

Mahamakut Buddhist University
Isan Campus

วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มมร วิทยาเขตอีสาน

Journal of Humanities
and Social Sciences
Mahamakut Buddhist University
Isan Campus

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2567)
Vol.5 No 1 (January – April 2024)

วารสาร มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มมร วิทยาเขตอีสาน

Journal of Humanities and Social Sciences Mahamakut Buddhist University Isan Campus

ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 เดือน พฤษภาคม - สิงหาคม พ.ศ. 2567

เจ้าของ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและงานวิจัย สร้างความรู้และองค์ความรู้ในสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ พุทธศาสนา ปรัชญา และการศึกษา เป็นเวทีแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่รอบคอบและมีคุณค่าต่อการพัฒนาทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ต่อไป

กำหนดการเผยแพร่

การตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ ออกราย 4 เดือน คือ เล่ม 1 มกราคม – เมษายน / เล่ม 2 พฤษภาคม - สิงหาคม / เล่ม 3 กันยายน - ธันวาคม

ที่ปรึกษา

พระครูสุจริยวัฒน์, ผศ.ดร.

พระครูธรรมมาภิสมัย, ผศ.ดร.

พระมหาสุภชัย สุภกิจโจ, ผศ.ดร.

พระมหาวิศักดิ์ ชาติสุโก

ดร.เอกชาติรี สุขแสน

รองอธิการบดี วิทยาเขตอีสาน

ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการ

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์อีสาน

ผู้อำนวยการสำนักงานในวิทยาเขตอีสาน อาจารย์

ผู้ช่วยอธิการบดี วิทยาเขตอีสาน

บรรณาธิการ

อาจารย์พงษ์มนัส ดีอด

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

อาจารย์สุรศักดิ์ อุดเมืองเพีย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

กองบรรณาธิการ

ศ.ดร.ประยงค์ แสนบุราณ

รศ.ดร.ไพโรจน์ บัวสุข

รศ.ดร.พุทธรักษ์ ปราบนอก

รศ.ดร.รัตน์ ปัญญาภา

รศ.ดร.พรอัมรินทร์ พรหมเกิด

รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รศ.ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผศ.ดร.สมปอง สุวรรณภูมา	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
ผศ.เฉลิมเกียรติ ภาระเวช	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พันตำรวจโทชำนาญ คนไว	ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธร ภาค 4
ผศ.ดร.อาทิตย์ ผ่านพูล	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.สิทธิพร เกษจ้อย	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ. ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
ผศ.ดร.ปรีดีรี ทุมเมฆ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

สำนักงานกองบรรณาธิการ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน 9/37 หมู่ที่12 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000 โทรศัพท์ 0-4324-2386 โทรสาร 0-4324-2386

กำหนดเผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

ISSN: 2730-1869 (Print), ISSN: 2730-2288 (Online)

พิมพ์เผยแพร่เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2567

บทบรรณาธิการ

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มมร วิทยาเขตอีสาน ฉบับนี้เป็นฉบับที่ 2 ประจำปี พุทธศักราช 2567 วารสารก้าวเข้าสู่ปีที่ 5 ที่ได้ให้ความสำคัญกับคุณภาพของบทความวิจัยและบทความทางวิชาการที่จะนำมาลงตีพิมพ์ในแต่ละฉบับซึ่งจะต้องผ่านการตรวจสอบทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewers) เรื่องละ 3 ท่าน ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านในสาขาวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การศึกษา ภาษา วรรณกรรม นอกจากนี้ ท่านเหล่านี้ยังได้สละเวลาอันมีค่าเพื่อช่วยอ่านและพิจารณาต้นฉบับ พร้อมทั้งให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินการจัดทำวารสารเป็นอย่างดี กองบรรณาธิการขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

วารสารฉบับนี้ ประกอบด้วย บทความ 9 เรื่อง โดยมีบทความที่น่าสนใจ ได้แก่ เรื่อง **ทัศนะเชิงวิชาการและสิ่งท้าทายต่อการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21** โดยเป็นการนำเสนอบทความถึงการทำความเข้าใจความกระจ่างทางวิชาการเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ หลักการ วัตถุประสงค์ ขอบเขต หน้าที่ ลักษณะความเหมือนและความแตกต่างกับการจัดการศึกษา หน้าที่ ความรับผิดชอบ และทักษะของผู้บริหารการศึกษารวมทั้งสิ่งท้าทายต่อการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จากทัศนะของนักวิชาการ เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ในโอกาสต่าง ๆ เช่น การจัดทำหลักสูตร การบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การทำวิจัย และปฏิบัติการบริหารการศึกษา ผลการวิจัย พบว่า การบริหารการศึกษามีขอบเขตครอบคลุมหลายมิติ เช่น ระดับการศึกษา รูปแบบการศึกษา กลยุทธ์ การจัดการ และระดับของสถาบันการศึกษา ในกรณีของระดับของสถาบันการศึกษา ครอบคลุมตั้งแต่ส่วนกลางลงไปถึงสถานศึกษา การบริหารการศึกษาในระดับสถานศึกษาถือว่ามีความสำคัญเพราะเป็นฐานปฏิบัติที่จะทำให้การระดมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรวัตถุให้เกิดประโยชน์ที่ใช้งานได้จริง เป็นฐานปฏิบัติที่จะช่วยเสริมสร้างการสอนและการเรียนรู้ที่จะส่งผลให้นักเรียนได้รับการศึกษาที่ถูกต้องจากครูที่ถูกต้อง และเป็นฐานปฏิบัติที่จะสร้างอิทธิพลที่ส่งผลต่อนักเรียนให้เติบโตไปสู่เป้าหมายที่กำหนดโดยมีครูเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงท่ามกลางสิ่งท้าทายต่อการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มมร วิทยาเขตอีสาน ยินดีต้อนรับนักวิชาการนิสิตและนักศึกษาที่ต้องการนำเสนอผลงานทางวิชาการ ไม่ว่าจะเป็นบทความวิจัยบทความวิชาการหรือบทความทวิสารณห์หนังสือซึ่งหัวข้อเรื่องและประเด็นนำเสนอเกี่ยวข้องกับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และอื่น ๆ และขอให้ศึกษารูปแบบการเขียนจากท้ายวารสารแต่ละฉบับซึ่งสามารถส่งในระบบออนไลน์ได้ที่ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jhsmbuisc> กองบรรณาธิการยินดีและพร้อมรับต้นฉบับเป็นอย่างมากในสุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้อ่านทุกท่านที่ได้ให้คำติชมและให้คำแนะนำเพื่อการปรับปรุงการดำเนินการจัดทำวารสารมาโดยตลอด โดยกองบรรณาธิการได้ให้ความสำคัญและมุ่งมั่นกับการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของวารสารให้ดียิ่งขึ้นไป

อาจารย์พงษ์มนัส ดีอด

บรรณาธิการ

สารบัญ

ทัศนะเชิงวิชาการและสิ่งท้าทายต่อการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21	1
ACADEMIC PERSPECTIVES AND CHALLENGES TO EDUCATIONAL ADMINISTRATION IN THE 21ST CENTURY	
วิโรจน์ สารรัตน์, พระครูสุธีจริยวัฒน์, พระครูธรรมมาภิสมัย, พระมหาศุภชัย สุภกิจโจ, วิฑูล ทาชา, เอกชาตรี สุขเสน Wirot Sanrattana, Phrakhrusutheejarawat, Phrakhrudhammabhisamai, Phramaha Suphachai Suphakicco, Witoon Thacha, Akchatree Suksen	
การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ ทักษะการเขียน และความคงทนการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยใช้ ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงานและการจัดการ เรียนรู้เทคนิคผังโน้ตสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	17
THE COMPARISON OF LEARNING OUTCOMES WRITING SKILLS AND LEARNING ENGLISH RETENTION USING ENGLISH WRITING PACKAGES WITH TASK-BASED LEARNING TECHNIQUE AND CONCEPT MAPPING TECHNIQUE FOR MATHAYOMSUKSA 2 STUDENTS	
ฐิติภา เหล่าเสนา, พาที เกศธนากร และพงษ์ศักดิ์ รักษาเพชร Thitipa Laosena, Patee Gesthanakorn and Phongsak Raksaphet	
การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการสำรวจระยะไกลเพื่อศึกษาการกัดเซาะและการทับถมของแม่น้ำ เจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสัก ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	30
THE UTILIZATION USING OF REMOTE SENSING TECHNOLOGY FOR STUDY ON RIVER BANK EROSION AND DEPOSITION OF CHAO PHRAYA RIVER AND PASAK RIVER IN PHRA NAKHON SU AYUTTHAYA PROVINCE	
เคมีจิรา แสนเลิศ และ บังอร บุญปัน Khemchira Sanlert and Bangon Boonpan	
รูปแบบและบทบาทการเยียวยาผู้สูงวัยจากสถานการณ์โรคภัยพิบัติติดต่อร้ายแรงในจังหวัดเลย	38
MODELS AND ROLES IN REMEDIAL CARE FOR THE ELDERLY FROM DANGEROUS INFECTIOUS DISEASE SITUATIONS IN LOEI PROVINCE	
พระทวีศักดิ์ นรินโท, พระมหาธนากร สนตมโน และพระประเจิน กรุดตโม Phra Taweesak Narinto, Phramaha Thanakron Santamano and Phra Prajan Karottamo	
การขับเคลื่อนงานสุขภาพวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงวัย ในจังหวัดเลย	51
THE MOBILIZING BUDDHIST HEALTH CARE WORK IN TAKING CARE OF THE ELDERLY IN LOEI PROVINCE	
จารุกิตติ์ พิริยสุวัฒน์ Jarukit Phiriyasuvat	

สารบัญ (ต่อ)

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R กับ วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด COMPARISON OF READING COMPREHENSION ACHIEVEMENT USING THE SQ4R LEARNING MANAGEMENT METHOD WITH THE 4MAT LEARNING MANAGEMENT METHOD OF STUDENTS AT ROI ET RAJABHAT UNIVERSITY DEMONSTRATION SCHOOL หนึ่งฤทัย ม่วงเย็น, นันทวัน อรมาศ, อาทิตยา อรอินทร์, ณัฐธิดา ไชยธรรม และธิตยาพร ศรีกาล Neungreuthai Muangyen, Nanthawan Oramat, Arthittaya Onain, Natthida Chaiyatham and Thitiyaporn Srikal	63
ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในกลุ่ม โรงเรียนแพรวาคำม่วง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ADMINISTRATORS' ACADEMIC LEADERSHIP AND LEARNING ORGANIZATION OF SCHOOLS IN PRAEWA KHAM MUANG SCHOOL GROUP UNDER KALASIN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3 ติรยา นามวงศ์, สมคิด สกุลสถาปัตย์ Traya Namwong, Somkid Sakunsatapat	71
การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนิสิตกายภาพบำบัดผ่านการจัดการเรียน การสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ENHANCING 21 ST CENTURY SKILLS IN PHYSICAL THERAPY STUDENTS THROUGH COMMUNITY- BASED LEARNING อรุณรัตน์ ศรีทะวงษ์ Arunrat Srithawong	82
ขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะในสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดเลย ศึกษากรณีพื้นที่ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย THE OLD AGERS' TAKING CARE ACTIVITIES IN LOEI PROVINCE A CASE STUDY OF LOEI DISTRICT อุดร จันทวัน, พระครูสิทธิธรรมธารณ์, พระมหาธีระชัย สุจิตโต และสมชาย หานนท์ Udom Chanthawan, Phrakrusiddhidhammaporn, Phramaha Theerachai Sujitto, Somchai Hanon	94

ทัศนะเชิงวิชาการและสิ่งท้าทายต่อการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ACADEMIC PERSPECTIVES AND CHALLENGES TO EDUCATIONAL ADMINISTRATION IN THE 21ST CENTURY

วิโรจน์ สารรัตนะ, พระครูสุธีจริยวัฒน์, พระครูธรรมภาณภิรมย์,
พระมหาศุภชัย สุกกิจใจ, วิฑูล ทาชา, เอกชาตรี สุขเสน

Wiroth Sanrattana, Phrakhrusutheejarawat, Phrakhrudhammabhisamai,
Phramaha Suphachai Suphakicco, Witoon Thacha, Akchatree Suksen

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย
Educational Administration Program Mahamakut Buddhist University

Corresponding Author E-mail: Suphachai.boo@mbu.ac.th

บทความวิจัย (Research Article)

Received 6/2/2024, Revised 22/3/2024, Accepted 23/3/2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสารมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจทางวิชาการเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ หลักการ วัตถุประสงค์ ขอบเขต หน้าที่ ลักษณะ ความเหมือนและความแตกต่างกับการจัดการศึกษา หน้าที่ ความรับผิดชอบ และทักษะของผู้บริหารการศึกษา รวมทั้งสิ่งท้าทายต่อการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จากทัศนะของนักวิชาการ เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ในโอกาสต่างๆ เช่น การจัดทำหลักสูตร การบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การทำวิจัย และปฏิบัติการบริหารการศึกษา ผลการวิจัย พบว่า การบริหารศึกษามีขอบเขตครอบคลุมหลายมิติ เช่น ระดับการศึกษา รูปแบบการศึกษา กลยุทธ์ การจัดการ และระดับของสถาบันการศึกษา ในกรณีของระดับของสถาบันการศึกษา ครอบคลุมตั้งแต่ส่วนกลางลงไปถึงสถานศึกษา การบริหารการศึกษาในระดับสถานศึกษาถือว่ามีความสำคัญเพราะเป็นฐานปฏิบัติที่จะทำให้การระดมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรวัตถุให้เกิดประโยชน์ที่ใช้งานได้จริง เป็นฐานปฏิบัติที่จะช่วยเสริมสร้างการสอนและการเรียนรู้ที่จะส่งผลให้นักเรียนได้รับการศึกษาที่ถูกต้องจากครูที่ถูกต้อง และเป็นฐานปฏิบัติที่จะสร้างอิทธิพลที่ส่งผลต่อนักเรียนให้เติบโตไปสู่เป้าหมายที่กำหนดโดยมีครูเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงท่ามกลางสิ่งท้าทายต่อการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: การบริหารการศึกษา, การจัดการศึกษา, สถานศึกษา, การสอนและการเรียนรู้, การศึกษาศตวรรษที่ 21

Abstract

This research is documentary research aiming to provide academic clarification regarding the meaning, importance, principles, objectives, scope, duties, characteristics, similarities, and differences with educational management, duties, responsibilities, and skills of educational administrators including challenges to educational administration in the 21st century from the viewpoint of academics for the benefit of use in various occasions such as curriculum preparation, curriculum administration, teaching and learning, research, and educational administration practices, especially to the challenges of the 21st century. The research results found that educational administration covers many dimensions, such as educational levels, educational models, strategies, management, and levels of educational institutions. In the case of the educational institution level, it covers from the central level down to the educational institutions. Educational administration at the educational institution level is considered important because it is a base of practice that will enable the mobilization of human and material resources to achieve practical benefits. It is a base of practice that will help strengthen teaching and learning that will result in students receiving the right education from the right teachers. It is a practice base that will create influence that affects students to grow towards the goals set by having teachers lead the change among the challenges to educational administration in the 21st century.

Keywords: educational administration, educational management, educational institutions, teaching and learning, 21st century education

บทนำ

แนวคิดการจัดการ (Management) กับการบริหาร (Administration) มีความแตกต่างกัน ดังทัศนะของ Othman (2011) ที่เห็นว่า การจัดการ (management) มีลักษณะที่สำคัญ คือ เน้นการปฏิบัติ เน้นการบริหารจัดการ เน้นว่าใครทำและทำอย่างไร เน้นการกระทำ เน้นทักษะเชิงเทคนิคและทักษะเชิงมนุษย์ เกี่ยวข้องกับผู้บริหารระดับกลางและระดับล่าง ใช้ในองค์กรธุรกิจ เน้นปัจจัยภายใน และเกี่ยวข้องกับลูกจ้างหรือพนักงานประจำ ในขณะที่เห็นว่าการบริหาร (administration) มีลักษณะที่สำคัญ คือ เน้นการกำหนดจุดมุ่งหมาย เน้นการตัดสินใจ เน้นอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ เน้นการใช้สมองการคิด เน้นทักษะเชิงมนทัศน์และทักษะเชิงมนุษย์ เกี่ยวข้องกับผู้บริหารระดับสูง ใช้ในองค์กรที่ไม่หวังกำไร เน้นปัจจัยภายนอก และเกี่ยวข้องกับเจ้าของธุรกิจ สอดคล้องกับทัศนะของ Bhojwani (2012) ที่เห็นว่า การจัดการ (Management) เน้นการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ เน้นหน้าที่เชิงบริหารจัดการ เน้นการตัดสินใจในระดับหน่วยปฏิบัติงาน เป็นกิจกรรมการบริหารระดับกลาง เป็นกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่บริหารให้บรรลุจุดหมาย ใช้ในองค์กรธุรกิจเอกชน เป็นการตัดสินใจที่เน้นปัจจัยภายใน ที่ขึ้นกับค่านิยม ความเห็น ความเชื่อ ของผู้บริหาร เกี่ยวกับหน้าที่การจูงใจและการควบคุมองค์กร และต้องการทักษะเชิงเทคนิคมากกว่า และเห็นว่าการบริหาร (Administration) เน้นการกำหนดจุดมุ่งหมายและแนวนโยบายหลักๆ เน้นหน้าที่เชิงนโยบาย เน้นการตัดสินใจในภาพรวมขององค์กร เป็นกิจกรรมการบริหารระดับสูง มีสถานะเป็นเจ้าของกิจการ ที่ลงทุน ใช้ในองค์กรของรัฐ ทหาร การศึกษา ศาสนา เป็นการตัดสินใจที่เน้นปัจจัยภายนอก ที่คำนึงถึง

ความเห็นสาธารณะ นโยบายของรัฐ ปัจจัยทางสังคมและอื่นๆ เกี่ยวกับหน้าที่การวางแผนและการจัดองค์กร และต้องการทักษะเชิงบริหารมากกว่าทักษะเชิงเทคนิค

ความแตกต่างกันของสองแนวคิดดังกล่าว เป็นคำอธิบายถึงความแตกต่างของการจัดการ (Management) กับการบริหาร (Administration) โดยเฉพาะเจาะจงถึง “การจัดการศึกษา (Educational management) กับการบริหารการศึกษา (Educational administration) ดังนั้น คณะผู้วิจัยในฐานะที่เป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรการบริหารการศึกษา จึงมีความประสงค์จะศึกษาเพื่อทำความเข้าใจทางวิชาการ เกี่ยวกับการบริหารการศึกษา (Educational administration) ในประเด็นเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ หลักการ วัตถุประสงค์ ขอบเขต หน้าที่ ลักษณะ ความเหมือนและความแตกต่างกับการจัดการศึกษา หน้าที่ ความรับผิดชอบและทักษะของผู้บริหารการศึกษา จากทัศนะของนักวิชาการ รวมทั้งนำเสนอสิ่งท้าทายต่อการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ในโอกาสต่างๆ เช่น การจัดทำหลักสูตร การบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การทำวิจัย และปฏิบัติการบริหารการศึกษาโดยเฉพาะต่อสิ่งท้าทายในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาทำความเข้าใจทางวิชาการเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ หลักการ วัตถุประสงค์ ขอบเขต หน้าที่ ลักษณะ ความเหมือนและความแตกต่างกับการจัดการศึกษา หน้าที่ ความรับผิดชอบและทักษะของผู้บริหารการศึกษา
2. เพื่อศึกษาสิ่งท้าทายต่อการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ภายใต้กรอบแนวคิดของวิถีปฏิบัติ-จุดหมาย (Means-End)

วิธีการดำเนินวิจัย

งานวิจัยนี้ดำเนินการโดยการวิจัยเอกสาร (Documentary research) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อความรู้จากทัศนะของนักวิชาการ เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2566 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2567 โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกเอกสารเพื่อใช้ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามทัศนะของ Scott (2006) ดังนี้ 1) ความจริง (Authenticity) โดยการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผู้เขียนหรือหน่วยงานที่เขียนเอกสาร 2) ความถูกต้องน่าเชื่อถือ (Credibility) ของเนื้อหาที่ไม่ผิดพลาดหรือบิดเบือนหรือคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง 3) การเป็นตัวแทน (Representativeness) โดยพิจารณาเนื้อหาที่เป็นตัวแทนของประชากรได้ 4) ความหมาย (Meaning) โดยพิจารณาถึงความชัดเจนและสามารถที่จะเข้าใจได้ง่าย
2. สืบค้นเอกสาร โดยเน้นแหล่งสืบค้นเพื่อให้ได้ทัศนะที่เป็นนานาชาติ (International perspectives) จากเว็บไซต์ซึ่งมีผู้นำเสนอองค์ความรู้จากหลากหลายประเทศ ทั้งในรูปแบบที่เป็นบทความและผลงานวิจัย
3. วิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนด
4. ตรวจสอบคุณภาพขององค์ความรู้ที่ได้รับโดยผู้ทรงคุณวุฒิทางการบริหารการศึกษา 3 ราย
5. สรุปผลการวิจัย ในลักษณะนำเสนอผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ตามด้วยนำเสนอทัศนะที่สนับสนุนผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์นั้น ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่อ้างอิงจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ การนำเสนอเนื้อหาในบางแห่งมีวงเล็บคำหรือข้อความภาษาอังกฤษไว้ด้วย

สรุปและอภิปรายผล

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 - เพื่อศึกษาทำความเข้าใจความหมาย ความสำคัญ หลักการ วัตถุประสงค์ ขอบเขต หน้าที่ ลักษณะ ความเหมือนและความแตกต่างกับการจัดการศึกษา หน้าที่ ความรับผิดชอบและทักษะของผู้บริหารการศึกษา

1.1 ความหมายของการบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษามีความหมายที่พิจารณาจากองค์ประกอบสำคัญสองส่วน คือ “วิถีปฏิบัติ-จุดหมาย (Means-End)” ส่วนที่เป็น “จุดหมาย (End)” เป็นวัตถุประสงค์ที่คาดหวังให้ได้ผลผลิตจากระบบการศึกษาที่มีคุณภาพคือผู้เรียน และส่วนที่เป็น “วิถีปฏิบัติ (Means)” เป็นกระบวนการเพื่อการปฏิบัติให้บรรลุผลในวัตถุประสงค์ที่คาดหวังเกี่ยวกับการระดมความพยายามของทรัพยากรบุคคลเข้ากับทรัพยากรวัสดุ เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างคุณภาพการสอนและการเรียนรู้ที่จะส่งผลต่อเนื่องถึงคุณภาพของผู้เรียน

ผลการวิจัยดังกล่าว สนับสนุนจากทัศนะของ Amadi (2008) ที่ให้ความเห็นว่า การบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการใช้คนและอุปกรณ์ให้เกิดประโยชน์กับการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและใช้งานได้จริงในโรงเรียน จุดเน้นของการบริหารการศึกษา คือ การเสริมสร้างการสอนและการเรียนรู้ (The focus of educational administration is the enhancement of teaching and learning) ทัศนะของ Dhammei (2022) ที่เห็นว่าการบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการช่วยให้นักเรียนได้รับการศึกษาที่ถูกต้องจากครูที่ถูกต้อง (Enables the right pupils to receive the right education from the right teachers) เป็นกระบวนการสร้างอิทธิพลที่ส่งผลต่อนักเรียนให้เติบโตไปสู่เป้าหมายที่กำหนดโดยใช้ครูเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง การบำรุงรักษา การกระตุ้น และการรวมพลังภายในสถานศึกษาเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ทัศนะของ Zakir (2012) ที่กล่าวสั้นๆว่าการบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการที่สถาบันการศึกษาออกแบบมาเพื่อส่งเสริมการสอนและการเรียนรู้ (To foster teaching and learning) ทัศนะของ Bamte (n.d.) ที่เห็นว่าการบริหารการศึกษาเป็นการอำนวยความสะดวกในการพัฒนาเป้าหมายและนโยบายพื้นฐานเกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้ กระตุ้นการพัฒนาโปรแกรมที่เหมาะสมสำหรับการสอนและการเรียนรู้ การจัดหาและการจัดการบุคลากรและวัสดุที่จะนำไปใช้ในการสอนและการเรียนรู้ และการใช้วัสดุที่เหมาะสมในลักษณะที่จะส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ ทัศนะของ Kochhar (2011) ที่เห็นว่าการบริหารการศึกษาเป็นความพยายามในการขึ้นและบูรณาการความพยายามของบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อความสำเร็จของวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่เฉพาะเจาะจง การบริหารการศึกษาเกี่ยวข้องกับสถาบันการศึกษา ตั้งแต่โรงเรียนและวิทยาลัยไปจนถึงกระทรวง เกี่ยวข้องกับการรวมทรัพยากรบุคคล (นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และบุคลากรอื่นๆ) และทรัพยากรวัสดุ (เงิน อาคาร อุปกรณ์) เข้าไว้ด้วยกัน ทั้งหมดถือเป็นการบริหารการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเงื่อนไขที่จะส่งเสริมเป้าหมายของการศึกษา เช่นเดียวกับทัศนะของ Nasib (2018a) ที่ให้ทัศนะว่าการบริหารในความหมายทั่วไป (General administration)) หมายถึง การจัดระเบียบและดำเนินโครงการของกิจกรรมและหน้าที่เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการและกำหนด เป็นศิลปะของการทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จผ่านผู้อื่นในองค์กร ซึ่งจากนิยามของการบริหารทั่วไปดังกล่าว Nasib ได้ประยุกต์ใช้กับการบริหารการศึกษา (Educational administration) โดยให้เหตุผลว่า การบริหารการศึกษาเป็นสาขาที่ผสมผสาน เป็นแหล่งที่มาของแนวคิดจากหลากหลายสาขา การบริหารการศึกษาจึงมีองค์ประกอบหลายอย่างที่เหมือนกันกับการบริหารธุรกิจหรือการบริหารในสาขาอื่นๆ การเรียนรู้ศาสตร์ทางการบริหารสาขาหนึ่งจึงสามารถถ่ายทอดไปยังอีกสาขาหนึ่งได้ โดยเฉพาะเรื่องของการระดมความพยายามของผู้คนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน เพียงแต่เป้าหมายต่างกัน

กลยุทธ์ที่นำมาใช้จึงแตกต่างกันไป เช่น การบริหารธุรกิจเป้าหมายคือคุณภาพของผลิตภัณฑ์และใช้กลยุทธ์เพื่อการตลาดและผลกำไร ในขณะที่การบริหารการศึกษามุ่งหวังคุณภาพของผู้เรียนและใช้กลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการสอนและการเรียนรู้

1.2 ความสำคัญของการบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษามีความสำคัญเพราะมีลักษณะเฉพาะบางประการที่โดดเด่นที่ผู้บริหารการศึกษาจะต้องศึกษาเพื่อเรียนรู้ เข้าใจ และนำไปปฏิบัติ เพื่อช่วยให้ครูให้ความสำคัญกับการสอน ช่วยส่งเสริมความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ และช่วยสื่อสารให้ทราบถึงการตัดสินใจ

ผลการวิจัยดังกล่าว สนับสนุนจากทัศนะของ Zakir (2012) ที่ให้ความเห็นว่า การบริหารการศึกษามีความสำคัญเนื่องจากการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพซึ่งรับผิดชอบสถาบันการศึกษาจำเป็นต้องคุ้นเคยกับแนวคิดทางทฤษฎีและแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา จึงต้องพยายามทำความเข้าใจการบริหารการศึกษาที่ดี ต้องสามารถทำหน้าที่ที่เป็นประโยชน์ สามารถนำความรู้ความเข้าใจในพฤติกรรมขององค์กรทั้งภายในและภายนอกมาช่วยให้ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเนื่องจากสถาบันการศึกษาและการบริหารการศึกษามีลักษณะเฉพาะบางประการที่โดดเด่นที่ผู้บริหารการศึกษาจะต้องศึกษาเพื่อเรียนรู้ เข้าใจ และนำไปปฏิบัติ ทัศนะของ Mukherjee (2020a) ที่กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารการศึกษาว่า โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จและมีชื่อเสียงเป็นโรงเรียนที่มีอะไรมากกว่าการสอนที่ดี แม้ว่าการสอนที่ดีและมีทิมวิชาการที่ยอดเยี่ยมเป็นสิ่งสำคัญ แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธบทบาทของฝ่ายบริหารที่มีต่อระบบการศึกษาและการพัฒนานักเรียนโดยรวมได้ เพราะการบริหารจะช่วยให้ครูให้ความสำคัญกับการสอน (Allows teachers to focus on teaching) ช่วยส่งเสริมความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Promotes accountability) และช่วยสื่อสารให้ทราบถึงการตัดสินใจ (Informs decisions)

1.3 หลักการของการบริหารการศึกษา

หลักการบริหารการศึกษาที่สำคัญ คือ หลักความเป็นประชาธิปไตยทั้งในโครงสร้างและการปฏิบัติงาน คำนึงถึงการกระจายความรับผิดชอบ ความเท่าเทียมกัน เสรีภาพ ความร่วมมือ ความยุติธรรม การรับรู้คุณค่าของปัจเจก การเป็นผู้นำ ปรัชญาประชาธิปไตย ความยืดหยุ่น ประสิทธิภาพ มองโลกในแง่ดี การเติบโตทางวิชาชีพ ค่าสัมพัทธ์ ความรอบคอบ การปรับตัว ความยืดหยุ่น และความมั่นคง

ผลการวิจัยดังกล่าว สนับสนุนจากทัศนะของ Dhammei (2022) ที่กล่าวถึงหลักการบริหารการศึกษา 13 ประการ ดังนี้ 1) หลักการกระจายความรับผิดชอบ (Sharing responsibility) 2) หลักการความเท่าเทียมกัน (Equality) 3) หลักการแห่งเสรีภาพ (Freedom) 4) หลักความร่วมมือ (Co-Operation) 5) หลักความยุติธรรม (Justice) 6) หลักการรับรู้คุณค่าของปัจเจก (Recognition of individual worth) 7) หลักการเป็นผู้นำ (Leadership) 8) หลักการของปรัชญาประชาธิปไตย (Democratic philosophy) 9) หลักการของความยืดหยุ่น (Flexibility) 10) หลักการของประสิทธิภาพ (Efficiency) 11) หลักการมองโลกในแง่ดี (Optimism) 12) หลักการของการเติบโตทางวิชาชีพ (Professional growth) 13) หลักการของค่าสัมพัทธ์ (Relative value) การพัฒนาโรงเรียนหรือนักเรียนให้ดีขึ้นควรเป็นปัจจัยกำหนดที่สำคัญที่สุด และทัศนะของ Kashyap (n.d.-b) ที่กล่าวถึงหลักการบริหารการศึกษา 6 ประการที่สอดคล้องกับทัศนะของ Dhammei คือ 1) ประชาธิปไตยในโครงสร้าง (Structural democracy) 2) ประชาธิปไตยในการปฏิบัติงาน (Operational democracy) 3) ความยุติธรรม (Justice) 4) ความเท่าเทียมกันของโอกาส (Equality of opportunity) 5) ความรอบคอบ (Prudence) 6) การปรับตัว ความยืดหยุ่น และความมั่นคง (Adaptability, Flexibility and Stability)

1.4 วัตถุประสงค์ของการบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อบูรณาการและประสานทรัพยากรต่างๆ ทั้งทรัพยากรทางกายภาพและทรัพยากรมนุษย์ เช่น นักเรียน ครู หัวหน้างาน ผู้บริหาร และผู้ปกครอง เป็นต้น รวมทั้งองค์ประกอบด้านการศึกษาอื่นๆ เช่น ปรัชญาการศึกษา วัตถุประสงค์ของการศึกษา หลักสูตร วิธีการสอน วินัย บทบาทของครู กฎและข้อบังคับ เป็นต้น ในลักษณะที่เป็นรวมส่วนต่างๆ เข้าเป็นองค์รวม เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลต่อคุณภาพของการศึกษา

ผลการวิจัยดังกล่าว สนับสนุนจากทัศนะของ Kashyap (n.d.) ที่กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการบริหารการศึกษา ดังนี้ 1) เพื่อให้การศึกษาที่เหมาะสมแก่นักเรียน (To provide proper education to students) 2) เพื่อให้แน่ใจว่ามีการใช้ทรัพยากรทั้งหมดอย่างเพียงพอ (To ensure adequate utilization of all resources) 3) เพื่อให้แน่ใจว่ามีจรรยาบรรณวิชาชีพและการพัฒนาวิชาชีพของครู (To ensure professional ethics and professional development among teachers) 4) จัดโปรแกรมการศึกษาเพื่อให้นักเรียนรู้จักศิลปะการใช้ชีวิตตามระบอบประชาธิปไตยและอบรมสั่งสอนอย่างเป็นเลิศในการเป็นพลเมืองประชาธิปไตย (To organize educational programs for acquainting students with the art of democratic living and giving them excellent training in democratic citizenship) 5) เพื่อระดมความร่วมมือจากชุมชน (To mobilize the community) 6) จัดกิจกรรมร่วมหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาความสามารถของนักเรียนและประสิทธิภาพการทำงานของครูผู้สอน (To organize co-curricular activities effectively for developing talents of students and work efficiency of educational teachers) 7) เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วง (To get the work done) 8) เพื่อเตรียมนักเรียนให้พร้อมรับตำแหน่งในอาชีพและเส้นทางชีวิตต่างๆ (To prepare students for taking their places in various vocations and avenues of life) 9) เพื่อฝึกให้นักเรียนพัฒนาทัศนคติทางวิทยาศาสตร์และวัตถุประสงค์ต่อทุกด้านและทุกกิจกรรมของชีวิต (To train the students in developing scientific attitude and objective outlook among them towards all aspects and activities of life) 10) เพื่อความมั่นใจในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (To ensure qualitative improvement of education)

1.5 ขอบเขตของการบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษามีขอบเขตกว้างขวางและขยายออกไปในหลายสาขา ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็นหนึ่งในองค์กรที่ใหญ่ที่สุดที่ดำเนินการเพื่อวัตถุประสงค์ในการพัฒนาและการเติบโตของปัจเจกบุคคล และเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของคนจำนวนมาก เช่น นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไป สำหรับองค์กรขนาดใหญ่เช่นนี้ จำเป็นต้องมีกลไกที่ดีในการทำงาน และมีหลักการที่มีประสิทธิภาพเพื่อรักษาความปลอดภัยอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีกิจกรรมความร่วมมือของผู้เข้าร่วมในกระบวนการให้ความรู้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหารในการจัดเตรียมกลไกดังกล่าวให้ทำงานได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยดังกล่าว สนับสนุนจากทัศนะของ Bamte (n.d.) ที่กล่าวถึงขอบเขตของการบริหารการศึกษา 7 องค์ประกอบดังนี้ 1) โครงสร้างกฎหมาย (Legal structure) หมายถึง กฎหมายที่ต้องผ่านและต้องวางกรอบระเบียบเพื่อกำหนดหน่วยงานด้านการศึกษา ประเพณี อำนาจ และมาตรฐานของสถาบันการศึกษาที่จะดำเนินการ เพื่อกำหนดอำนาจ การควบคุม ความรับผิดชอบ และภาระผูกพัน เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับการกระจายอำนาจของการจัดการและการจัดตั้งกลไกขององค์กรและการบริหาร 2) นักเรียน (Students) เป็นศูนย์กลางของการบริหารการศึกษา จำเป็นต้องกำหนดวัตถุประสงค์และขั้นตอนการศึกษาของแต่ละ

ละบุคคลและสังคมให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ ความสามารถ และความต้องการของสังคม กฎเกณฑ์ในการรับเข้าเรียน ระเบียบวินัย ฯลฯ จะต้องมีการวางกรอบและนำไปปฏิบัติ 3) บุคลากร (Personnel) มีบทบาทสำคัญในการบริหารการศึกษา เพราะเป็นแรงผลักดันของกลไกทางการศึกษาที่ต้องให้ความสนใจอย่างเหมาะสม ต้องกำหนดคุณสมบัติและมาตรฐาน กำหนดเงื่อนไขการบริการที่ดี เช่น เงินเดือน ความมั่นคงในการดำรงตำแหน่ง การบริการสวัสดิการ และผลประโยชน์เมื่อเกษียณอายุ เพื่อดึงดูดผู้มีความสามารถที่ดีที่สุดเข้ามา ต้องมีโปรแกรมที่ดีและมีประสิทธิผลสำหรับการพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลและความก้าวหน้าทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง 4) การเงิน (Finance) รวมถึงรายได้และรายจ่าย และการบัญชีและการตรวจสอบ ต้องมีการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาโดยส่วนกลาง ต้นสังกัด และสถานศึกษา ต้องมีการกำหนดนโยบายการเก็บภาษีและค่าธรรมเนียม ฯลฯ กฎและข้อบังคับต้องมีกรอบสำหรับการจัดทำงบประมาณ การใช้จ่าย และการควบคุมเงินทุนและทรัพยากร 5) หลักสูตร (Curriculum) เป็นเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมายของการศึกษา การบริหารการศึกษาต้องจัดการกับปัญหาการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ต้องดูแลการประเมินอย่างต่อเนื่องและการปรับปรุงโปรแกรมการศึกษาที่ก้าวหน้าในมุมมองของการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสังคมอย่างต่อเนื่อง ต้องใส่ใจกับโปรแกรมและขั้นตอนการเรียนการสอนและสื่อการสอนอื่นๆ อย่างใกล้ชิด การจัดบริการนักเรียนที่สำคัญ เช่น สุขภาพและนันทนาการ และบริการด้านจิตวิทยา การแนะแนวและการให้คำปรึกษา และกิจกรรมร่วมหลักสูตร ฯลฯ จะต้องได้รับการจัดและบริหารเพื่อประโยชน์ของผู้เรียน 6) สิ่งอำนวยความสะดวกทางกายภาพ (Physical facilities) เกี่ยวข้องกับการจัดหาและบำรุงรักษาอุปกรณ์และวัสดุ การผลิต การซื้อ การบำรุงรักษา และการบัญชี 7) การประชาสัมพันธ์ (Public relation) การศึกษาเป็นกิจการเพื่อสังคมที่ดำเนินการโดยความร่วมมือของนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน การบริหารการศึกษาต้องทำให้แต่ละคนมีส่วนในความสำเร็จขององค์กร ดังนั้นจึงควรรักษาการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการรักษามันที่ก การออกรายงานเป็นระยะ ข้อมูลและกระดานข่าวเกี่ยวกับความสำเร็จในอดีตและข้อเสนอในอนาคต ฝ่ายบริหารควรส่งเสริมให้มีการเยี่ยมเยียนชุมชน และรักษาการมีส่วนร่วมและความร่วมมือโดยกระบวนการให้และรับ กล่าวคือ โดยใช้ทรัพยากรของชุมชนและให้บริการที่เป็นประโยชน์แก่สวัสดิการ

1.6 หน้าที่ของการบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษามีหน้าที่เกี่ยวกับหลักสูตร/การสอน บุคลากร นักเรียน การเงินและทรัพยากรทางกายภาพ และชุมชนสัมพันธ์ของสถานศึกษา

ผลการวิจัยดังกล่าว สนับสนุนจากทัศนะของ Amadi (2008) ที่กล่าวว่า คนส่วนใหญ่มักจะคิดว่าหน้าที่ทางธุรการ (Administrative functions) คือขอบเขตของการบริหารการศึกษา แต่ความจริงแล้วขอบเขตของการบริหารการศึกษาคือครอบคลุมหน้าที่ (Functions) สำคัญ 5 ด้านดังนี้ 1) หน้าที่เกี่ยวกับหลักสูตร/การสอน (The curriculum/instructional functions) เนื่องจากเป้าหมายสูงสุดของการบริหารการศึกษาคือการสอนและการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการสอนจึงเป็นหน้าที่สำคัญ ผู้บริหารการศึกษาจะต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการ และเป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการ 2) หน้าที่เกี่ยวกับบุคลากร (The staff personnel functions) ผู้บริหารการศึกษาเป็นผู้นำขององค์กร แต่ไม่สามารถสร้างหรือจัดการองค์กรเพียงลำพังได้ ต้องใช้ศักยภาพของบุคลากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด 3) หน้าที่เกี่ยวกับนักเรียน (The student personnel functions) ผู้บริหารการศึกษามีหน้าที่จัดการนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารควรมีความรู้และความเข้าใจในหลักการ แนวคิด และแนวทางการพัฒนานักเรียน กระตุ้นและส่งเสริมการแสดงออก และการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของนักเรียน

4) หน้าที่เกี่ยวกับการเงินและทรัพยากรทางกายภาพ (Financial and physical resources functions) ผู้บริหารการศึกษาต้องมีความรู้ด้านการจัดการทางการเงินเป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะการจัดการทางการเงินต้องเหมาะสมและต้องตรงไปตรงมา การจัดซื้อและบำรุงรักษาโครงสร้างพื้นฐานต้องมีการวางแผนและตั้งโปรแกรมอย่างเหมาะสม ส่งเสริมความสัมพันธ์ของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ในสถานศึกษาเพื่อกำหนดนโยบายและตัดสินใจในเรื่องสำคัญๆ รวมทั้งการเปิดเผยเพื่อสร้างการรับรู้ต่อความโปร่งใสด้วย และ 5) หน้าที่เกี่ยวกับชุมชนสัมพันธ์ของสถานศึกษา (The school community relations functions) แม้ว่าสถานศึกษาจะให้บริการชุมชน แต่เพราะสถานศึกษาเป็นระบบเปิดหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือต้องสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับชุมชน และทัศนะของ Dhammei (2022) ที่กล่าวถึงหน้าที่ในรายละเอียด 13 ประการ ที่ส่วนใหญ่สามารถจัดเข้ากลุ่มในแต่ละด้านตามทัศนะของ Amadi ได้ดังนี้ 1) กำหนดจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา (Defines the aims and purpose of education) 2) กำหนดนโยบายการบริหารการศึกษา (Frames policies) 3) วางโครงสร้างองค์กร (Lays down the structure of the organization) 4) กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของตำแหน่งในองค์กร (Prescribes the duties and responsibility of the positions in the organization) 5) กำหนดอำนาจและอำนาจหน้าที่ของตำแหน่งขององค์กร (Prescribe the power and the authority of the position of the organization) 6) จัดหาเงินทุนและทรัพยากรวัสดุอื่น ๆ (Provides finance and other material resources) 7) วางแผนการบริหารการศึกษาและดำเนินโครงการด้านการศึกษาที่มีประสิทธิผล (Plans and operates an effective educational program) 8) จัดให้มีบุคลากรที่จำเป็นในการดำเนินกิจการอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ (Provides the personnel necessary to run the enterprise smoothly and effectively) 9) กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานทั้งด้านคุณภาพและปริมาณสำหรับบุคลากร (Lays down qualitative and quantitative standards of performance for the personnel) 10) สร้างภาวะผู้นำทางวิชาชีพที่ดี (Provides good professional leadership) 11) ช่วยกระตุ้นและเติมพลังให้กับความพยายามของบุคลากรและคงไว้ซึ่งการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Stimulates and energizes the worker's efforts and maintains their continuous development) 12) ประเมินผลลัพธ์โดยรวมที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย เป้าหมาย และบรรทัดฐานที่กำหนดไว้ (Evaluates the total outcome in relation to the established policies, aims and norms) 13) รวมพลังทั้งหมดที่ทำหน้าที่ในด้านการศึกษา (Integrates all the forces acting in the field of education)

1.7 ลักษณะของการบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษามีลักษณะเป็นกระบวนการหรือแ่งมุ่มที่แตกต่างกันประกอบขึ้นเป็นการบริหารเป็นงานที่ไม่แสวงหาผลกำไร เป็นกิจการทางสังคมโดยพื้นฐาน เป็นศิลปะมากกว่าวิทยาศาสตร์ และคล้ายแต่ไม่เหมือนกับการบริหารทั่วไปในหลายด้าน และอื่นๆ เช่น มุ่งบรรลุเป้าหมาย นำคนอื่นมาใช้เพื่อบรรลุเป้าหมาย จัดให้มีสภาพการทำงานที่เหมาะสมและเสริมสร้างขวัญกำลังใจของคนในการทำงาน สร้างองค์กรเพื่อจัดเตรียมนวัตกรรมเพื่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา เป็นต้น

ผลการวิจัยดังกล่าว สนับสนุนจากทัศนะของ Kashyap (n.d.) ที่กล่าวถึงลักษณะของการบริหารการศึกษาดังนี้ 1) การบริหารการศึกษาไม่ได้หมายถึงกระบวนการเดียวใดๆ (Doesn't refer to any single process) แต่เป็นกระบวนการหรือแ่งมุ่มที่แตกต่างกันประกอบขึ้นเป็นการบริหารสิ่งเหล่านี้คือ การวางแผน การจัดระเบียบ การกำกับ การประสานงาน การควบคุม และการประเมินผลการปฏิบัติงาน 2) การบริหารการศึกษาเป็นงานที่ไม่แสวงหาผลกำไร (Non-profit making task) 3) การบริหารการศึกษาเป็นกิจการทาง

สังคมโดยพื้นฐาน (Primarily a social enterprise) เนื่องจากเกี่ยวข้องกับทรัพยากรบุคคลมากกว่าทรัพยากรวัตถุ 4) การบริหารการศึกษาเป็นศิลปะมากกว่าวิทยาศาสตร์ (More an art than a science) เหตุผลก็คือความสัมพันธ์ของมนุษย์ไม่สามารถบริหารได้ด้วยสูตรที่ลงตัวชุดใดๆ 5) การบริหารการศึกษาล้ายกับการบริหารทั่วไป (General administration) ในหลาย ๆ ด้าน แต่ก็ไม่เหมือนกับการบริหารทั่วไปในหลาย ๆ ด้าน 6) การบริหารการศึกษาเป็นเรื่องที่ซับซ้อน (Complex affair) และทัศนะของ Dhammei (2022) ที่กล่าวถึงลักษณะทั่วไปของการบริหารการศึกษาว่าเป็นการดำเนินการเพื่อ 1) บรรลุเป้าหมาย 2) นำคนอื่นมาใช้เพื่อบรรลุเป้าหมาย 3) จัดให้มีสภาพการทำงานที่เหมาะสมและเสริมสร้างขวัญกำลังใจของคนในการทำงาน 4) สร้างองค์กรเพื่อจัดเตรียมนวัตกรรมเพื่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา 5) เป็นแนวทางที่เห็นอกเห็นใจและปฏิรูป 6) วัตถุประสงค์หลัก คือ การสร้างบุคลิกภาพ ปังเจก ความต้องการ และการแสวงหาความสมบูรณ์แบบที่ได้รับการเชิดชูเกียรติ (Glorification) 7) ช่วยให้บุคคลเข้าใจว่าอาชญากรรมเป็นสิ่งชั่วร้าย 8) ไม่ใช่แค่ปรัชญาการเมือง แต่เป็นจิตวิทยา จริยธรรม สังคมวิทยาและประวัติศาสตร์ที่กำหนดกระบวนการหรือขั้นตอนการศึกษา 9) ดำเนินการโดยนำรายบุคคลเข้าเป็นหน่วยเดียวกัน 10) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลิกภาพภายในมากขึ้น 11) พยายามทำให้บุคคลเป็นบุคคลที่มีศีลธรรมและวัฒนธรรม และ 12) เชื่อมมั่นในการทดลอง

1.8 การจัดการศึกษากับการบริหารการศึกษา

การจัดการศึกษา (Educational management) เป็นหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการประสานและชี้นำทรัพยากรบุคคลให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสถาบันโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ หน้าที่หลักของฝ่ายจัดการ (Managers) คือ การปรับใช้ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรทางการเงิน ทรัพยากรเทคโนโลยี และทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพ ส่วนการบริหารการศึกษา (Educational administration) รวมถึงหน้าที่ต่างๆ เช่น การวางแผน การเงิน การจัดระเบียบ การกำกับดูแล การกำกับดูแล การตรวจสอบ และการประเมิน ที่มีบทบาทในการกำหนดเป้าหมายของการศึกษา ทบทวน คำติชม และประเมินผล ดังนั้นหน้าที่หลักของฝ่ายบริหาร (Administrators) เกี่ยวข้องกับการวางแผน การจัดบุคลากร การสรรหา การเป็นผู้นำ และการควบคุมองค์กรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

ผลการวิจัยดังกล่าว สนับสนุนจากทัศนะของ Mukherjee (2020b), Guardian (2020), Kumari (2022), และ Nirav (n.d.) ที่อธิบายว่า การจัดการ (Management) หมายถึง การทำงานกับผู้คนและผ่านคน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ในขณะที่ การบริหาร (Administration) เกี่ยวข้องกับการกำกับและควบคุมหน้าที่ที่จำเป็นในการดำเนินกิจการของสถาบันการศึกษา การกำหนดนโยบายที่เป็นแนวทางในการตัดสินใจ กฎหมายและระเบียบข้อบังคับการบริหารการศึกษา รวมถึงการกำหนดกระบวนการใช้ทรัพยากรในลักษณะที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพมนุษย์และการทำงานขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ และครอบคลุมถึงเทคนิคและขั้นตอนทั้งหมดที่นำไปสู่การดำเนินงานและทำให้องค์กรทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับทัศนะของ Othman (2011) และ Bhojwani (2012) ที่กล่าวถึงข้างต้น โดย Othman (2011) เห็นว่า การจัดการ (management) มีลักษณะที่สำคัญ คือ เน้นการปฏิบัติ เน้นการบริหารจัดการ เน้นว่าใครทำและทำอย่างไร เน้นการกระทำ เน้นทักษะเชิงเทคนิคและทักษะเชิงมนุษย์ เกี่ยวข้องกับผู้บริหารระดับกลางและระดับล่าง ใช้ในองค์กรธุรกิจ เน้นปัจจัยภายใน และเกี่ยวข้องกับลูกจ้างหรือพนักงานประจำ ในขณะที่เห็นว่าการบริหาร (administration) มีลักษณะที่สำคัญ คือ เน้นการกำหนดจุดมุ่งหมาย เน้นการตัดสินใจ เน้นอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ เน้นการใช้สมองการคิด เน้นทักษะเชิงโมโนทัศน์และทักษะเชิงมนุษย์ เกี่ยวข้องกับผู้บริหารระดับสูง ใช้ในองค์กรที่ไม่หวังกำไร เน้นปัจจัยภายนอก และเกี่ยวข้องกับเจ้าของธุรกิจ ในขณะที่ Bhojwani (2012) เห็นว่า การ

จัดการ (management) เน้นการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ เน้นหน้าที่เชิงบริหารจัดการ เน้นการตัดสินใจในระดับหน่วยปฏิบัติงาน เป็นกิจกรรมการบริหารระดับกลาง เป็นกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่บริหารให้บรรลุจุดหมายใช้ในองค์กรธุรกิจเอกชน เป็นการตัดสินใจที่เน้นปัจจัยภายใน ที่ขึ้นกับค่านิยม ความเห็น ความเชื่อ ของผู้บริหาร เกี่ยวกับหน้าที่การจูงใจและการควบคุมองค์กร และต้องการทักษะเชิงเทคนิคมากกว่า และเห็นว่า การบริหาร (administration) เน้นการกำหนดจุดมุ่งหมายและแนวนโยบายหลักๆ เน้นหน้าที่เชิงนโยบาย เน้นการตัดสินใจในภาพรวมขององค์กร เป็นกิจกรรมการบริหารระดับสูง มีสถานะเป็นเจ้าของกิจการที่ลงทุน ใช้ในองค์กรของรัฐ ทหาร การศึกษา ศาสนา เป็นการตัดสินใจที่เน้นปัจจัยภายนอก ที่คำนึงถึงความเห็นสาธารณะ นโยบายของรัฐ ปัจจัยทางสังคมและอื่นๆ เกี่ยวกับหน้าที่การวางแผนและการจัดองค์กร และต้องการทักษะเชิงบริหารมากกว่าทักษะเชิงเทคนิค

อย่างไรก็ตาม แม้การจัดการศึกษากับการบริหารการศึกษาจะมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน แต่ Mukherjee (2020b) ได้ให้ความเห็นว่า เสาหลักในการดำเนินงานของสถาบันการศึกษา ต้องอาศัยการทำหน้าที่ทั้งการบริหารการศึกษาและการจัดการศึกษา หากปราศจากการทำงานที่เหมาะสมของสองหน้าที่นี้ สถาบันการศึกษาจะขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทั้งสองต้องทำงานควบคู่กันอย่างใกล้ชิด สอดคล้องกับทัศนะของ Wall Street Journal (2013) ที่กล่าวถึงการจัดการและการบริหารว่าแม้มีความแตกต่างกัน แต่ต่างเสริมกันและกัน ต้องจับมือกัน (Hand in hand) การที่จะแยกสองเรื่องนี้ออกจากกันจะสร้างปัญหามากกว่าจะแก้ปัญหานั้น ทั้งนี้เพราะสถานะของผู้บริหารการศึกษาในสถาบันการศึกษาแต่ละระดับต่างมีสถานะที่จำเป็นต้องทำหน้าที่ทั้งการบริหารการศึกษาและการจัดการศึกษา

1.9 หน้าที่ ความรับผิดชอบ และทักษะของผู้บริหารการศึกษา

ผู้บริหารศึกษามีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการประเมินและสร้างมาตรฐานหลักสูตรและวิธีการสอน งานบุคลากร กำหนดแนวปฏิบัติ การสื่อสาร การประสานงาน การประเมินและส่งเสริมสนับสนุนครูและบุคลากร รักษาและสร้างชื่อเสียงสถานศึกษา กำหนดระเบียบวินัย เทคโนโลยี ความปลอดภัย การรับรองการปฏิบัติงานตามมาตรฐาน และอื่นๆ

ผลการวิจัยดังกล่าว สนับสนุนจากทัศนะของ Bruens (2020) และ Blackburn (2022) ที่กล่าวถึงหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษา ดังนี้ 1) ประเมินและสร้างมาตรฐานหลักสูตรและวิธีการสอน 2) รับสมัคร จ้าง เลิกจ้าง และฝึกอบรมพนักงาน 3) สื่อสารกับครอบครัว 4) กำหนดแนวปฏิบัติในการบรรลุมหาวิทยาลัยทางวิชาการระดับสูง 5) พบปะกับชุมชนฝ่ายบริหาร ผู้อำนวยการ และคณะกรรมการสถานศึกษา ตลอดจนหน่วยงานท้องถิ่น รัฐ และรัฐบาลกลาง 6) ติดตามดูแลด้านการเงิน รวมทั้งงบประมาณและการจัดซื้อค่าใช้จ่ายของสถานศึกษา 7) ประเมินครูและบุคลากรเพื่อให้แน่ใจว่ามีการนำหลักสูตรไปใช้อย่างเหมาะสม 8) เป็นตัวแทนและรักษาภาพลักษณ์และชื่อเสียงของสถานศึกษา 9) กำหนดระเบียบวินัยที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนที่กระทำผิด 10) สนับสนุนคณะครูด้วยการฝึกอบรม การเพิ่มคุณค่า และการกำหนดเป้าหมาย 11) ทำหน้าที่งานกับคอมพิวเตอร์ให้สมบูรณ์โดยใช้การสื่อสารออนไลน์ โปรแกรมประมวลผลคำ และเครื่องมืออัตโนมัติอื่นๆ 12) สื่อสารกับผู้ปกครองเกี่ยวกับเกรดตกหรือปัญหาทางวินัย 13) กำกับดูแลการดูแลสถานที่เพื่อความปลอดภัยและคุณภาพของสภาพร่างกาย 14) รับรองการปฏิบัติตามมาตรฐานท้องถิ่น รัฐ และรัฐบาลกลาง 15) เข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาในวันหยุดสุดสัปดาห์และตอนเย็น และ 16) เตรียมความพร้อมสำหรับปีการศึกษาที่จะมาถึงในช่วงฤดูร้อน รวมทั้งทัศนะของ University of Bridgeport (2022) และ Target Jobs (n.d.) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษาที่สอดคล้องกับทัศนะของ Bruens และ Blackburn ดังนี้ 1) การประเมินและสร้างมาตรฐานหลักสูตรของสถานศึกษา 1) การสื่อสารกับครอบครัว 2) วางแผนงานสถาบัน 3) ดำเนินการประเมินครูผู้สอน 4) สนับสนุนคณะครูด้วยการฝึกอบรมและให้คำแนะนำ

5) ตรวจสอบให้แน่ใจว่าสถานศึกษาหรือเขตการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของท้องถิ่น รัฐ และรัฐบาลกลาง 6) ติดตามดูแลด้านการเงินของสถาบัน 7) ติดต่อประสานงานกับนักเรียนที่มีศักยภาพ สถาบันอื่น และหน่วยงานราชการ 8) การเตรียมสถิติและการจัดการข้อมูล เช่น ตัวเลขนักเรียนและตัวเลขการเข้าชั้นเรียน 9) การจัดการข้อสงสัยและข้อร้องเรียน 10) คำนวณและเขียนรายงาน 11) การจัดงานกิจกรรมต่างๆ

ผู้บริหารการศึกษามีความรับผิดชอบเกี่ยวกับการสนับสนุนด้านการบริหารให้กับครูและบุคลากร จัดการวงจรชีวิตนักเรียนในด้านต่างๆ ทำงานร่วมกับฝ่ายต่างๆ ร่างและตีความข้อบังคับ จัดการกับข้อสงสัย และขั้นตอนการร้องเรียน ประสานกระบวนการตรวจสอบและประเมินผล รักษาระดับการประกันคุณภาพในระดับสูง ใช้ระบบสารสนเทศและจัดทำรายงานและสถิติการใช้งานทั้งภายในและภายนอก และอื่นๆ

ผลการวิจัยดังกล่าว สนับสนุนจากทัศนะของ AGCAS Editors (2022) และ Career Explorer (n.d.) ที่กล่าวถึงความรับผิดชอบของผู้บริหารการศึกษา ดังนี้ 1) สนับสนุนด้านการบริหารให้กับครูและบุคลากร 2) จัดการวงจรชีวิตนักเรียน ตั้งแต่การลงทะเบียน/การรับเข้าศึกษา จนถึงสำเร็จการศึกษา/การออก 3) ทำงานร่วมกับคณะกรรมการวิชาการ หน่วยงานกำกับดูแล และกลุ่มงานต่างๆ 4) ช่วยเหลือด้านการสรรหา ประชาสัมพันธ์หรือศิษย์เก่าสัมพันธ์ และกิจกรรมทางสังคม 5) ร่างและตีความข้อบังคับ 6) จัดการกับข้อสงสัย และขั้นตอนการร้องเรียน 7) ประสานกระบวนการตรวจสอบและประเมินผล 8) รักษาระดับการประกันคุณภาพในระดับสูง รวมถึงการประเมินหลักสูตรและขั้นตอนการอนุมัติหลักสูตร 9) ใช้ระบบสารสนเทศและจัดทำรายงานและสถิติการใช้งานทั้งภายในและภายนอก 10) มีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบสารสนเทศในอนาคต 11) มีส่วนสนับสนุนนโยบายและการวางแผน 12) บริหารจัดการงบประมาณและติดตามระบบการเงิน 13) ซื้อสินค้าและอุปกรณ์และดำเนินการใบแจ้งหนี้ 14) กำกับดูแลเจ้าหน้าที่ธุรการอื่น ๆ 15) สื่อสารกับสถาบันพันธมิตร สถาบันอื่น หน่วยงานภายนอก หน่วยงานราชการ และนักเรียน 16) จัดระเบียบและอำนวยความสะดวกด้านการศึกษาหรือกิจกรรมทางสังคมที่หลากหลาย

ผู้บริหารการศึกษาต้องการทักษะเกี่ยวกับเทคนิคการทำงาน ความมีมนุษยสัมพันธ์ และวิสัยทัศน์หรือมโนทัศน์ ผลการวิจัยดังกล่าว สนับสนุนจากทัศนะของ AGCAS Editors (2022) และ Career Explorer (n.d.) ที่กล่าวถึง 1) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งเพื่อช่วยให้มีความสัมพันธ์กับนักเรียน เจ้าหน้าที่วิชาการ ครู ผู้จัดการอาวุโส และเพื่อนร่วมงานในด้านอื่นๆ 2) ทักษะการสื่อสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ดีเยี่ยม 3) ทักษะการทำงานเป็นทีมและความสามารถในการทำงานคนเดียวโดยไม่ต้องมีผู้ดูแล 4) ความสามารถในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก 5) ทักษะการจัดระเบียบ จัดลำดับความสำคัญ และจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ 6) ทักษะด้านไอทีในด้านต่างๆ เช่น การประมวลผลคำ ฐานข้อมูล และอินเทอร์เน็ต ตลอดจนการใช้โซเชียลมีเดีย 7) ใส่ใจในรายละเอียดเพื่อหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาด 8) ความสามารถในการรับมือกับงานหนักและการหยุดชะงักบ่อยครั้ง 9) ความตระหนักในการรักษาความลับเมื่อทำงานกับบันทึกของนักเรียนหรือเจ้าหน้าที่ และ 10) มีแนวทางการทำงานที่ยืดหยุ่น

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 2 - เพื่อศึกษาสิ่งท้าทายต่อการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ภายใต้กรอบแนวคิดของวิธีปฏิบัติ-จุดหมาย (Means-End)

สิ่งท้าทายต่อการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 พิจารณาจาก “จุดหมาย (End)” ที่คาดหวังให้เกิดขึ้นกับนักเรียนในศตวรรษที่ 21 คือ การเปลี่ยนภาพการมองบุคคลในวัยเยาว์ที่ต้องเดินทางไปโรงเรียน ใช้เวลาเรียนกับรายวิชา เพื่อรับเกรด และสำเร็จการศึกษา เป็นการมองผู้เรียนในบริบทใหม่ คือ 1) กระตุ้นปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นบุคคลเจ้าความคิดเจ้าปัญญา (Resourceful) ที่ยังคงมีการเรียนรู้แม้หลังเลิกเรียนในแต่ละวัน หรือแม้พ้นจากวัยเรียนไปแล้ว 2) ให้ความสำคัญกับความสนใจและช่วยให้เรียนรู้เตรียมตัวสู่โลกที่เป็นจริง 3)

กระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นเพื่อเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ 4) ใช้หลักความยืดหยุ่นในวิธีการสอน ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาแบบองค์รวมให้เป็นคนเต็มคน เน้นพัฒนาทักษะเพื่อความอยู่รอดในศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกับคนอื่น ทักษะความคล่องแคล่วและปรับตัว ทักษะการริเริ่ม กล้าคิดกล้าทำ ทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ทักษะการเข้าถึงและการวิเคราะห์สารสนเทศ และทักษะความเป็นผู้ใฝ่รู้และมีจินตนาการ (21st Century Schools, 2008)

พิจารณาจาก “วิถีปฏิบัติ (Means)” ที่เป็นปฏิบัติการทางการบริหารการศึกษาที่คาดหวังให้ส่งผลต่อภาพที่คาดหวังให้เกิดขึ้นกับนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. ศาสตร์การสอนสำหรับศตวรรษที่ 21 ที่มีรูปแบบแตกต่างจากอดีต เป็นรูปแบบใหม่ที่จะต้องมุ่งให้นักเรียนสร้างสรรค์ความรู้ (Knowledge creation) จากกระบวนการได้รับความรู้ การลงลึกในความรู้ และการสร้างสรรค์ความรู้ (Churches, 2008, วิโรจน์ สารัตนะ, 2556)

2. หลักสูตรสำหรับศตวรรษที่ 21 เปลี่ยนจากรูปแบบยึดตำรา ยึดครู ยึดกระดานดินสอเป็นสำคัญ เปลี่ยนเป็นรูปแบบยึดโครงงานเป็นฐาน ยึดการขับเคลื่อนด้วยการวิจัย เป็นหลักสูตรเพื่อชีวิต เชื่อมโยงชุมชนกับประเทศ กับชาติ และกับนานาชาติ พัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง พหุปัญญา การอ่านออกเขียนได้เชิงพหุเทคโนโลยีและมัลติมีเดีย และการเรียนรู้ปัญหาจากโลกที่เป็นจริง (The Victorian Council of School Organizations Inc, 2012)

3. ทักษะการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 21 เป็นทักษะที่ให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์ทางปัญญา (cognitive strategies) ที่ช่วยให้นักเรียนนำเอาสิ่งที่รู้หรือสิ่งที่กำลังเรียนรู้ไปใช้หลายแนวทาง ดังนี้ 1) เปิดกว้างทางปัญญาในวิชาที่เรียนอยู่ 2) ยอมรับอย่างมีหลักฐานสนับสนุน 3) วิเคราะห์เพื่อตัดสินใจอย่างเชื่อถือได้ 4) ยึดความเป็นเหตุผล ไตร่ตรอง และพิสูจน์ 5) แปรความและเปรียบเทียบความเห็นต่าง 6) รู้วิธีแสวงหาคำตอบที่ถูกต้อง และ 7) หาทางเลือกหลายๆ ทางเพื่อแก้ปัญหา (Conley, 2010)

4. ครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ภาพของครูที่เปลี่ยนไปจากบทบาทพื้นฐานการเป็นผู้ถ่ายทอดหรือผู้แจกจ่ายสารสนเทศ เป็นนักประพันธ์หรือผู้ออกแบบการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ช่วยให้นักเรียนได้เปลี่ยนสารสนเทศเป็นความรู้ เปลี่ยนความรู้เป็นภูมิปัญญา เน้นการก่อให้เกิดความรู้ โดยสร้างวัฒนธรรมการสืบค้น (World Press, 2011)

5. ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับศตวรรษที่ 21 มีส่วนที่เป็นดิจิทัลหรือเทคโนโลยีดิจิทัลเพิ่มเติมเข้าไป อันเนื่องจากการเกิดขึ้นของอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่ภาพของห้องเรียนที่มีฝาดนังสีด้านหายไป กลายเป็นภาพห้องเรียนแห่งโลกใหม่ขึ้นมาแทน เป็นสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ใหม่ที่ครูและนักเรียนได้ขยายเครือข่ายเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มีพลังขยายกว้างออกจากห้องเรียนและโรงเรียน สู่มือง รัฐ ประเทศ และโลก (Gorman, 2012)

6. สถานศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 ภาพของโรงเรียนที่เปลี่ยนไป จากภาพการเป็นสิ่งก่อสร้างกลายเป็นภาพศูนย์รวมประสาทที่เชื่อมโยงครู นักเรียน และชุมชนเข้ากับชุมชนทรัพยากรขององค์ความรู้ที่มีอยู่ในโลกด้วยเครื่องมือคอมพิวเตอร์ที่หลากหลาย (Apple Classrooms of Tomorrow - Today, 2008)

7. ผู้บริหารสถานศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 ที่จะต้องทำงานเพื่อให้มีความมั่นใจได้ว่าตนเองได้ทำหน้าที่เป็นเช่นผู้นำ (as leader) เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน และจะต้องพัฒนาทัศนคติใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นกับตัวเองด้วย คือ 1) ทันทสมัย มองอนาคตอย่างมีวิสัยทัศน์ 2) มีสัมพันธภาพ สร้างมิตรภาพที่เข้มแข็งและยั่งยืน 3) ปรับตัว ตอบสนองความไม่แน่นอนได้รวดเร็ว 4) มุ่งมั่น เข้าใจความขัดแย้ง จัดการด้วยสมอง 5) สร้างแรงบันดาลใจ ไม่บังคับแต่จูงใจ สร้างแรงบันดาลใจ 6) ทะเยอทะยาน มุ่งสร้างความสำเร็จ 7) โปร่งใส สร้างความ

ไว้วางใจให้เกิดขึ้น 8) เป็นพี่เลี้ยงมากกว่าเป็นผู้สอน 9) ซื่อสัตย์ จริงใจ ไม่โกหกหลอกลวง และ 10) มีพันธะรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ คำนึงถึงค่านิยม คำนึงถึงความสำเร็จหรือล้มเหลว ปฏิบัติทางหากไม่ถูกต้องหรือไม่บรรลุผล (Victor, n.d.; วิโรจน์ สารรัตน์ และคณะ, 2561)

8. ห้องเรียนสำหรับศตวรรษที่ 21 เปลี่ยนจากห้องเรียนแบบครูเป็นศูนย์กลาง สื่อสารจากคนเดียวไปหาคนจำนวนมาก ขาดความยืดหยุ่น ยากต่อการสร้างความร่วมมือและการสื่อสาร มีเทคโนโลยีที่จำกัดค่อนข้างตายตัว เน้นรายคนมากกว่าเน้นการทำงานเป็นกลุ่ม ให้กลายเป็นห้องเรียนที่มีรูปร่างหน้าตาที่คำนึงถึงลักษณะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เช่น มีความรู้พื้นฐานและเชี่ยวชาญทางเทคโนโลยี มีความรู้ความชำนาญด้านสื่อ ยืดหยุ่นและมีพลวัต หลายภารกิจ เป็นนักสื่อสารและนักร่วมมือ เป็นแบบปฏิสัมพันธ์และเครือข่ายรวดเร็ว ริเริ่มสร้างสรรค์และดัดแปลง นักเรียนเป็นศูนย์กลาง เรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนได้ทุกที่ทุกแห่ง และมีการเรียนรู้ที่หลากหลาย (Educational Origami, n.d.)

9. สภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 21 เป็นสภาพแวดล้อมที่ต้นตอทางปัญญา มีรูปแบบการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง นักเรียนเป็นผู้ตั้งคำถาม ตั้งประเด็น กำหนดปัญหา โดยถือว่าคำถามที่ยิ่งใหญ่เป็นคำถามที่มาจากตัวนักเรียน ไม่ถูกชี้นำหรือชี้นำให้ถามหรือบังคับตั้งประเด็น เป็นสภาพการเรียนรู้ที่สามารถแยก “good students” จาก “good thinkers” ได้ เกณฑ์วัดความสำเร็จมีความสมดุลและโปร่งใส สร้างนิสัยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และให้โอกาสปฏิบัติเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจในเนื้อหา (Heick, 2012)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การบริหารการศึกษามีขอบเขตครอบคลุมหลายมิติ เช่น ระดับการศึกษา รูปแบบการศึกษา กลยุทธ์ การจัดการ และระดับของสถาบันการศึกษา ในกรณีของระดับของสถาบันการศึกษา ครอบคลุมตั้งแต่ส่วนกลางลงไปถึงสถานศึกษา การบริหารการศึกษาในระดับสถานศึกษาถือว่ามีความสำคัญเพราะเป็นฐานปฏิบัติที่จะทำให้การระดมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรวัตถุให้เกิดประโยชน์ที่ใช้งานได้จริง เป็นฐานปฏิบัติที่จะช่วยเสริมสร้างการสอนและการเรียนรู้ที่จะส่งผลให้นักเรียนได้รับการศึกษาที่ถูกต้องจากครูที่ถูกต้อง และเป็นฐานปฏิบัติที่จะสร้างอิทธิพลที่ส่งผลต่อนักเรียนให้เติบโตไปสู่เป้าหมายที่กำหนดโดยมีครูเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงท่ามกลางสิ่งท้าทายต่อการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ดังนั้นคณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อให้การบริหารการศึกษาทำหน้าที่ให้สิ่งที่ท้าทายเหล่านั้นมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดย (1) นอกจากจะศึกษาทำความเข้าใจและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง ในผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 คือ ทักษะทางวิชาการเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ หลักการ วัตถุประสงค์ ขอบเขต หน้าที่ ลักษณะ ความเหมือนและความแตกต่างกับการจัดการศึกษา หน้าที่ ความรับผิดชอบ และทักษะของผู้บริหารการศึกษาแล้ว

จากผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า สิ่งท้าทายต่อการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นนวัตกรรม (Innovation) ที่นักบริหารการศึกษาจะต้องหลีกเลี่ยง 10 วิธีที่ไม่ก่อให้เกิดนวัตกรรม และนำเอา 10 วิธีมาใช้ในการเสริมสร้างนวัตกรรมให้เกิดขึ้นตามทักษะของ Ryshke (2012) ดังนี้

หลีกเลี่ยง 10 วิธีที่ไม่ก่อให้เกิดนวัตกรรม ประกอบด้วย คิดแบบยึดติด (Stuck thinking) เราได้ทำในสิ่งนั้นแล้ว (We've always done it that way) ถนอมตัว ปลอดภัยไว้ก่อน (Playing not to lose) ไม่สนใจลูกค้า (Customer discontent) ใช้วิธีแบบโลนเรนเจอร์ (The Lone Ranger approach) ไม่ถือความ

ล้มเหลวเป็นทางเลือก (Failure is not an option) มีจิตใจตามผู้นำ (Follow the leader mentality) การจ้างที่อ่อนแอ (Weak hires) ขาดทักษะ (Lack of know how) และคาดหวังที่ไม่จริง (Unrealistic expectations) นำเอา 10 วิธีเพื่อเสริมสร้างนวัตกรรมมาใช้ ประกอบด้วย ให้ครูและนักเรียนได้ตั้งคำถาม เช่น เราจะเปลี่ยนแปลงวิธีการคิดเกี่ยวกับโรงเรียนจะปรับปรุงการเรียนรู้กันอย่างไร ให้ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ และแนวทางใหม่ในการเรียนรู้ ให้ครูและนักเรียนอยู่ในแนวทางเผชิญกับสิ่งที่น่าตื่นเต้นและเร้าใจในสังคม ให้โรงเรียนได้รับข้อมูลสะท้อนผลเป็นประจำจากนักเรียน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ ว่าได้ทำให้บรรลุความต้องการของนักเรียนทั้งหมดแล้วหรือไม่ กระตุ้นครูและนักเรียนสร้างชุมชนของผู้เรียนแบบรวมพลังที่มีเครือข่ายทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนส่งเสริมการทำงานเป็นทีมในการสะท้อนผลการเรียนรู้ยอมรับในความล้มเหลว สนับสนุนวัฒนธรรมโรงเรียนให้ยึดถือว่าการล้มเหลวเป็นเช่นเชื้อเพลิงที่จะก่อให้เกิดนวัตกรรม ยอมให้ครูและนักเรียนมีข้อผิดพลาด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเติบโตจากข้อผิดพลาดนั้น กระตุ้นครูและนักเรียนมองไปไกลกว่าปัจจุบัน ต้องการเป็นอะไรใน 5 ปีหรือ 10 ปีข้างหน้า ส่งเสริมวัฒนธรรมที่สนับสนุนความเป็นนักคิดที่อิสระที่ให้คุณค่ากับการศึกษาว่าเป็นการนำไปข้างหน้า (To lead out) นำคนเข้าสู่ชุมชนโรงเรียนอย่างมีความหลากหลายในความคิดและมีวิธีการที่น่าสนใจ ไม่จ้างครูหรือรับนักเรียนเข้ามาอย่างเป็นแบบเดียวกัน (Prototype) จ้างอย่างไม่ซ้ำกันและอย่างมีศักยภาพ ไม่กลัวที่จะกำหนดความคาดหวังใหม่สำหรับครูและนักเรียนที่จะก่อให้เกิดทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 ที่จะเชื่อมโยงผู้เรียนสู่สังคมระดับโลก ไม่ใช่ใช้ทุกใบไม้ในตะกร้าใบเดียวแล้วคิดการณ์ใหญ่ ให้ใช้นวัตกรรมทางความคิดจิตใจ (Soft innovation) กระตุ้นครูและนักเรียนให้มีการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ตลอดเวลา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1.1 ควรทำวิจัยเพื่อศึกษาความต้องการและปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารการศึกษาแนวโน้มการศึกษาแบบ New Normal
- 1.2 ควรทำการศึกษาวิจัยรูปแบบและการพัฒนาโมเดลสมรรถนะผู้นำยุคใหม่

เอกสารอ้างอิง

- วิโรจน์ สารรัตน์, พระครูสุธีจริยวัฒน์, พระครูธรรมภาณีสมัย, พระมหาศุภชัย สุภกิจโจ, พระณัฐวุฒิ สัมปโนและวิฑูล ทาชา (2561). ภาวะผู้นำสำหรับศตวรรษที่ 21. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. 20(1): 261-271.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา: กรณีศึกษาต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: ทิพยวิสุทธิ์.
- 21st Century Schools. (2008). 21st century schools. Retrieved March 15, 2023, from <http://www.21stcenturyschools.com/>
- AGCAS editors. (2022, January). Job profile: Education administrator. Retrieved March 15, 2023, from <https://www.prospects.ac.uk/job-profiles/education-administrator>
- Amadi, E.C. (2008). Introduction to educational administration; A module. Harey Publications.
- Apple Classrooms of Tomorrow – Today. (2008, April). Six design principles for the 21st-century high school. Retrieved March 15, 2023, from <https://rb.gy/q0lguu>

- Bamte. (n.d.). Educational administration - Meaning, authoritarian and democratic educational management. Retrieved March 15, 2023, from <https://rb.gy/reo11x>
- Bhojwani, V. (2012). What is the difference between management and administration? Retrieved April 21, 2023, from shorturl.at/iEHT7
- Blackburn, L.K. (2022, July 11). What does an education administrator do? Retrieved April 21, 2023, from <https://rb.gy/u27twy>
- Bruens, R. (2020, September 1). Educational administrator: Job description, pay, and career outlook. Retrieved June 4, 20123, from <https://rb.gy/er6ugv>
- Career Explorer. (n.d.). What does an education administrator do? Retrieved June 4, 20123, from <https://rb.gy/o7eucy>
- Churches, A. (2010, January). 21st century pedagogy. Retrieved March 15, 2023, from <https://shorturl.at/hrxC>
- Conley, D. (2010). College and career ready: Helping all students succeed beyond high school. Jossey-Bass.
- Dhammei, T. (2022, January 15). Educational administration: Concepts of educational administration and principles of educational administration. Retrieved March 15, 2023, from <https://shorturl.at/bGVW5>
- Educational Origami. (n.d.). 21st century learning space. Retrieved May 2, 2023, from <http://surl.li/pwdab>
- Gorman, M. (2012). 21st Century educational technology and learning. Retrieved April 21, 2023, from <https://t.ly/CNNmY>
- Guardian. (2020, November 28). Administration Vs Management. Retrieved April 21, 2023, from <http://surl.li/pwczw>
- Heick, T. (2012). 10 characteristics of a highly effective learning environment. Retrieved May 2, 2023, from <https://t.ly/Hh0u5>
- Kashyap, D. (n.d.-a). Educational administration: Meaning, nature, and other details. Retrieved April 21, 2023, from https://t.ly/_qVT5
- Kashyap, D. (n.d.-b). Top 6 principles of educational administration. Retrieved April 21, 2023, from <https://t.ly/HBzSk>
- Kochhar, S.K. (2011). School administration & management. Sterling Publishers Pvt. Ltd.
- Kumari, G. (2022, February 2). What is the difference between educational management and educational administration? Retrieved April 21, 2023, from <https://t.ly/LFO60>
- Mukherjee, A. (2020a, November 13). Why educational administration is important for teacher education? Retrieved May 2, 2023, from <http://surl.li/pwctxr>
- Mukherjee, A. (2020b, October 17). What is the difference between educational management and educational administration? Retrieved May 2, 2023, from <http://surl.li/pwctxy>

- Nasib, T. (2018, December 14). Educational administration: Can you define the term administration in the context of educational administration? Retrieved June 4, 20123, from <http://surl.li/pwcyd>
- Nirav, S. (n.d.). What is the difference between educational management and educational administration? Retrieved May 2, 2023, from <http://surl.li/pwcyl>
- Othman, M.Z. (2011). Educational management and administration. Retrieved June 4, 20123, from shorturl.at/irxJR
- Ryshke, R. (2012). What schools can do to encourage innovation? Retrieved May 12, 2023, from <http://surl.li/pwcyp>
- Scott, J. 2006. Documentary research. London: Sage.
- Target Jobs. (n.d.). Education administrator: job description. Retrieved May 12, 2023, from <http://surl.li/pwcyt>
- The Victorian Council of School Organizations Inc. (2012). A 21st-century curriculum - discussion paper. Retrieved May 12, 2023, from <http://surl.li/pwczk>
- University of Bridgeport. (2022, May 19). What does an education administrator do? Retrieved May 12, 2023, from <http://surl.li/pwcyx>
- Victor, J. (n.d.). Ten attitudes for effective 21st century leaders. Retrieved June 4, 20123, from <http://surl.li/pwczi>
- Wall Street Journal. (2013). What is the difference between management and leadership? Retrieved June 4, 20123, from shorturl.at/fABS9
- Word Press (2011). Characteristics of a 21st-century learner. Retrieved May 12, 2023, from <http://surl.li/pwczd>
- Zakir, I. (2012, January 14). Educational administration. Retrieved June 4, 20123, from <https://www.slideshare.net/Imran764/educational-administration>

การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ ทักษะการเขียน และความคงทนการเรียนรู้
ภาษาอังกฤษ โดยใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้เทคนิค
เน้นภาระงานและการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ สำหรับนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 2

THE COMPARISON OF LEARNING OUTCOMES WRITING SKILLS AND LEARNING
ENGLISH RETENTION USING ENGLISH WRITING PACKAGES WITH TASK-BASED
LEARNING TECHNIQUE AND CONCEPT MAPPING TECHNIQUE FOR
MATHAYOMSUKSA 2 STUDENTS

ฐิติภา เหล่าเสนา, พาที เกษธนากร และพงษ์ศักดิ์ รักษาเพชร

Thitipa Laosena, Patee Gesthanakorn and Phongsak Raksaphet

หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

Master of Education Program in Curriculum and Learning Management

Kanchanaburi Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: thitipa.pookpik@gmail.com

บทความวิจัย (Research Article)

Received 06/03/2024, Revised 19/04/2024, Accepted 30/04/2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการและข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ 2) พัฒนาและหาประสิทธิภาพของชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ 3) ศึกษาผลการใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และเทคนิคผังมโนทัศน์ 4) ประเมินผลและปรับปรุงชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนไทรโยคใหญ่ จังหวัดกาญจนบุรี ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 48 คน โดยใช้การสุ่มอย่างง่าย สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบแบบที กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนต้องการให้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องใกล้ตัว ชุดฝึกควรมีสีสันสวยงาม มีเนื้อหาที่ให้ความสนุกสนานและเพลิดเพลิน เรียงจากง่ายไปยาก รวมทั้งให้ครูและนักเรียนเป็นผู้ร่วมกันประเมินผล 2) ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพ 84.91/84.54 3) ผลการเรียนรู้ก่อนกับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และเทคนิคผังมโนทัศน์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และผลการเรียนรู้ระหว่างหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน กับเทคนิคผังมโนทัศน์ แตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบทักษะการเขียนก่อนกับหลังการจัดการเรียนรู้ และเทคนิคผังมโนทัศน์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และทักษะการเขียนระหว่างหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน กับเทคนิคผังมโนทัศน์ แตกต่างกัน 4) ความคงทนการเรียนรู้ภาษาอังกฤษหลังสอบหลังเรียน 2 สัปดาห์ ไม่แตกต่างกัน และความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียน ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ, เทคนิคเน้นภาระงาน, เทคนิคผังมโนทัศน์

Abstract

The purposes of this research are to 1) study the needs and basic information for developing an English writing packages. 2) develop and find out the effectiveness of an English writing packages. 3) study the results of using an English writing packages with task based learning technique and concept mapping technique 4) Evaluate and improve the English writing packages. The sample for this research was Mathayomseksa 2 students from Saiyokyai School, Kanchanaburi Province. There are 48 people studying in the 2/2023, using simple random sampling. The statistics used to analyze the collected data were percentage, mean, standard deviation, dependent t-test, and independent t-test at statistical significance of 0.05. The results of the research found that 1) Students needed English writing packages content that close to them and express feelings and opinions. It should be colorful with engaging and enjoyable content. Moreover, it should progress from easy to difficult and the evaluation should involve both teachers and students. 2) The effectiveness of the English writing packages was 84.91/84.54. 3) The learning outcomes was higher than before studying and after studying 2 techniques was not different. Writing skills were higher than before studying and after studying 2 techniques was not different. 4) The retention after post-test was not different at the .05 level and the students' satisfaction was at the highest level.

Keywords: English writing packages, Task Based Learning Technique, Concept Mapping Technique

บทนำ

โลกในยุคปัจจุบันเป็นยุคแห่งข่าวสารข้อมูล ซึ่งประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกสามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เนื่องมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคมมีมากมาย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารให้เข้าใจตรงกัน ซึ่งเครื่องมือ ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร ก็คือ ภาษา สำหรับภาษาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารให้เข้าใจตรงกันและเป็นภาษาสากลที่มีผู้นิยมใช้กันอย่างกว้างขวางและมีบทบาทสำคัญในการติดต่อสื่อสารระหว่างนานาประเทศก็คือ ภาษาอังกฤษ การจัดการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสื่อสาร การศึกษา การแสวงหาความรู้ การประกอบอาชีพ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีทัศน์ของชุมชนโลกและตระหนักถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม และมุมมองของสังคมโลก นำมาซึ่งมิตรไมตรีและความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่นดีขึ้น เรียนรู้และเข้าใจความแตกต่างของภาษาและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การคิด สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง มีเจตคติที่ดีต่อการใช้ภาษาต่างประเทศ และใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารได้ รวมทั้งเข้าถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ ได้ง่ายและกว้างขึ้น และมีวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิตภาษาต่างประเทศที่เป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ซึ่งกำหนดให้เรียนตลอดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ภาษาอังกฤษ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ในการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาต่างประเทศ ทักษะการเขียนถือเป็นทักษะที่สำคัญเมื่อเราต้องการสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้ แสดงความคิดเห็น ตลอดจนการอธิบายชี้แจงเรื่องราวไปยังผู้อ่าน อย่างไรก็ตาม ทักษะการเขียนภาษาอังกฤษเป็นทักษะที่ค่อนข้างยาก เนื่องจากเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับการคิด ซึ่งผู้เขียนต้องรวบรวมข้อมูลเลือกสรรสิ่งที่ต้องการถ่ายทอดโดยต้องอาศัยกลไกการเขียนหลายอย่าง จึงจะทำให้งานเขียนนั้นสามารถสื่อความได้อย่างเหมาะสม แต่จากการที่ผู้วิจัย ได้ปฏิบัติการสอนที่โรงเรียนไทรโยคใหญ่ ตำบลไทรโยค อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ในรายวิชาภาษาอังกฤษ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยพบว่า จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกขณะเรียน การปฏิบัติงานและการตรวจผลงานที่เน้นทักษะการเขียน แสดงให้เห็นว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ไม่เข้าใจหลักไวยากรณ์ โครงสร้างทางภาษา หลักการเขียน ใช้คำศัพท์ผิดพลาด สื่อความหมายไม่ได้ และมีเจตคติที่ไม่ดีต่อการเขียน นักเรียนส่วนใหญ่มีทักษะการเขียนภาษาอังกฤษอยู่ในระดับปรับปรุง

การพัฒนาให้นักเรียนมีทักษะการเขียนที่ดีนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาเทคนิคและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่น่าสนใจ ซึ่งแต่ละวิธีมีความแตกต่างกัน จึงสนใจที่จะพัฒนาชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ เนื่องจากชุดฝึก เป็นสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน โดยนักเรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมเอง ช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการในการเรียนรู้ทักษะเพิ่มขึ้น และเป็นสิ่งที่นักเรียนสามารถใช้ควบคู่กับการเรียนรู้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น เพื่อทบทวนความรู้ที่ได้เรียนมาแล้ว และช่วยฝึกทักษะต่าง ๆ ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ซึ่งพรสวรรค์ บุญเอก (2553, หน้า 41) กล่าวว่าชุดฝึกช่วยเสริมทักษะ และเป็นเครื่องมือในการฝึกทักษะทางภาษาได้ดีขึ้น ทำให้ครูมองเห็นจุดเด่นและปัญหาต่าง ๆ ของเด็กได้ชัดเจน ตลอดจนเห็นความแตกต่างระหว่างบุคคลและความก้าวหน้าของผู้เรียน นอกจากนี้ทำให้ครูและนักเรียนประหยัดเวลา ที่สำคัญคือช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจยิ่งขึ้นสามารถทบทวนด้วยตนเอง ส่วนการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน เป็นการเรียนการสอนโดยใช้ภาระงานนำไปสู่การเรียนรู้ภาษาเป้าหมาย และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง โดยการใช้ภาระงาน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อความหมายมากกว่าพัฒนาความรู้ด้านไวยากรณ์ เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ นักเรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายและประเมินตามใบกิจกรรม ใช้กิจกรรมเป็นศูนย์กลาง

สำหรับการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษของโรงเรียนไทรโยคใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ที่พบปัญหาต่อการพัฒนาความคิดของนักเรียนในปัจจุบันคือ ครูจะสอนโดยวิธีให้นักเรียนท่องจำเพื่อใช้ในการสอบ ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดง ความคิดเห็น ครูสอนโดยการบรรยาย ใช้หนังสือเป็นหลักในการสอนแล้วให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด เน้นเนื้อหามากกว่าการปฏิบัติจริง มีการส่งเสริมนักเรียนบ้าง ส่วนใหญ่ส่งเสริมเฉพาะคนที่กล้าแสดงออก จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษและนำเทคนิคใหม่ ๆ มาใช้เพื่อให้ผลการเรียนรู้ของนักเรียนสูงขึ้น และวิธีที่จะฝึกทักษะทางภาษาให้ได้ผลดีวิธีหนึ่ง คือ การฝึกด้วยชุดฝึก

จากความสำคัญและสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ ทักษะการเขียน และความคงทนการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงานและการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อให้นักเรียนได้ความสามารถในการเขียน และเป็นแนวทางพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะการเขียนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาความต้องการและข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ
2. พัฒนาและหาประสิทธิภาพของชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ
3. ศึกษาผลการใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ร่วมกับการร่วมกับการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในประเด็นต่อไปนี้
 - 3.1 เปรียบเทียบผลการเรียนรู้ ระหว่างก่อนกับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และเทคนิคผังมโนทัศน์
 - 3.2 เปรียบเทียบผลการเรียนรู้ ระหว่างหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน กับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์
 - 3.3 เปรียบเทียบทักษะการเขียน ระหว่างก่อนกับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และเทคนิคผังมโนทัศน์
 - 3.4 เปรียบเทียบทักษะการเขียน ระหว่างหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน กับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์
4. ประเมินผลและปรับปรุงชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ในประเด็นต่อไปนี้
 - 4.1 ศึกษาความคงทนการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ หลังการใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ระหว่างการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน กับเทคนิคผังมโนทัศน์
 - 4.2 ประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และเทคนิคผังมโนทัศน์

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนไพร่ไทยใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ปีการศึกษา 2566

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 18 ชั่วโมง โดยทำการทดสอบก่อนทดลอง 1 ชั่วโมง ทำการทดลอง 15 ชั่วโมง ทำการทดสอบหลังทดลอง 1 ชั่วโมง และทำการทดสอบหลังทดลองผ่านไประยะ 2 สัปดาห์ 1 ชั่วโมง

แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ผู้วิจัยได้ศึกษาแบบแผนการวิจัย (Pretest-Posttest Control Group Design) และมีการวัดผลโดยใช้แบบทดสอบวัดก่อนเรียน และหลังเรียน (ชูศรี วงศ์รัตน์ และองอาจ นัยพัฒน์, 2552, หน้า 35)

กลุ่ม	ทดสอบก่อนเรียน	ให้สิ่งทดลอง	ทดสอบหลังเรียน
E	O ₁	X ₁	O ₂
C	O ₁	X ₂	O ₂

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบแผนการทดลอง

E	แทน	กลุ่มทดลองที่ 1
C	แทน	กลุ่มทดลองที่ 2
X ₁	แทน	การจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน
X ₂	แทน	การจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์
O ₁	แทน	ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test)
O ₂	แทน	ทดสอบก่อนเรียน (Post-test)

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากเนื้อหาที่กำหนดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สารและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนไทรโยคใหญ่ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง Life's an adventure. ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ จำนวน 3 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1 Positive Degree ชุดที่ 2 Comparative Degree และชุดที่ 3 Superlative Degree
2. แผนการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน จำนวน 6 แผน รวมใช้เวลาสอน 15 ชั่วโมง
3. แผนการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ จำนวน 6 แผน รวมใช้เวลาสอน 15 ชั่วโมง
4. แบบประเมินทักษะการเขียน เป็นแบบอัตนัยแบบเขียนตอบอิสระ จำนวน 1 ข้อ 30 คะแนน
5. แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง Life's an adventure. เป็นแบบปรนัยเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ 20 คะแนน
6. แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. การวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ

2.1 การตรวจสอบประสิทธิภาพ E₁/E₂ ของชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ หลังจากการนำไปทดลองใช้แบบภาคสนาม (Field Tryout) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 โรงเรียนร่มเกล้า กาญจนบุรี (ในโครงการพระราชดำริ) ซึ่งเป็นนักเรียนที่มีบริบทไม่แตกต่างกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้

2.2 หาค่าความยากง่าย (p) และอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 Life's an adventure.

2.4 การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 Life's an adventure. โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน

3. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

3.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการเรียนรู้ ระหว่างก่อนกับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และเทคนิคผังมโนทัศน์ โดยใช้สถิติทดสอบค่าที (t-test แบบ dependent)

3.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการเรียนรู้ ระหว่างหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน กับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ โดยใช้สถิติทดสอบค่าที

3.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการเขียน ระหว่างก่อนกับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และเทคนิคผังมโนทัศน์ โดยใช้สถิติทดสอบค่าที

3.4 การวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการเขียน ระหว่างหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน กับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ โดยใช้สถิติทดสอบค่าที

3.5 การวิเคราะห์ความคงทนการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ หลังการใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และเทคนิคผังมโนทัศน์ เมื่อผ่านไปแล้ว 2 สัปดาห์ มาหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลความคงทน โดยใช้สถิติทดสอบค่าที

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทำแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน โดยใช้ระดับคะแนน เสนอค่าเป็นค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ได้ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. นักเรียนต้องการให้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องใกล้ตัว ประสบการณ์ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่น่าสนใจ โดยเป็นลักษณะของการเขียนแสดงความรู้สึก และการเขียนแสดงความคิดเห็น ชุดฝึกต้องมีสีสันสวยงาม มีเนื้อหาที่ให้ความสนุกสนานและเพลิดเพลิน เรียงจากง่ายไปยาก รวมทั้งให้ครูและนักเรียนเป็นผู้ร่วมกันประเมินผล และนักเรียนต้องการให้จัดการเรียนรู้ โดยสามารถค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตและรวบรวมข้อมูลก่อนการเขียน

2. ผลการหาค่าประสิทธิภาพของชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า คะแนนกิจกรรมระหว่างเรียน (E1) มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 84.91 และคะแนนแบบทดสอบหลังเรียน (E2) มีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 84.54 แสดงว่าการพัฒนาชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพ 84.91/84.54 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

3. ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ระหว่างก่อนกับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ สรุปผลได้ดังนี้

3.1 ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ ก่อนกับหลังการจัดการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีผลการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.2 ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ ระหว่างหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน กับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ พบว่า นักเรียนมีผลการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยคะแนนค่าเฉลี่ยหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงานสูงกว่าหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์

3.3 ผลการเปรียบเทียบทักษะการเขียน ก่อนกับหลังการจัดการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีทักษะการเขียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.4 ผลการเปรียบเทียบทักษะการเขียน ระหว่างหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน กับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีทักษะการเขียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยคะแนนค่าเฉลี่ยหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงานสูงกว่าหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์

4. ผลการประเมินผลและปรับปรุงชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

4.1 ผลการศึกษาความคงทนการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ พบว่า นักเรียนมีผลการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ หลังเรียนและหลังเรียนผ่านไปแล้ว 2 สัปดาห์ ไม่แตกต่างกัน

4.2 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ พบว่า ภาพรวมมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 1 ผลการหาประสิทธิภาพของชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ที่จัดการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และเทคนิคผังมโนทัศน์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

รายการ	จำนวน (คน)	คะแนน เต็ม	คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ประสิทธิภาพ
คะแนนระหว่างการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ (E_1)	48.00	240.00	203.79	12.83	84.91
คะแนนสอบหลังเรียน (E_2)	48.00	50.00	42.27	3.89	84.54

3. ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ ก่อนกับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และเทคนิคผังมโนทัศน์ พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีผลการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ระหว่างก่อนกับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน

การจัดการ เรียนรู้เทคนิค เน้นภาระงาน	จำนวน นักเรียน (คน)	คะแนน เต็ม	$\bar{X}$	S.D.	D	t	df	Sig
ก่อนเรียน	24	20	7.42	2.22	10.04	30.73**	23	.00
หลังเรียน	24	20	17.46	1.28				

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ระหว่างก่อนกับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์

การจัดการ เรียนรู้เทคนิค ผังมโนทัศน์	จำนวน นักเรียน (คน)	คะแนน เต็ม	$\bar{X}$	S.D.	D	t	df	Sig
ก่อนเรียน	24	20	7.33	2.70	8.96	40.54**	23	.00
หลังเรียน	24	20	16.29	1.88				

4. ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ระหว่างหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน กับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีผลการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้

ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ระหว่างหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน กับ หลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์

การจัดการเรียนรู้	จำนวนนักเรียน (คน)	คะแนน เต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	df	Sig
เทคนิคเน้นภาระงาน	24	20	17.46	1.28	2.51*	46	.02
เทคนิคผังมโนทัศน์	24	20	16.29	1.88			

5. ผลการเปรียบเทียบทักษะการเขียนก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ก่อนกับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และเทคนิคผังมโนทัศน์ พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีทักษะการเขียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3

ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการเขียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ระหว่างก่อนกับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน

การจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน	จำนวนนักเรียน (คน)	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	D	t	df	Sig
ก่อนเรียน	24	30	12.83	2.48	13.92	36.14**	23	.00
หลังเรียน	24	30	26.75	1.80				

ตารางที่ 6 แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการเขียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ระหว่างก่อนกับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์

การจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์	จำนวนนักเรียน (คน)	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	D	t	df	Sig
ก่อนเรียน	24	30	12.67	2.50	12.46	73.76**	23	.00
หลังเรียน	24	30	25.13	2.49				

6. ผลการเปรียบเทียบทักษะการเขียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ระหว่างหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน กับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีทักษะการเขียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 4

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการเขียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ระหว่างหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน กับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์

การจัดการเรียนรู้	จำนวนนักเรียน (คน)	คะแนน เต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	df	Sig
เทคนิคเน้นภาระงาน	24	30	26.75	1.80	2.60**	46	.01
เทคนิคผังมโนทัศน์	24	30	25.13	2.49			

7. ผลการศึกษาความคงทนการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังการใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีผลการเรียนรู้ภาษาอังกฤษไม่แตกต่างกัน เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 5

ตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์ความคงทนการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังการใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน

การจัดการเรียนรู้	จำนวนนักเรียน (คน)	คะแนน เต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	df	Sig
เทคนิคเน้นภาระงาน					1.37	23	.19
หลังเรียน	24	20	17.46	1.28			
ทดสอบซ้ำ	24	20	17.08	1.44			

ตารางที่ 9 ผลการวิเคราะห์ความคงทนการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังการใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์

การจัดการเรียนรู้	จำนวนนักเรียน (คน)	คะแนน เต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	df	Sig
เทคนิคผังมโนทัศน์					.40	23	.69
หลังเรียน	24	20	16.29	1.88			
ทดสอบซ้ำ	24	20	16.38	1.50			

8. ผลการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และเทคนิคผังมโนทัศน์ พบว่า ภาพรวมมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถนำผลการวิจัยมาอภิปราย ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาความต้องการและข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ พบว่าชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน โดยนักเรียนต้องการให้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องใกล้ตัว ประสบการณ์ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่น่าสนใจ เป็นลักษณะของการเขียนแสดงความรู้สึก และการเขียนแสดงความคิดเห็น ชุดฝึกต้องมีสีสันสวยงาม มีเนื้อหาที่ให้ความสนุกสนานและเพลิดเพลิน เรียงจากง่ายไปยาก รวมทั้งให้ครูและนักเรียนเป็นผู้ร่วมกันประเมินผล ผู้วิจัยจึงนำมา

พัฒนาเป็นเนื้อหาในชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการเขียนภาษาอังกฤษ ตามความต้องการของนักเรียน

2. ผลการหาค่าประสิทธิภาพของชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า คะแนนกิจกรรมระหว่างเรียน (E1) มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 84.91 และคะแนนแบบทดสอบหลังเรียน (E2) มีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 84.54 แสดงว่าการพัฒนาชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพ 84.91/84.54 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้จัดกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ต้องการและข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนไตรโยคใหญ่ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ รวมทั้งบทวนหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนาชุดฝึก ก่อนนำชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษไปทดลองใช้ภาคสนามและนำกลับมาปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติมตามสภาพปัญหาจริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยสิริกร ภูผา (2557) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการเขียนภาษาอังกฤษ โดยใช้ชุดฝึกทักษะการเขียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ชุดฝึกทักษะการเขียนภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 89.42/83.5 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้

3. ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ระหว่างก่อนกับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และเทคนิคผังมโนทัศน์ พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีผลการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การที่ผลการวิจัยได้ข้อสรุปเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน เป็นการเรียนการสอนโดยใช้ภาระงานนำไปสู่การเรียนรู้ภาษาเป้าหมาย และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง โดยการใช้ภาระงาน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อความหมายมากกว่าพัฒนาความรู้ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิจิตร ไสแจ่ม (2558) ที่ได้ศึกษาเรื่องผลของการสอนกลาแบบเน้นงานปฏิบัติที่มีต่อทักษะการเขียนภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนเขียนเรื่องกลาแบบเน้นงานปฏิบัติมีผลสัมฤทธิ์ทางทักษะการเขียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ เป็นการเรียนรู้โดยการนำความรู้ใหม่มาเชื่อมโยงกับความรู้หรือประสบการณ์เดิม ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ใหม่ได้อย่างเข้าใจและเกิดความคงทนในการเรียนรู้ เนื่องจากผังมโนทัศน์ใช้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ใหม่กับความรู้เดิมอย่างมีลำดับขั้นต่อเนื่อง แสดงการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจของนักเรียนออกมาอย่างเป็นระบบ ช่วยให้นักเรียนเรียนสามารถเรียนรู้มโนทัศน์เข้าด้วยกันอย่างมีความหมาย

4. ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ระหว่างหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน กับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีผลการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจากผลการวิจัย พบว่า คะแนนค่าเฉลี่ยหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน ($\bar{X} = 17.46$) สูงกว่าคะแนนค่าเฉลี่ยการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ ($\bar{X} = 16.29$) การที่ผลการวิจัยได้ข้อสรุปเป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน เป็นกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงตามจุดประสงค์ที่กำหนด มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจน โดยนักเรียนอาจปฏิบัติงานคู่หรืองานกลุ่ม เพื่อร่วมกันวิเคราะห์และทำความเข้าใจภาระงาน โดยการจัดการเรียนรู้มีการเชื่อมโยงทักษะทั้ง 4 ทักษะคือทักษะการฟัง พูด

อ่าน และเขียนในขณะปฏิบัติภาระงาน จึงส่งผลให้นักเรียนเข้าใจการใช้ภาษาได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับธนกุล ชัยศรีทอง (2565) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิดหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. ผลการเปรียบเทียบทักษะการเขียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ระหว่างก่อนกับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และเทคนิคผังมโนทัศน์ พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีทักษะการเขียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การที่ผลการวิจัยได้ข้อสรุปเช่นนี้อาจเนื่องมาจากว่า การจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติภาระงานด้วยตนเอง โดยคำว่าภาระงานคือกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนลงมือปฏิบัติจริงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือ นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์และทำความเข้าใจภาษา มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เน้นการใช้ภาษาสื่อความหมายมากกว่ารูปแบบของภาษา จึงส่งผลให้นักเรียนมีทักษะการเขียนที่ดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพลอยไพรินทร์ สโมทัย (2558) ที่ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้กิจกรรมอ่านแบบเน้นภาระงาน เรื่อง ข้อมูลท้องถิ่นจังหวัดกาญจนบุรี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมีทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ ผังมโนทัศน์มีลักษณะเป็นแผนภูมิอย่างง่าย ที่มีโครงสร้างแสดงการเชื่อมโยงระหว่างคำมโนทัศน์ต่าง ๆ อย่างสัมพันธ์กัน ซึ่งโนวาค (Novak) ได้ประยุกต์แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมายของออสซูเบล (Ausubel) ทำให้แนวคิดของออสซูเบล มองเห็นเป็นแผนภาพที่เป็นรูปธรรม

6. ผลการเปรียบเทียบทักษะการเขียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ระหว่างหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน กับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีทักษะการเขียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจากผลการวิจัยจะเห็นว่าหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน กับหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ พบว่า มีคะแนนค่าเฉลี่ยหลังการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน ($\bar{X} = 26.75$) สูงกว่าคะแนนค่าเฉลี่ยการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ ($\bar{X} = 25.13$) การที่ผลการวิจัยได้ข้อสรุปเป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน มีภาระงานเป็นชิ้นงานที่ถูกทำในห้องเรียน และเกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจในภาษาเป้าหมาย โดยต้องการให้นักเรียนบรรลุเป้าหมายหรือประสบผลสำเร็จ ผ่านกระบวนการทางความคิด มีเป้าหมายมุ่งเน้นให้นักเรียนใช้ภาษาเพื่อบรรลุผลที่แท้จริง ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ของวิลลิส (Willis, 1996, pp. 38-64, 109-115) และเอลลิส (Ellis, 2003, pp. 244-262) เสนอไว้ว่าประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นก่อนการปฏิบัติงาน ขั้นที่ 2 ขั้นระหว่างการปฏิบัติงาน นักเรียนปฏิบัติ 3 ขั้นตอนย่อย ได้แก่ ภาระงาน การวางแผน และการรายงาน และขั้นที่ 3 ขั้นหลังการปฏิบัติงาน นักเรียนปฏิบัติ 2 ขั้นตอนย่อย ได้แก่ การวิเคราะห์ภาษา และการฝึกหัดใช้ภาษา

7. ผลการศึกษาค้นหาความคงทนการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังการใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีผลการเรียนรู้ภาษาอังกฤษไม่แตกต่างกัน จากผลการวิจัยสรุปได้ว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความคงทนของการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ เนื่องจากหลังการใช้ชุดฝึกการ

เขียนภาษาอังกฤษ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ ผ่านไปแล้ว 2 สัปดาห์ ผลการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักเรียนมีค่าคงที่ อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ เทคนิคเน้นภาระงาน และการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ ร่วมกับการใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ที่ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ และเครื่องมือที่สร้างขึ้นได้ผ่านกระบวนการขั้นตอนการสร้างอย่างเป็นระบบ จึงส่งผลให้นักเรียนเกิดความคงทนในการเรียนรู้คือ นักเรียนสามารถจดจำบทเรียนจากการได้ลงมือปฏิบัติจริง ด้วยตนเองระหว่างการจัดการเรียนรู้ และเนื้อหามีความชัดเจน สามารถกระตุ้นให้นักเรียนสนใจบทเรียน และ เชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมได้ เมื่อเวลาผ่านไปนักเรียนยังสามารถระลึกหรือจดจำได้ ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของกนกวรรณ ประกอบศรี (2561, หน้า 48) ที่ว่าการวัดความคงทนในการเรียนรู้ นั้นเป็นการวัดผล สมฤทธิ์ทางการเรียนซ้ำ โดยการทิ้งระยะเวลาในการทำการทดสอบซ้ำในระยะเวลาหนึ่ง และช่วงเวลาที่ใช้วัด ความคงทนในการเรียนรู้ที่มีคู่สหสัมพันธ์สูงจะอยู่ในช่วงระยะเวลา 1-4 สัปดาห์ เพราะเป็นช่วงเวลาที่ความจำ ระยะสั้นจะฝังตัวกลายเป็นความจำระยะยาวหรือความคงทนในการเรียนรู้ นั่นเอง

8. ผลการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ พบว่า ภาพรวมมี ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.52) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้ทั้งสองเทคนิค ทำให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ช่วยให้นักเรียนมีความมั่นใจ และกล้าแสดงออก นักเรียนได้ฝึก กระบวนการคิดวิเคราะห์และยังรู้สึกสนุกสนานกับการเรียนภาษาอังกฤษมากขึ้น อีกทั้งการจัดการเรียนรู้ เทคนิคเน้นภาระงาน ทำให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติภาระงานด้วยตนเอง ร่วมกับเพื่อนในห้องเรียน ส่วนการ จัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ เป็นการเรียนรู้โดยการนำความรู้ใหม่มาเชื่อมโยงกับความรู้หรือประสบการณ์ เดิม ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ใหม่ได้อย่างเข้าใจ ซึ่งสอดคล้องกับบุญจรรย์ รอดประสิทธิ์ (2562) ที่ได้ ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดกิจกรรมฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมการ เรียนรู้ที่เน้นภาระงานเป็นฐานร่วมกับแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อชุดกิจกรรมฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมการ เรียนรู้ที่เน้นภาระงานเป็นฐานร่วมกับแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบ จำนวน 3 ชุด ครูผู้สอน จำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจเนื้อหา ก่อนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และเทคนิคผังมโนทัศน์ โดยทั้งสองเทคนิคมีกระบวนการจัดการเรียนรู้แตกต่างกัน นอกจากนี้ครูผู้สอนควร เตรียมความพร้อมในด้านห้องเรียน สื่อ และควบคุมเวลาในการทำกิจกรรมให้เป็นไปตามกระบวนการ เพื่อ บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

1.2 ในการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน นักเรียนอาจเป็นผู้ที่มีส่วนในการสร้างสรรค์ภาระ งานด้วยตนเอง เช่น การสร้างภาระงานแบบมีชีวิต โดยมีการอัดวิดีโอคลิป

1.3 ในการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ นักเรียนใช้เวลาในการสร้างผังมโนทัศน์ค่อนข้างนาน อาจให้นักเรียนจัดทำโดยใช้โทรศัพท์มือถือหรือแท็บเล็ต แทนการวาดภาพระบายสี

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษ ร่วมกับวิธีการสอนหรือเทคนิคการสอนอื่น ๆ เช่น การเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนรู้ด้วยการแสดงบทบาทสมมติ

2.2 ควรมีการวิจัยและพัฒนาทักษะการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียน โดยใช้ชุดฝึกการเขียนภาษาอังกฤษในเนื้อหาอื่น โดยสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้เทคนิคเน้นภาระงาน และการจัดการเรียนรู้เทคนิคผังมโนทัศน์ เพื่อจัดการเรียนรู้ร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ ประกอบศรี. (2561). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้เรื่องโจทย์ปัญหาการบวก ลบ คูณ หาร โดยใช้แบบฝึกทักษะและเทคนิคการแก้ปัญหาของโพลยา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ชูศรี วงศ์รัตน์ และองอาจ นัยพัฒน์. (2552). แบบแผนการวิจัยเชิงทดลองและสถิติวิเคราะห์: แนวคิดพื้นฐานและวิธีการ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤมล ชีตรงทอง. (2565). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการวิจัยสอน มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นุจรี รอดประสิทธิ์. (2562). การพัฒนาชุดกิจกรรมฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นภาระงานเป็นฐานร่วมกับแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- พรสวรรค์ บุญเอก. (2553). การพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- พลอยไพรินทร์ สโมทัย. (2558). การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กิจกรรมอ่านแบบเน้นภาระงาน เรื่องข้อมูลท้องถิ่นจังหวัดกาญจนบุรี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิจิตร ไสแจ่ม. (2558). ผลของการสอนกลแบบเน้นงานปฏิบัติที่มีต่อทักษะการเขียนภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- สิริกกร ภูผา. (2557). การพัฒนาทักษะการเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้ชุดฝึกทักษะการเขียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- Ellis, R. (2003). Task-based language learning and teaching. New York: Oxford University Press.
- Willis, J. (1996). A framework for task-based learning. Edinburgh London: Longman.

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการสำรวจระยะไกลเพื่อศึกษาการกัดเซาะและการทับถม
ของแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสัก ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

THE UTILIZATION USING OF REMOTE SENSING TECHNOLOGY FOR STUDY ON
RIVER BANK EROSION AND DEPOSITION OF CHAO PHRAYA RIVER AND PASAK
RIVER IN PHRA NAKHON SU AYUTTHAYA PROVINCE

เขมจิรา แสนเลิศ และ บังอร บุญปั้น

Khemchira Sanlert and Bangon Boonpan

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Faculty of Humanities and Social Science, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: bangon3392@gmail.com

บทความวิจัย (Research Article)

Received 3/04/2024, Revised 14/06/2024, Accepted 23/06/2024

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงการกัดเซาะและการทับถมตลิ่งของแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสักในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา ด้วยเทคโนโลยีการสำรวจระยะไกล โดยใช้ข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียม ปี พ.ศ. 2543, 2553 และ 2563 และดัชนี Modified Normalized Difference Water Index (MNDWI) เพื่อหาขอบเขตแม่น้ำและพื้นที่กัดเซาะและทับถม ผลการศึกษาพบว่า การกัดเซาะของแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสักในช่วงปี พ.ศ. 2543–2553 มีจำนวน 116 จุด คิดเป็นพื้นที่ 0.515 ตร.กม. อัตราการกัดเซาะเป็น 0.005 ตร.กม./ปี โดยเกิดการกัดเซาะมากที่สุดในอำเภอบางไทร และ ในช่วงปี พ.ศ. 2553–2563 เกิดการกัดเซาะจำนวน 12 จุด คิดเป็นพื้นที่ 0.050 ตร.กม. มีอัตราการกัดเซาะเป็น 0.051 ตร.กม./ปี อำเภอที่มีการกัดเซาะมากที่สุด คือ อำเภอบางปะอิน ส่วนการทับถมพบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2543–2553 มีการทับถม 32 จุด คิดเป็น 0.094 ตร.กม. มีอัตราการทับถมเป็น 0.009 ตร.กม./ปี โดยอำเภอบางปะอินเกิดการทับถมมากที่สุด และช่วงปี พ.ศ. 2553–2563 เกิดการทับถม 119 จุด คิดเป็นพื้นที่ 0.767 ตร.กม. มีอัตราการทับถม 0.077 ตร.กม./ปี โดยอำเภอบางไทรมีพื้นที่ทับถมมากที่สุด ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงการกัดเซาะและทับถมของทั้ง 2 ช่วงปี พบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2553–2563 เกิดการกัดเซาะน้อยกว่าช่วงปี พ.ศ. 2543–2553 แต่การทับถมเกิดมากกว่า และเมื่อวิเคราะห์ความถูกต้องของการกัดเซาะและการทับถมมีความถูกต้องรวมร้อยละ 81.08

คำสำคัญ: เทคโนโลยีการสำรวจระยะไกล, การกัดเซาะ, การทับถม

Abstract

The objective of this study on the river bank erosion and deposition of Chao Phraya river and Pasak river in Phranakhon Si Ayutthaya province in last 20 years. By using the remote sensing technology and satellite images of the rivers during 2000, 2010, and 2020 to find the boundary to the river bank erosion and deposition area by Modified Normalized Difference Water Index (MNDWI). The study indicates that during 2000–2010, there are 116 eroded spots or 0.515 km² along the rivers and the erosion rates are 0.005 km² per year. The most erosion area is located in Bang Sai district. During 2010–2020, there are 12 eroded spots or 0.050 km²/year along the rivers and the erosion rates are 0.005 km² per year. The most erosion area is located in Bang Pa-in district. During 2000–2010 there are 32 deposited spots or 0.094 km² along the rivers and the deposition rates are 0.009 km² per year. The most deposited area is located in Bang Pa-in district. Although, there are 119 deposited spots or 0.767 km² along the rivers and the deposition rates are 0.077 km² per year. The most deposited area is located in Bang Sai District. In Comparatively, the bank erosion raised in 2010–2020 while the deposition raised in the period of 2000–2010. The validation of the erosion and deposition is 81.08 percentages.

Keywords: Remote Sensing Technology, Erosion, Deposition

บทนำ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตั้งอยู่ในเขตภาคกลางของประเทศ เป็นที่ราบลุ่มซึ่งมีเนื้อที่ ทั้งหมดประมาณ 2,556.64 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,597,900 ไร่ มีแม่น้ำสายใหญ่ของประเทศไหลผ่านถึง 4 สาย ได้แก่ 1) แม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านด้านทิศตะวันตกและทิศใต้ 2) แม่น้ำป่าสักไหลผ่านทางทิศตะวันออก 3) แม่น้ำลพบุรีไหลผ่านทางทิศเหนือ แม่น้ำทั้ง 3 สายไหลมาบรรจบกันโดยล้อมรอบพื้นที่ตัวเมืองพระนครศรีอยุธยา และ 4) แม่น้ำน้อย ซึ่งเป็นแม่น้ำที่แยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาและไหลมาบรรจบกันอีกครั้งที่อำเภอบางไทร นอกจากนี้แม่น้ำเจ้าพระยาด้านเหนือตั้งแต่อำเภอบางบาลไปจนถึงด้านใต้ที่อำเภอบางไทร และแม่น้ำป่าสัก ตั้งแต่หน้าวัดพนัญเชิงวรวิหาร อำเภอพระนครศรีอยุธยาไปจนถึงเขื่อนพระรามหก อำเภอกาเรือ ยังเป็น บริเวณที่มีการเดินเรือในลำน้ำหนาแน่นที่สุดของประเทศไทย เพราะเป็นพื้นที่ต้นทางและปลายทางของสินค้า ที่ขนส่งทางน้ำหลายประเภท เช่น น้ำตาล ข้าว ดิน ทราย ถ่านหิน ปูนซีเมนต์ ปุ๋ย เป็นต้น ซึ่งปริมาณการขนส่ง สินค้าในแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสักมีปริมาณมากกว่า 40 ล้านตันต่อปี (วิทยา ยาม่วง, 2559) ถือได้ว่าทั้ง แม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสักนั้นเป็นแม่น้ำที่มีความสำคัญกับประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นทรัพยากรทางธรรมชาติที่สำคัญ และมีการใช้ประโยชน์อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ประโยชน์ในด้านการคมนาคมขนส่งทางน้ำ

จากการสำรวจธรณีฟิสิกส์โดยวิธีวัดค่าความต้านทานไฟฟ้า (Resistivity survey) การเจาะสำรวจ หลุมเจาะ (Boring hole) และเครื่องเจาะมือหมุน (Hand auger) รวมทั้งการศึกษาค้นสมบัติทางวิศวกรรม ของดินตะกอนริมแม่น้ำ ล้ำคลอง ที่อาจส่งผลต่อการทรุดตัวของตลิ่ง พบว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นหนึ่ง

ในพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวสูงต่อการถูกกัดเซาะ (กรมทรัพยากรธรณี, 2558) ซึ่งสาเหตุของการกัดเซาะตลิ่งเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น ความคดเคี้ยวของลำน้ำ การไหลของกระแสน้ำที่รุนแรง การกัดเซาะเนื่องจากคลื่น ทั้งคลื่นจากแรงลมธรรมชาติ หรือคลื่นจากเรือแล่นผ่าน รวมทั้งจากการกระทำของมนุษย์ เป็นต้น สำหรับจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในช่วงฤดูแล้งร่องน้ำในลำน้ำจะตื้นเขิน และแม่น้ำป่าสักในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาลำน้ำจะมีความคดเคี้ยว (วิทยา ยาม่วง, 2559) ซึ่งตามธรรมชาติของลำน้ำที่คดเคี้ยวบริเวณโค้งลำน้ำฝั่งด้านนอกจะเกิดการกัดเซาะค่อนข้างสูง ส่วนโค้งด้านในจะเกิดการทับถม ทำให้ลำน้ำตื้นเขินและเปลี่ยนทิศทางการไหลของน้ำ (กรมทรัพยากรธรณี, 2558) ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงธรณีสัณฐานของแม่น้ำอยู่ตลอดเวลา (สำนักงานบริหารจัดการลุ่มน้ำโขง, 2560) และลักษณะสัณฐานภูมิประเทศของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงมีความลาดเทน้อย ตลิ่งในหลายพื้นที่จึงขาดเสถียรภาพ เกิดการกัดเซาะของตลิ่งตามแนวของแม่น้ำและพังทลายลงมา ปัญหาการกัดเซาะพังทลายของตลิ่ง เป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อการดำรงชีวิตทรัพย์สิน รวมถึงโบราณสถานและระบบสาธารณูปโภคต่างๆ เป็นอย่างมาก ถึงแม้ริมตลิ่งแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสักในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะมีเขื่อนป้องกันตลิ่ง แต่ก็ยังมีหลายพื้นที่ที่ประสบปัญหาการกัดเซาะและทรุดตัวของตลิ่ง เช่น บริเวณชุมชนใกล้วัดจุฬามณี ในเขตหมู่ 4 ตำบลบ้านกุ่ม อำเภอบางบาล เกิดการทรุดตัวของตลิ่งริมแม่น้ำเจ้าพระยา เนื่องจากการลดลงของระดับน้ำอย่างรวดเร็ว (มดีชน, 2559) เหตุบ้านทรุดริมตลิ่งแม่น้ำป่าสักหลังวัดวังแดงใต้ หมู่ที่ 3 ตำบลวังแดง อำเภอบางบาล เนื่องจากแม่น้ำป่าสักในอำเภอบางบาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จะมีเรือบรรทุกสินค้าขนาดใหญ่แล่นผ่าน ประกอบกับในช่วงฤดูแล้ง น้ำในแม่น้ำป่าสักลดระดับลงมาก ทำให้ไม่มีน้ำมาช่วยพยุงชั้นดินจึงเกิดการสไลด์ลง (เขื่อนที่หมอซิด, 2563) เป็นต้น นอกจากนี้ตะกอนที่เกิดจากการกัดเซาะตลิ่ง อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตในน้ำ เช่น แพลงก์ตอนและสัตว์หน้าดิน และการทับถมของตะกอนยังส่งผลให้ลำน้ำตื้นเขิน การสัญจรโดยเรือมีความยากลำบาก

การศึกษานี้จึงมีแนวคิดที่จะใช้เทคโนโลยีการสำรวจระยะไกลศึกษาการเปลี่ยนแปลงของการกัดเซาะและการทับถมพื้นที่ริมตลิ่งแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสัก ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการป้องกันผลกระทบและแก้ไขให้กับหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบ เช่น สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถนำข้อมูลนี้ไปใช้ประกอบการพิจารณาในการสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งทรุด เพื่อให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการกรมโยธาธิการและผังเมือง พ.ศ. 2563–2565 (กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2563) ในยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนภารกิจของกรมโยธาธิการและผังเมืองด้านการพัฒนาเมืองให้มีความปลอดภัยจากธรรมชาติ มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการที่มีมาตรฐาน สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถใช้เป็นฐานข้อมูลในการหาแนวทางป้องกันผลกระทบจากการกัดเซาะตลิ่งเพื่อส่งเสริมระบบป้องกันสาธารณภัยที่ดี ตามแผนพัฒนาจังหวัด 5 ปี (2566-2570) ประเด็นการพัฒนาที่ 2 พัฒนาเมืองและชุมชนให้น่าอยู่ ซึ่งมีเป้าประสงค์ในการเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น การส่งเสริมระบบการป้องกันสาธารณภัยที่ดี มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของ “กรอบเซนได” (The Sendai Framework) คือ ป้องกันความเสี่ยงใหม่ และลดความเสี่ยงที่มีอยู่เดิม เพื่อป้องกันและลดจุดอ่อนที่มีความเปราะบางต่อการเกิดภัยพิบัติ และเพิ่มศักยภาพในการเตรียมความพร้อมในการเผชิญเหตุ และการฟื้นฟูกลับคืนมาได้อย่างรวดเร็วและดีกว่าเดิม ซึ่งกรอบเซนไดเป็นกรอบแนวคิดในการประชุมระดับโลกว่าด้วยการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติครั้งที่ 3 ณ เมืองเซนได ประเทศญี่ปุ่น โดยประเทศไทยได้เข้าร่วมการประชุมและให้การรับรองกรอบการดำเนินงานในครั้งนี้ด้วย มีระยะเวลาในการดำเนินงาน 15 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2558-2573 (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2559)

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงการกีดเซาะและทับถมตลิ่งของแม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำป่าสักในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา โดยใช้ข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียม ระหว่างปี พ.ศ. 2543-2552 และปี พ.ศ. 2553-2563

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตการศึกษา

พื้นที่ริมตลิ่งแม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำป่าสัก ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาครอบคลุม 6 อำเภอ 57 ตำบล รวมความยาวแม่น้ำประมาณ 107 กิโลเมตร

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ เครื่องระบบกำหนดตำแหน่งบนพื้นโลก (GPS) ยี่ห้อ Garmin และโปรแกรม QGIS version 3.10

3. การรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียม Landsat 5 TM และ Landsat 8 OLI พื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียม Landsat5 TM และ Landsat 8 OLI

ดาวเทียม	เซนเซอร์	วันที่	ความละเอียดเชิงคลื่น (Spectral resolution)	ความละเอียดเชิงเวลา (Temporal resolution)	ความละเอียดเชิงพื้นที่ (Spatial resolution)	ความละเอียดเชิงรังสี (Radiometric resolution)
Landsat 5	TM	12/12/2543	7 band	16 วัน	30	8-bit
Landsat 5	TM	24/12/2553				
Landsat 8	OLI	19/12/2563	11 band	16 วัน	30	16-bit

2) ข้อมูลขอบเขตการปกครองระดับตำบล อำเภอ ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4. วิธีการศึกษา

1) ดาวน์โหลดข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียม Landsat 5 TM และ Landsat 8 OLI ที่ครอบคลุมพื้นที่แม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสักในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปี พ.ศ. 2543, พ.ศ. 2553 และพ.ศ. 2563 จากเว็บไซต์ <https://earthexplorer.usgs.gov/> โดยเลือกภาพที่ไม่มีเมฆบังเส้นแม่น้ำ

2) การวิเคราะห์การจำแนกข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียม ด้วยดัชนี Modified Normalized Difference Water Index (MNDWI) เพื่อจำแนกข้อมูลเส้นแม่น้ำในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2543-2552 และปี พ.ศ. 2553-2563

3) ทำการ Reclassify แยกแม่น้ำจากสิ่งก่อสร้าง พื้นดิน และพืชพรรณเพื่อให้เห็นแม่น้ำชัดเจนมากขึ้น

4) ใช้ฟังก์ชัน conversion raster to vector ในแถบเครื่องมือ Raster และ ทำการดิจิทัล (Digitize) ขอบเขตแม่น้ำเพิ่มเติมในกรณีเส้นแม่น้ำไม่ต่อเนื่องกัน โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis: PCA) มาช่วยในการปรับปรุงคุณภาพข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลมีรายละเอียดมากขึ้นและง่ายต่อการตีความ

5) ทำการวิเคราะห์/เปรียบเทียบข้อมูลขอบเขตแนวตลิ่งของแม่น้ำในช่วงปี พ.ศ. 2543 - 2553 และ พ.ศ. 2553 - 2563 โดยใช้วิธีการซ้อนทับข้อมูลเชิงพื้นที่

6) คำนวณพื้นที่กัดเซาะ และพื้นที่ทับถม โดยใช้ฟังก์ชัน Field calculator

7) คำนวณการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่กัดเซาะต่อปี จากสมการพื้นที่ถดถอยของตลิ่งแม่น้ำต่อปี (สุกัญญา เมืองนก, 2560) ดังสมการที่ 1

$$\text{พื้นที่ถดถอยของตลิ่งแม่น้ำต่อปี} = \frac{\text{พื้นที่ที่ถูกกัดเซาะ}}{\text{ระยะเวลาที่ใช้เปรียบเทียบ}} \dots\dots\dots(1)$$

8) ตรวจสอบความถูกต้องของพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงของการกัดเซาะ และการทับถม โดยใช้ข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียมความละเอียดสูงจาก Google Earth และคำนวณค่าความถูกต้อง ดังสมการที่ 2

$$\text{ค่าความถูกต้องรวม} = \frac{\sum_{i=1}^k n_{ii}}{N} \dots\dots\dots(2)$$

โดยที่ k คือ จำนวนแถว

n_{ii} คือ ผลรวมของแนวทแยงมุมของเมทริกซ์

N คือ จำนวนจุดตรวจสอบทั้งหมด

9) จัดทำแผนที่การเปลี่ยนแปลงการกัดเซาะและทับถมบริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสักในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการวิจัย

จากการซ้อนทับข้อมูลขอบเขตเส้นแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสัก พบว่าในช่วงปีพ.ศ. 2543-2553 มีพื้นที่ถูกกัดเซาะจำนวน 116 จุด มีพื้นที่ทับถมจำนวน 32 จุด ช่วงปี พ.ศ. 2553-2563 มีพื้นที่ถูกกัดเซาะจำนวน 12 จุด และมีพื้นที่ทับถมจำนวน 119 จุด สามารถนำข้อมูลการซ้อนทับมาวิเคราะห์หาการเปลี่ยนแปลงบริเวณตลิ่งที่เกิดการกัดเซาะและการทับถมตลิ่งดังแสดงในตารางที่ 2 และ 3

ตารางที่ 2 การกัดเซาะบริเวณตลิ่งแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสัก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ปี พ.ศ. 2543-2563

อำเภอ	พ.ศ. 2543-2553		พ.ศ. 2553-2563		การเปลี่ยนแปลง	
	พื้นที่กัดเซาะ (ตร.กม)	อัตราการกัดเซาะ (ตร.กม/ปี)	พื้นที่กัดเซาะ (ตร.กม)	อัตราการกัดเซาะ (ตร.กม/ปี)	พื้นที่ (ตร.กม)	ร้อยละ
บางบาล	0.041	0.004	0.000	0.000	-0.041	100.000
บางปะอิน	0.046	0.005	0.021	0.002	-0.025	54.888
บางไทร	0.297	0.030	0.003	0.000	-0.294	99.091
นครหลวง	0.034	0.003	0.015	0.002	-0.019	55.258
พระนครศรีอยุธยา	0.059	0.006	0.004	0.000	-0.056	93.939
ท่าเรือ	0.038	0.004	0.008	0.001	-0.030	78.572
รวม	0.515	0.051	0.050	0.005	-0.464	90.209

จากตารางที่ 2 พบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2543–2553 แม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำ ป่าสักในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา มีการกัดเซาะทั้งหมดคิดเป็นพื้นที่ 0.515 ตร.กม. มีอัตราการกัดเซาะเป็น 0.051 ตร.กม. / ปี ซึ่งอำเภอบางไทรมีพื้นที่กัดเซาะมากที่สุด รองลงมาคือ อำเภอพระนครศรีอยุธยา อำเภอบางปะอิน อำเภอ บางบาล อำเภอบางปะอิน และอำเภอนครหลวง ตามลำดับ ในช่วงปี พ.ศ. 2553–2563 เกิดการกัดเซาะคิดเป็น พื้นที่ทั้งหมด 0.050 ตร.กม. มีอัตราการกัดเซาะเป็น 0.005 ตร.กม. /ปี ซึ่งอำเภอที่มีการกัดเซาะมากที่สุด คือ อำเภอบางปะอิน รองลงมา คือ อำเภอนครหลวง อำเภอบางไทร อำเภอพระนครศรีอยุธยา อำเภอบางบาล และ อำเภอบางบาล ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการกัดเซาะของทั้ง 2 ช่วงปี พบว่า ในช่วงปีพ.ศ. 2553–2563 มีการกัดเซาะน้อยกว่าช่วงปี พ.ศ. 2543–2553 โดยในอำเภอบางบาลมีการ เปลี่ยนแปลงมากที่สุด คือ มีพื้นที่ลดลงเป็น 0.041 ตร.กม. หรือไม่เกิดการกัดเซาะเพิ่มขึ้นเลยคิดเป็น 100 เปอร์เซ็นต์ และในอำเภอบางปะอิน มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด โดยมีพื้นที่ลดลง 0.025 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 54.89

ตารางที่ 3 การทับถมบริเวณตลิ่งแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสัก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปี พ.ศ. 2543–2563

อำเภอ	พ.ศ. 2543-2553		พ.ศ. 2553-2563		การเปลี่ยนแปลง	
	พื้นที่ทับถม (ตร.กม)	อัตราการทับถม (ตร.กม./ปี)	พื้นที่ทับถม (ตร.กม)	อัตราการทับถม (ตร.กม./ปี)	พื้นที่ (ตร.กม)	ร้อยละ
บางบาล	0.000	0.000	0.009	0.001	0.009	100.00
บางปะอิน	0.051	0.005	0.161	0.016	0.110	214.03
บางไทร	0.020	0.002	0.528	0.053	0.509	2,567.43
นครหลวง	0.011	0.001	0.014	0.001	0.004	33.33
พระนครศรีอยุธยา	0.009	0.001	0.037	0.004	0.028	309.95
ท่าเรือ	0.003	0.000	0.017	0.002	0.014	533.06
รวม	0.094	0.009	0.767	0.077	0.673	719.21

จากตารางที่ 3 พบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2543–2553 แม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำ ป่าสักในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา มีการทับถมคิดเป็นพื้นที่ทั้งหมด 0.094 ตร.กม. อัตราการทับถมเป็น 0.009 ตร.กม. /ปี โดยอำเภอบางปะอินเกิดการทับถมมากที่สุด รองลงมาคือ อำเภอบางไทร อำเภอนครหลวง อำเภอ พระนครศรีอยุธยา อำเภอบางไทร และอำเภอบางบาล ตามลำดับ ส่วนในช่วงปี พ.ศ. 2553–2563 เกิดการทับถมคิดเป็นพื้นที่ทั้งหมด 0.767 ตร.กม. มีอัตราการทับถม 0.077 ตร.กม. /ปี ซึ่งอำเภอบางไทรมีพื้นที่ทับถมมากที่สุด รองลงมาคือ อำเภอบางปะอิน อำเภอพระนครศรีอยุธยา อำเภอบางไทร อำเภอนครหลวง และอำเภอบางบาล ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการทับถมของทั้ง 2 ช่วงปี พบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2553–2563 มีพื้นที่ทับถมมากกว่าช่วงปี พ.ศ. 2543–2553 ซึ่งอำเภอบางไทร มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด โดยมีพื้นที่ทับถมเพิ่มขึ้นจากช่วงปี พ.ศ. 2543–2553 เป็น 0.509 ตร.กม. ซึ่งมากกว่าเดิมถึง 2,567.43 เปอร์เซ็นต์ และอำเภอที่มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด คือ อำเภอนครหลวง มีพื้นที่ทับถมเพิ่มขึ้นเพียง 0.004 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 33.33

นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบการกัดเซาะและการทับถมในแต่ละช่วงปีจะเห็นได้ว่า ช่วงปี พ.ศ. 2543–2553 ในพื้นที่อำเภอบางบาล อำเภอบางปะอิน อำเภอบางไทร อำเภอนครหลวง อำเภอพระนครศรีอยุธยา และอำเภอท่าเรือ เกิดการกัดเซาะมากกว่าการทับถม แต่ในช่วงปี พ.ศ. 2553–2563 พื้นที่ส่วนใหญ่เกิดทับถมมากกว่าการกัดเซาะ โดยมีเพียง อำเภอนครหลวงเท่านั้นที่เกิดการกัดเซาะมากกว่าการทับถม

อภิปรายผล

การเปลี่ยนแปลงของการกัดเซาะและทับถมบริเวณตลิ่งแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสักในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2553–2563 เกิดการกัดเซาะน้อยกว่าช่วงปี พ.ศ. 2543–2553 แต่การทับถมจะเกิดมากกว่า โดยบริเวณที่มีการกัดเซาะส่วนใหญ่จะเป็นบริเวณโค้งน้ำด้านนอกและบริเวณริมฝั่งแม่น้ำที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นที่อยู่อาศัยหรือแหล่งชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิราภรณ์ กองวงศ์จันทร์ (2556) ที่ให้ข้อมูลว่าการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทชุมชนและสิ่งก่อสร้างมีผลต่อการกัดเซาะชายฝั่ง ประกอบกับแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสักในจังหวัดอยุธยาเป็นเส้นทางคมนาคมทางน้ำที่สำคัญ จึงมีเรือสัญจรในลำน้ำอย่างหนาแน่น คลื่นที่เกิดจากการสัญจรของเรือและการกระแทกของเรือเมื่อเทียบทำนบก็นับเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการกัดเซาะด้วยเช่นกัน และสาเหตุที่ในช่วงปี พ.ศ. 2553–2563 เกิดการกัดเซาะน้อยกว่าช่วงปี พ.ศ. 2543–2553 ส่วนหนึ่งอาจมาจากในปัจจุบันมีการสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งที่มากขึ้นจึงทำให้บริเวณริมตลิ่งมีการกัดเซาะน้อยลง สอดคล้องกับข้อมูลโครงการเขื่อนป้องกันตลิ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาตั้งแต่ปีพ.ศ 2535–2561 ของ อนnek จินฉนวนโส และ วิกรม พนิชการ (2561) กล่าวว่าในช่วงปี พ.ศ. 2553–2561 มีการสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งมากกว่าช่วงปีพ.ศ. 2543–2553 และบริเวณที่เกิดการทับถมส่วนใหญ่เป็นบริเวณโค้งน้ำด้านใน ซึ่งลักษณะของแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสักเป็นแม่น้ำที่มีความคดเคี้ยว จึงทำให้บริเวณโค้งน้ำด้านในเกิดการทับถม และโค้งน้ำด้านนอกเกิดการกัดเซาะ เมื่อทำเปรียบเทียบการกัดเซาะและการทับถมในแต่ละช่วงปี พบว่า อำเภอบางไทรมีการกัดเซาะสูงที่สุดในช่วงปี พ.ศ. 2543–2553 และมีการทับถมสูงที่สุดในช่วงปี พ.ศ. 2553–2563 เนื่องจากในปี พ.ศ 2553 มีการแปรปรวนของลักษณะภูมิอากาศ เกิดน้ำท่วมในช่วงวันที่ 10 ตุลาคม ถึง วันที่ 14 ธันวาคม ปี พ.ศ. 2553 ซึ่งข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียมที่เป็นตัวแทนของปี พ.ศ. 2553 ในการศึกษาเป็นภาพถ่ายวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2553 ทำให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์น้ำท่วมด้วย ประกอบกับลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดที่เป็นพื้นที่ราบน้ำท่วมถึง โดยเฉพาะในบริเวณอำเภอบางไทร ยืนยันได้จากข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียมความละเอียดสูงจาก Google Earth ในปีที่เกิดเหตุการณ์น้ำท่วม บริเวณนี้มักจะได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์น้ำท่วมอยู่เสมอ เนื่องจากมีแม่น้ำน้อยไหลมาบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยาทำให้ปริมาณน้ำมาก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ในช่วงปี พ.ศ. 2543–2553 อำเภอบางไทรมีพื้นที่การกัดเซาะมาก และเมื่อเวลาผ่านไป ตะกอนน้ำพาที่ถูกพัดมาโดยกระแสน้ำในบริเวณที่เคยน้ำท่วม เกิดการทับถมเป็นพื้นที่งอกใหม่ในบริเวณที่เคยเกิดน้ำท่วม ส่งผลให้อำเภอบางไทรมีการทับถมสูงในช่วงปี พ.ศ. 2553–2563

ข้อเสนอแนะ

1. ควรเลือกใช้ข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียมที่มีความละเอียดสูงกว่าดาวเทียม ในการศึกษาการกัดเซาะและการทับถมของตลิ่ง เพื่อให้ข้อมูลพื้นที่กัดเซาะและทับถมมีความแม่นยำมากขึ้น
2. การศึกษาในครั้งหน้า ควรนำปัจจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการกัดเซาะมาพิจารณาไปด้วย เช่น ความลาดชันของตลิ่ง กระแสน้ำ และการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่ริมตลิ่ง เป็นต้น

การนำไปใช้ประโยชน์

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยเพื่อเป็นฐานข้อมูลในวางแผนหาแนวทางป้องกันผลกระทบจากการกัดเซาะเพื่อส่งเสริมระบบป้องกันสาธารณภัยที่ดีในพื้นที่ได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพยากรธรณี. (2558). การจำแนกเขตเพื่อการจัดการด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2559). การลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เวิร์คพริ้นติ้ง.
- กรมโยธาธิการและผังเมือง. (2563). แผนปฏิบัติราชการกรมโยธาธิการและผังเมือง (พ.ศ. 2563 – 2565). สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2566, จาก https://www.dpt.go.th/images/stories/pdf/Plan_63-65.pdf
- จิราพร กองวงศ์จันทร์. (2556). การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินต่อการกัดเซาะชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต. สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2566, จาก <https://kb.psu.ac.th/psukb/bitstream/2010/9303/1/375471.pdf>
- เข้าน้ำที่หมอชิต. (2563). ชาวบ้านผวา ตลิ่งแม่น้ำป่าสักจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทรุดตัวกว่า 1 เมตร หวั่นบ้านพัง. สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2566, จาก <https://www.bugaboo.tv>
- มติชน. (2559). เพียงเดือนเดียวตลิ่งริมเจ้าพระยาใน อ.บางบาลทรุดพังเป็นวงกว้าง ต้นไม้ใหญ่ไหลลงโป่งกลางน้ำ. สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2566, จาก https://www.matichon.co.th/region/news_372197
- วิทยา ยาม่วง. (2559). การศึกษาแผนแม่บทความปลอดภัยในการเดินเรือแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสักบริเวณจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. สืบค้นเมื่อ 8 ตุลาคม 2566, จาก <https://www.md.go.th/intranet/index.php/2014-02-07-01-35-09/file>
- สุกัญญา เมืองนก. (2560). วิเคราะห์การพังทลายตลิ่งแม่น้ำยมตอนล่างด้วยเทคนิคภูมิสารสนเทศและวิธีการตรรกศาสตร์คลุมเครือ. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2566, จาก http://www.agi.nu.ac.th/nred/Document/is-PDF/2559/geo_2559_027_FullPaper.pdf
- สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2567). แผนพัฒนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. 2566 - พ.ศ. 2570. สืบค้นเมื่อ 11 มกราคม 2567, จาก https://www.ayutthaya.go.th/strategic/page.php?news_ID=319
- สำนักงานบริหารจัดการลุ่มน้ำโขง. (2560). แนวการกัดเซาะของตลิ่ง. สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2566, จาก <http://www.tnmcstudy.org/tnmc60/?pageid=1851>
- อเนก จินฉนวนโส และ วิกรม พนิชการ. (2561). การศึกษารูปแบบเขื่อนป้องกันตลิ่งของกรมโยธาธิการและผังเมืองเพื่อจัดทำฐานข้อมูลในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิศวกรรมสารเกษมบัณฑิต, 8(3), 221-245.

รูปแบบและบทบาทการเฝ้าระวังผู้สูงวัยจากสถานการณ์โรคภัยพิบัติติดต่อ ร้ายแรงในจังหวัดเลย

MODELS AND ROLES IN REMEDIAL CARE FOR THE ELDERLY FROM DANGEROUS INFECTIOUS DISEASE SITUATIONS IN LOEI PROVINCE

พระทีศศักดิ์ นรินโท, พระมหาธนากร สนตมโน และพระประเจน กรุดตโม

Phra Taweesak Narinto, Phramaha Thanakron Santamano and Phra Prajan Karottamo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Loei Buddhist College

Corresponding Author E-mail: tarpae2102@hotmail.com

บทความวิจัย (Research Article)

Received 06/03/2024, Revised 14/05/2024, Accepted 10 สิงหาคม 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบและบทบาทการเฝ้าระวังผู้สูงวัยจากสถานการณ์โรคภัยพิบัติติดต่อร้ายแรงในจังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาแนวคิดการเฝ้าระวังสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักการสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธ 2. เพื่อศึกษารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในสถานการณ์โรคภัยพิบัติติดต่อร้ายแรงของเทศบาลเมืองวังสะพุง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย และ 3. เพื่อศึกษาหลักการและการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของสถานปฏิบัติธรรมในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ผลการวิจัย พบว่า 1. แนวคิดการเฝ้าระวังสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักการสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธ มี 2 รูปแบบ คือ 1) การเฝ้าระวังทางจิตใจ เป็นการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุแบบองค์รวม ได้แก่ อุตระ 3 ไตรสิกขาและภาวนา 4 มาเป็นกรอบการดำเนินการ 2) การเฝ้าระวังทางวัตถุ อาศัยองค์กรทางศาสนาและนโยบายทางสังคมเข้ามาร่วมสนับสนุน 2. รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในสถานการณ์โรคภัยพิบัติติดต่อร้ายแรงของเทศบาลเมืองวังสะพุง พบว่า การส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ 5 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ได้แก่ ส่งเสริมการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ด้านจิตใจ ได้แก่ การรวมกลุ่มจัดกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น ด้านสังคม ได้แก่ การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมนันทนาการ ด้านจิตวิญญาณ ได้แก่ การทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ การจัดที่อยู่อาศัยให้เหมาะสม และ 3. หลักการและการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของสถานปฏิบัติธรรมแห่งหนึ่งในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า 1) หลักการทั่วไปของสถานปฏิบัติธรรมเป็นสถานที่ทำบุญ และปฏิบัติธรรมของประชาชนทั่วไป 2) หลักพุทธธรรมสำคัญที่ประยุกต์ใช้การสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุที่มาปฏิบัติธรรม ได้แก่ อุตระ 3 หลักไตรสิกขาและหลักภาวนา 4

คำสำคัญ: รูปแบบ, การเฝ้าระวัง, ผู้สูงวัย, สถานการณ์โรคภัยพิบัติติดต่อร้ายแรง

Abstract

Subject Research on Models and roles in remedial care for the elderly from dangerous infectious disease situations in Loei Province, the objectives are 1. To study the concept of healing the well-being of the elderly according to the principles of public welfare of the Buddhist way, 2. to study The Model for promoting the well-being of the elderly during the situation of dangerous infectious disasters of Wang Saphung Municipality, Wang Saphung District, Loei Province, and 3. To study the principles and application of the Buddhist Dharma principles of meditation centers in the lifestyle of the elderly. The results of the research were as follows: It was found that 1. The concept of restoring the health of the elderly according to the principles of public welfare in the Buddhist way has 2 forms: 1) psychological healing, which is holistic care for the well-being of the elderly, i.e., the 3 goals of life, the Trisikkha principle and 4 Bhavana principles as a framework for action, and 2) material remedies that rely on religious organizations and social policies to support them. 2. Model for promoting the well-being of the elderly during the situation of dangerous infectious disasters of Wang Saphung Municipality, Wang Saphung District, Loei Province, it was found that promoting the well-being of the elderly has 5 aspects: physical aspects, namely, promoting regular exercise; Psychological aspects, such as gathering religious activities, Meditation etc. Social aspects, such as promoting participation in recreational groups. Spiritual aspects include Buddhist activities and environmental aspects include appropriate housing arrangements. Family members need to be attentive and 3. Principles and application of Buddhist principles of one meditation center in the lives of the elderly. It was found that 1) The general principles of the meditation center found that it is a place of merit and meditation practice for the public. 2) The main Buddhist principles that apply to promote the health of the elderly who come to practice Dhamma are the Attha 3, Trisikkha principle and the 4 Bhavana principles.

Keywords: Models, remedies, the elderly, dangerous infectious disease situations

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาหลายพื้นที่ทั่วโลกประสบปัญหาภัยพิบัติที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภาวะโลกร้อน สงคราม และโรคระบาด ฯลฯ ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อประชาชนทุกเพศวัย โดยเฉพาะผู้สูงอายุถือว่าเป็นผู้ที่มีภาวะเสี่ยงมากกว่ากลุ่มคนอื่นๆ เมื่อปี 2563 ได้เกิดสถานการณ์โรคภัยพิบัติติดต่อร้ายแรง (โรคโควิด-19) ระบาดในประเทศไทย ส่งผลกระทบต่อประชาชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สาธารณสุข และสุขภาพจิต ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม การจัดตั้งกลไกการขับเคลื่อนให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วม (วิรงรอง แก้วสมบุรณ์, 2561) ในการเฝ้าระวังการป้องกันดูแลสุขภาพ ในช่วงที่สถานการณ์โรคภัยพิบัติติดต่อร้ายแรง (โรคโควิด-19) จำนวนผู้ติดเชื้อและผู้เสียชีวิตต่อวันเพิ่มขึ้น ในกลุ่มของผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งเป็นวัยที่มีระบบภูมิคุ้มกัน

เสื่อมถอยลง ทำให้ผู้เสี่ยงติดเชื้อโควิด-19 ได้ง่าย และอาจมีอาการรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิตได้ (Mahidol University, 2564) ดังนั้น การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง พระพุทธศาสนาได้เสนอพุทธวิธีในการดูแลสุขภาพที่สอดคล้องต่อการนำไปดูแลสุขภาพแบบองค์รวมได้อย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่มีคุณภาพตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ภายใต้องค์ประกอบของสุขภาวะในแต่ละมิติ คือ 1) สุขภาวะทางกาย 2) สุขภาวะทางจิต 3) สุขภาวะทางสังคม และ 4) สุขภาวะทางจิตวิญญาณ (วิพุธ พูลเจริญ, 2544) และ 5) สุขภาวะทางสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันมีความสำคัญมากทั้งสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมทางสังคม ใน การที่จะดูแลสุขภาพให้ครอบคลุมแบบองค์รวมได้นั้นการควบคุมจิตใจและร่างกายให้มีสุขภาวะที่ดีเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะสุขภาวะทางใจที่ดีส่งผลให้สุขภาวะทางกายดีไปด้วย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549, น. 12) ความสุขในทางพระพุทธศาสนา มี 2 อย่าง คือ กายิกสุขคือสุขทางกาย และเจตสิกสุขคือสุขทางใจ (ขุ.ปฎิ. 31/173/271-272) ทศนะเรื่องความเจ็บป่วยพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า “ร่างกายเป็นรังแห่งโรค” (ขุ.ข. 25/48/78) บุคคลย่อมจะเจ็บป่วยอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นธรรมดา ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ผู้ที่ปราศจากโรคทางกายเป็นเวลานานๆ หรือไม่มีโรคทางกายปรากฏอยู่เลยนั้นพอหาได้ แต่คนที่ไม่มีโรคทางใจแม้เพียงชั่วขณะหนึ่งนี้หายาก ยกเว้นพระอรหันต์ผู้หมดกิเลสแล้วเท่านั้น” (อง.จตุกก. 21/157/217) ดังนั้น การให้คำปรึกษาหรือคำแนะนำในการดูแลป้องกันโรคจะเป็นพลังส่งเสริมให้สามารถควบคุมหรือเอาชนะสิ่งทำลายต่อชีวิตได้ รวมถึงเป็นการเตรียมพร้อมให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขทั้งกายและจิตใจ การสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธเป็นการสังคมสงเคราะห์รูปแบบหนึ่งของพุทธศาสนา โดยถือเป็นแนวทางที่วัดและพระสงฆ์มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนโดยให้การสงเคราะห์ทั้งทางจิตใจและทางวัตถุ (พุทธทาสภิกขุ, 2512) โดยจะเน้นให้การช่วยเหลือด้านจิตใจแก่ผู้ประสบอุบัติเหตุหรือเดือดร้อน เป็นที่พึ่งบนพื้นฐานการใช้ปัญญาให้สามารถพึ่งตนเองได้ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญส่วนหนึ่งที่ช่วยขับเคลื่อนสังคม จังหวัดเลยเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โรคภัยพิบัติติดต่อยาวนาน ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงต้องการศึกษารูปแบบและบทบาทการเยียวยาผู้สูงอายุจากสถานการณ์โรคภัยพิบัติติดต่อยาวนานในจังหวัดเลย เพื่อจะได้เป็นแนวทางส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวความคิดการเยียวยาสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักการสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธ
2. เพื่อศึกษารูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุในสถานการณ์โรคภัยพิบัติติดต่อยาวนานของเทศบาลเมืองวังสะพุง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย
3. เพื่อศึกษาหลักการและการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของสถานปฏิบัติธรรมในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)
2. เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth Interview)
3. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาวิจัย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม

3.1 กลุ่มที่ 1 การศึกษารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในสถานการณ์โรคภัยพิบัติติดต่อร้ายแรงของเทศบาลเมืองวังสะพุง ตำบลวังสะพุง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เพื่อตอบวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เจ้าหน้าที่องค์กรของรัฐในเขตเทศบาลเมืองวังสะพุง ตำบลวังสะพุง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ได้แก่ เทศบาลเมืองวังสะพุง สาธารณสุขอำเภอวังสะพุงโรงพยาบาลวังสะพุง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

3.1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เลือกแบบเจาะจงจากเจ้าหน้าที่องค์กรของรัฐจากผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความชำนาญ มีความรู้ มีประสบการณ์ในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย 1) ผอ. กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม 2) พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ 3) นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ และ 4) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 2 คน

3.2 กลุ่มที่ 2 การศึกษาหลักการและการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของสถานปฏิบัติธรรมในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในสถานการณ์โรคภัยพิบัติติดต่อร้ายแรง เพื่อตอบวัตถุประสงค์ ข้อที่ 3

3.2.1 ประชากร ได้แก่ เจ้าอาวาส พระสงฆ์ในสำนักปฏิบัติธรรมแห่งหนึ่งในเขตเทศบาลเมืองวังสะพุง จำนวน 15 รูป/คน และผู้สูงอายุในเขตอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย จำนวน 3,014 คน

3.2.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าอาวาสวัด พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ผู้ช่วยสอนของสถานที่ปฏิบัติธรรม จำนวน 5 รูป และผู้สูงอายุที่ปฏิบัติธรรมในสถานปฏิบัติธรรมแห่งนี้ จำนวน 25 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 30 รูป/คน ใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposeful sampling)

4. ขอบเขตเนื้อหาการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นต่างๆ จากเอกสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพและการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ แนวคิดด้านสุขภาวะวิถีพุทธ แนวคิดเกี่ยวกับการสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธ สถานการณ์โรคภัยพิบัติติดต่อร้ายแรง แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการเฝ้าระวังคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

5. วิธีการเก็บข้อมูล โดยวิธีการแบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth Interview)

6. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้งทางด้านข้อมูลเอกสาร การสัมภาษณ์ และนำข้อมูลมาแปลความหมายอย่างเป็นระบบ

7. ระยะเวลาในการวิจัย ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2565 - 1 กันยายน 2566

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัย รูปแบบและบทบาทการเฝ้าระวังผู้สูงวัยจากสถานการณ์โรคภัยพิบัติติดต่อร้ายแรงในจังหวัดเลย สามารถนำมาสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์แนวคิดการเฝ้าระวังสุขภาพผู้สูงอายุตามหลักการสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธ พบว่าจากสถานการณ์โรคภัยพิบัติติดต่อร้ายแรงที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เมื่อปี 2563 ทำให้เกิดการสูญเสียทรัพย์สินและบุคคลซึ่งส่งผลกระทบต่อจิตใจของผู้ประสบภาวะวิกฤต บุคคลเหล่านี้ถ้าไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างเหมาะสมอาจก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตที่รุนแรง โดยเฉพาะในผู้สูงอายุมักจะมีการซึมเศร้าวิตกกังวลในเรื่องสุขภาพทำให้จิตใจหดหู่ วิตกกังวล เครียด ซึมเศร้า ท้อแท้ การฝึกสมาธิหรือการทำสมาธิจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติเกิดความสงบ ช่วยทำให้มีสติในการใช้ชีวิตมากขึ้น ช่วยบรรเทาอารมณ์หดหู่ และภาวะซึมเศร้าภายในจิตใจมองโลกในแง่ดี คิดบวก พอใจในชีวิตและสิ่งที่ตนมีอยู่ สอดคล้องกับแนวคิดของ พงษ์ วรพงศ์พิเชษฐ์ (2545)

ได้อธิบายการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพในหนังสือพุทธธรรมบำบัด ซึ่งได้รวบรวมผลงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศรองรับ ซึ่งมีหลักพุทธธรรมสำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพได้คือ การเจริญสมาธิ จะช่วยให้จิตใจเกิดความสงบ เพราะอารมณ์เป็นสาเหตุทำให้เกิดโรคร่างกายและจิตใจของคนเรามีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก เวลาที่ใจของเรามีความเครียด ความโกรธหรืออารมณ์ในทางลบก็จะมีผลต่อร่างกายของเรา จิตใจของเราจึงมีอิทธิพลมากต่อการเกิดโรคของร่างกาย ในทางกลับกันการมีอารมณ์ที่ดี เช่น การฝึกเจริญเมตตาภาวนาเป็นเวลานานหนึ่งชั่วโมง ซึ่งมีผลต่ออารมณ์ที่ดี ทำให้ภูมิคุ้มกันต้านทานแข็งแรงขึ้น และสอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2549, น. 12) ที่กล่าวว่า สุขภาวะทางใจที่ดีส่งผลให้สุขภาวะทางกายดีไปด้วย ในขณะที่เดียวกับผู้สูงอายุก็ต้องมีการพัฒนาทางกายตามแนววิถีพุทธให้ดียิ่งขึ้นด้วยการมีกายภาวนา คือ การรู้จักใช้อินทรีย์อย่างมีสติ เลือกที่จะดูเป็นฟังเป็นกินอย่างมีสติ เลือกบริโภคปัจจัย 4 และสิ่งของเครื่องใช้อย่างฉลาดและมีปัญญา ไม่มัวเมาหรือลุ่มหลงจึงจะทำให้สุขภาวะทางกายดีอันส่งผลให้สุขภาวะทางใจดีเช่นกัน

การสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ เป็นการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ในด้านการสงเคราะห์บุคคล และสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำในการช่วยเหลือเยียวยาผู้ประสบภัยพิบัติในด้านต่างๆ โดยเน้นด้านการพัฒนาจิตใจเป็นหลัก พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้ใช้สถานที่วัดดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน การสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ประสบภัย ผู้ยากไร้ เพื่อมุ่งพัฒนาทางคุณภาพชีวิตประชาชนทั้งทางวัตถุและจิตใจให้มีความสุขสมบูรณ์ทั้งกาย วาจาและใจ งานสาธารณสุขสงเคราะห์ได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามมาตรา 37 ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 ข้อ 4 บัญญัติไว้ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้ “ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล” งานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์จึงได้ดำเนินการช่วยเหลือประชาชนและสังคมทั้งทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่างๆ สอดคล้องกับผลการวิจัยของบรรพต วีระสัย และคณะ (2553) ได้วิจัยเรื่อง พระสงฆ์กับสังคมไทยโดยพิจารณาในเชิงสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง: กรณีศึกษาวัดในจังหวัดกรุงเทพมหานครและจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการอบรมจริยธรรม การลดการเสพติด การอนุเคราะห์ผู้ยากไร้ การสงเคราะห์ผู้มีปัญหาทางใจ การอนุเคราะห์ผู้เดินทาง การช่วยเหลือกิจกรรมของประชาชน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทยในสถานการณ์โรคภัยพิบัติติดต่อยาวนาน (โควิด-19) พบว่ามี 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) การดำเนินงานโดยส่วนกลาง สำนักงานฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม สั่งการและประสานงานกับคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น (อปต.) และ 2) การดำเนินงานโดยส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น โดยใช้หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) ซึ่งมีอยู่ในวัดทุกตำบลทั่วประเทศ เป็นองค์กรทำหน้าที่ดำเนินงานและประสานงานส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการช่วยเหลือประชาชน สำนักงานคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม มีบทบาทในการผลักดันการดำเนินงานสาธารณสุขสงเคราะห์ในเครือข่ายของคณะสงฆ์ไทยได้อย่างเป็นรูปธรรมและขยายสู่กว้าง เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรของคณะสงฆ์ไทยที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมมีองค์ความรู้ที่จะปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์และ สอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัย ดังที่วุฒินันท์ กันทะเตียน (2563) ได้วิเคราะห์ให้เห็นว่าการดำเนินกิจกรรมรูปแบบต่างๆ เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ประชาชน ชุมชน สังคม เป็นกิจกรรมที่สังคมเห็นร่วมกันว่าเป็นประโยชน์หรือนำมาซึ่งความดีงามต่อสังคม ในการปฏิบัติหน้าที่ด้านการสงเคราะห์ที่มีความเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมากต้องอาศัยหลักคุณธรรมสำหรับพินิจไตร่ตรอง คือ หลักของพระธรรมวินัยเป็นหลักเกณฑ์ในการดำเนินงานสำหรับพระภิกษุสอดคล้องกับงานวิจัยของพินิจ ลาภธนานนท์ และคณะ (2564, น. 25-38) ที่ว่า การพัฒนาเครือข่ายในลักษณะ “บวร”

รวมทั้งการบูรณาการกิจกรรมที่เกี่ยวกับงานสาธารณสงเคราะห์ร่วมกับเครือข่ายภาครัฐ และภาคเอกชนที่ให้การช่วยเหลือและเกื้อกูลสังคมดังที่คณะสงฆ์ได้ดำเนินการอยู่จะส่งผลต่อการขับเคลื่อนกิจกรรมให้มีความเข้มแข็งขึ้น

2. ผลการวิเคราะห์ รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในสถานการณ์โรคภัยพิบัติติดต่อยาวนานของเทศบาลเมืองวังสะพุง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

2.1 สุขภาวะทางร่างกายของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่นิยมออกกำลังกาย และการตรวจสุขภาพประจำปี และเมื่อเจ็บป่วยเพียงน้อยก็จะซื้อยามารับประทานเองเพราะไปพบแพทย์ต้องรอคิวการตรวจรักษานาน สอดคล้องกับงานวิจัยของวาสนา เกื้อนวนงษ์ (2540) ได้ศึกษาพฤติกรรมการดูแลตนเองและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่นิยมออกกำลังกาย นอกจากนี้ยังมีผู้สูงอายุเพียงส่วนน้อยที่ตรวจสุขภาพประจำปี และเมื่อเจ็บป่วยเพียงน้อยนิยมซื้อยามารับประทานเอง จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ พบว่า สุขภาวะทางกายของผู้สูงอายุ มี 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มติดเตียง คนในครอบครัวควรเรียนรู้ถึงปัญหาสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นได้ในผู้สูงอายุรวมถึงวิธีป้องกันและดูแล ควรปรับเปลี่ยนแนวคิดใหม่ของผู้ดูแลเพื่อให้มาดูแลพ่อแม่ผู้สูงอายุ สอดคล้องกับผลการวิจัยของสมชาย วิริกรรมย์กุล และคณะ (2565, น. 24-42) ได้ทำการวิจัยเรื่องสถานการณ์สุขภาพของผู้สูงอายุที่มีภาวะทุพพลภาพ: กรณีศึกษาอำเภอท่ามะกาและอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า การดูแลผู้สูงอายุที่พิการและทุพพลภาพมีการดูแลโดยครอบครัวและญาติพี่น้อง เพราะเข้าใจความต้องการของผู้สูงอายุได้ดี 2) กลุ่มติดบ้าน เป็นผู้สูงอายุที่เคลื่อนไหวได้บ้างเล็กน้อย ผู้ดูแลควรอำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุเคลื่อนไหวเพื่อทำกิจวัตรต่างๆ เช่น การติดราวจับในห้องน้ำ หรือพื้นที่ที่มีความลาดชัน 3) กลุ่มผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ควรส่งเสริมการออกกำลังกายที่เหมาะสมและสม่ำเสมอ

2.2 ด้านสุขภาวะทางใจ พบว่า การส่งเสริมการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมนันทนาการ เช่น การเล่นกีฬา ดนตรี ศิลปะ หรืองานอดิเรกที่ชอบ เป็นต้น การรวมกลุ่มจัดกิจกรรมทางศาสนา ไปวัดเพื่อทำบุญ เช่น การทำสมาธิ ฟังธรรมะ เป็นต้น การร่วมทำกิจกรรมของชุมชน รวมถึงการเยี่ยมให้กำลังใจผู้สูงอายุพบปะพูดคุยเป็นกำลังใจในยามเจ็บป่วย หรือยามท้อแท้ คุณภาพชีวิตด้านจิตใจมีผลกระทบต่อสุขภาวะทางกาย การมีสมาธิ บ่อยๆ ย่อมส่งผลต่อการทำงาน ส่งผลให้ระดับคุณภาพชีวิตด้านจิตใจสอดคล้องกับงานวิจัยของ Michael Castleman (1997) ได้ศึกษางานวิจัยของแพทย์และนักวิทยาศาสตร์ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องสมาธิ พบว่า มีมากกว่า 200 งานวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าการสวดมนต์ การไปวัด การปฏิบัติสมาธิหรือความศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือทำให้บุคคลผู้นั้นมีสุขภาพดี ห่างจากโรคที่เป็นอยู่ได้ง่าย และมีภูมิคุ้มกันร่างกายมากกว่าผู้ที่ไม่ปฏิบัติและไม่มีศรัทธาในสิ่งใด ดังนั้น คนในครอบครัวควรหาเวลาพูดคุยกับผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ พาผู้สูงอายุไปวัดทำบุญ ไหว้พระ สวดมนต์ นั่งสมาธิเพื่อให้จิตใจสงบ หาเวลาทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุบ้าง ซึ่งจะช่วยให้ผ่อนคลายและลดความเครียดได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา พิบูลย์ และคณะ, 2552) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความซึมเศร้าของผู้สูงอายุ ผลการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่ผู้สูงอายุทำใจยอมรับเมื่อเกิดความรู้สึกเหงา หงุดหงิด โกรธหรือเสียใจ รวมทั้งยอมรับกับบทบาทหน้าที่ของตนเองที่ลดลง การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ด้วยการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น งานฝีมือ งานส่งเสริมอาชีพ มีกิจกรรมผ่อนคลายเพื่อมีการปรับตัวและเปิดใจยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวเอง คิดแง่บวก รู้จักควบคุมอารมณ์ และรู้จักปล่อยวาง

2.3 สุขภาวะทางสังคม พบว่า การดูแลผู้สูงอายุคนในครอบครัวหรือผู้ดูแลต้องให้ความสำคัญและคอยเอาใจใส่ ส่วนผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพัง กลุ่มติดบ้าน ติดเตียงไม่มีลูกหลานดูแลหรือมีแต่ไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร ควรให้มีการดูแลโดยชุมชนแต่ควรปรับเปลี่ยนแนวคิดใหม่ของผู้ดูแลหลานมาให้ดูแล ซึ่งสอดคล้องกับ

งานวิจัยของ กิตติวงศ์ สาสวด (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการดูแลผู้สูงอายุคือ สมาชิกในครอบครัว ทั้งนี้ อาจเนื่องจากผู้สูงอายุสามารถสื่อสารกับบุคคลในครอบครัวได้ชัดเจนเหมาะสม ย่อมได้รับการตอบสนอง ความช่วยเหลือ และเกื้อกูลที่เหมาะสมจากบุคคลเหล่านั้น ส่วนผู้สูงอายุที่มีทั้งประสบการณ์ในชีวิตและการขัดเกลาทางสังคมที่ผ่านมาส่งผลทำให้ผู้สูงอายุมีความสามารถในการปรับตัวอยู่ร่วมกับคนในสังคมทุกช่วงวัยได้อย่างเป็นสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริเพิ่ม เชาวน์ศิลป์ (2543) ที่ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า คนเราไม่สามารถใช้ชีวิตโดยลำพังได้จำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง การส่งเสริมให้มีกิจกรรมร่วมกันในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ มีกิจกรรมที่ยกย่องให้คุณค่าผู้สูงอายุให้เป็นที่ยอมรับของสังคม อีกทั้งการรวมกลุ่มของชมรมผู้สูงอายุเอื้อให้เกิดการเรียนรู้การบริการระหว่างกลุ่มคนวัยเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิราภรณ์ ใจสบาย (2553) ที่ได้วิจัยเรื่องพฤติกรรมการดูแลตนเองและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร พบว่า การเข้าร่วมกลุ่มชมรมฯ เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ให้ความช่วยเหลือ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีแรงสนับสนุนทางจิตใจและมีผลทำให้เกิดการเรียนรู้ ทำให้ผู้สูงอายุสามารถพัฒนาการดูแลตนเองได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือคนในสังคมควรจัดกิจกรรมที่ผู้สูงอายุสามารถมีส่วนร่วมได้เพื่อเพิ่มความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุกับบุคคลอื่นในสังคม ทำให้ผู้สูงอายุมีบทบาท มีศักดิ์ศรี และมีคุณค่าต่อสังคม

2.4 สุขภาวะทางจิตวิญญาณ พบว่า ความสุขของผู้สูงอายุชาวพุทธด้านจิตวิญญาณคือ การได้ทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การไปวัด การให้ทาน การรักษาศีล การทำสมาธิ การแผ่เมตตา การสวดมนต์ การฝึกให้มีสติอยู่เสมอเมื่อเกิดปัญหาในชีวิตก็จะสามารถแก้ไขได้ สำหรับผู้สูงอายุที่มีปัญหาในเรื่องของจิตวิญญาณนักจิตวิทยาต้องหาวิธีการให้เขาปรับตัวทำใจยอมรับกับสภาวะที่เกิดขึ้น และพูดคุยให้กำลังใจเพื่อให้เขาคิดบวก พร้อมรับมือต่อสภาวะต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น ย่อมทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขอย่างแท้จริงหรือความผาสุกทางจิตวิญญาณ สอดคล้องกับแนวคิดของ ประเวศ วสี (2540, น. 11) ที่ได้กล่าวว่า ความผาสุกทางจิตวิญญาณนั้นเป็นสภาวะที่บุคคลมีความสุขในทุกอณูของร่างกาย เป็นความสุขความสงบที่เกิดจากความดี ความไม่เห็นแก่ตัว ความพึงพอใจในชีวิตปราศจากเครื่องรบกวนจิตใจ เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Paloutzian, R.F (1982) ได้ทำการศึกษาพบว่า ความผาสุกทางจิตวิญญาณประกอบด้วยมิติด้านความผาสุกในสิ่งที่เป็นอย่างอยู่ (The Existential Well-Being) ในมุมมองความรู้สึกมีเป้าหมาย ความหมายของชีวิต ความพึงพอใจในชีวิต และมิติด้านความผาสุกทางความศรัทธาในศาสนา (The Religious Well-Being) และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเองนับถือ และสอดคล้องกับงานวิจัยของธิดา ทองวิเชียร (2550) และ รักชนก ชูพิชัย (2550) พบว่า พฤติกรรมการดูแลตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสุขของผู้สูงอายุทำให้เพิ่มพูนความสุขทางจิตวิญญาณ สุขภาวะทางจิตวิญญาณผู้สูงอายุบางรายที่ยังไม่เข้าถึงสัจธรรมของชีวิต รูปแบบที่เหมาะสมควรมีการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา หรือมีทีมนักจิตวิทยาช่วยเหลือ พูดคุยให้กำลังใจ เปิดโอกาสให้แสดงออกซึ่งความสามารถและถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ

2.5 สุขภาวะด้านสภาพแวดล้อม พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีคนในครอบครัวให้ความสำคัญและคอยเอาใจใส่ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหาครอบครัว คนในครอบครัวยินดีเต็มใจช่วยเหลือทุกเรื่อง ทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าในตัวเอง ได้รับการยอมรับจากครอบครัว และได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบุตรหลาน สอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติวงศ์ สาสวด (2560) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการดูแลผู้สูงอายุคือ สมาชิกในครอบครัวเป็นหลักในการดูแลผู้สูงอายุ การดูแลสภาพแวดล้อมในบ้านให้มีความปลอดภัยเพื่อลดการเกิด

อุบัติเหตุในผู้สูงอายุซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนันท์วุฒิจำปางาม (2562) ได้ทำการวิจัยการจัดการอนามัยแวดล้อม: สุขภาวะที่ดีในสังคมสูงวัย พบว่า การจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยเพื่อลดการเกิดอุบัติเหตุในผู้สูงอายุ และลดอัตราการบาดเจ็บ โดยการสร้างความสัมพันธ์ได้เป็น 3 มิติ คือ จิตใจ ร่างกายและสภาพแวดล้อม เช่น การปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุจากพฤติกรรมการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันให้ง่ายและสะดวกต่อการใช้งานในพื้นที่ซ้ำๆ เช่น ห้องนอน ห้องครัว ห้องน้ำ ห้องส้วม ชานหน้าบ้าน เป็นต้น การปรับปรุงในพื้นที่สาธารณะซึ่งมีผู้สูงอายุมาใช้ประโยชน์เป็นจำนวนมาก เช่น วัด สวนสาธารณะ ศูนย์การเรียนรู้ ตลาด สถานที่ราชการ เป็นต้น

3. ผลการวิเคราะห์ หลักการและการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของสถานปฏิบัติธรรมแห่งหนึ่งในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ

3.1 หลักการทั่วไปของสถานปฏิบัติธรรมแห่งนี้ พบว่า เป็นสถานที่ทำบุญ ฝึกฝนสมาธิและปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนทั่วไปทั้งแบบง่ายและแบบเชิงลึก ทั้งอยู่ประจำหรือไปกลับ เป็นต้น ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมในสถานปฏิบัติธรรมแห่งนี้ส่วนมากได้รับการบอกกล่าวต่อกันมา และเป็นสถานปฏิบัติธรรมแห่งหนึ่งประจำจังหวัดเลย ซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งและเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกเพศทุกวัยได้มาทำบุญ ฟังเทศนาธรรม และปฏิบัติธรรมด้วยความสมัครใจโดยไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆ สถานปฏิบัติธรรมแห่งนี้มีการจัดโครงการและกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อรองรับผู้ปฏิบัติธรรมในแต่ละระดับ ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมมีพื้นฐานการศึกษา ฐานะ อายุ เพศ สุขภาพ และจริตที่แตกต่างกัน กิจกรรมที่โดดเด่นของสถานปฏิบัติธรรมแห่งนี้คือ การเทศนาธรรมแนวจารีต เป็นการเทศนาที่ยกเอาจารีตประเพณีของท้องถิ่น ได้แก่ ฮิตสิบสอง คองสิบสี่ “ฮิตสิบสอง” หมายถึงว่า “จารีตหรือประเพณี 12 เดือน” อันทรงคุณค่าของสังคมชาวชุมชนที่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาหลายชั่วชีวิตคน นำมาประกอบกับคตินิยมของพุทธศาสนาในการเทศน์ตลอดทั้ง 12 เดือน (อุดม บัวศรี, 2548) วิธีการปฏิบัติที่กระทำกันทุกฮิตนั้นได้แฝงคติธรรมให้ผู้ปฏิบัติได้วิเคราะห์ตีความและอ้างอิงสู่วิถีชีวิตจริง โดยปลูกฝังความเชื่อ ความศรัทธาและปัญญาจากการมูลเหตุ ตำนาน หรือเรื่องเล่าในแต่ละฮิต เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้ ตระหนักในคุณค่า และนำไปประยุกต์ใช้พัฒนาคุณภาพของชีวิต ดูแลสุขภาพ ดำรงตนอยู่ภายใต้กฎกติกาของสังคม ช่วยกันสร้างสรรค์ความสงบสุขในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการสืบทอดประเพณี และร่วมกิจกรรมบุญกุศลเพื่อความสามัคคีในชุมชนโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง ซึ่งสอดคล้องกับการส่งเสริมวัฒนธรรมเพื่อจรรโลงพระพุทธศาสนาและสังคมของสถานปฏิบัติธรรมแห่งนี้ เครื่องพิสูจน์ยืนยันได้นั้นคือ ผลงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เกิดจากความรู้ความสามารถในการทำงานเพื่อประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา ผลการปฏิบัติงานการเผยแผ่ธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมแห่งนี้ที่สนับสนุนและพัฒนาประชาชนทั่วไปและผู้สูงอายุให้ดำเนินชีวิตตามแนวทางพุทธศาสนาที่วางกรอบเป้าหมายของชีวิตไว้ เรียกว่า อัตถะ หรือ อรรถ คือ ประโยชน์หรือผลที่มุ่งหมายมี 3 ประการ (ขุ.จ. 30/673/333; 455/389) ได้แก่ 1) ประโยชน์หรือผลที่มุ่งหมายในปัจจุบันหรือในภพชาตินี้ เรียกว่า ทิฏฐธัมมิกัตถะ 2) ประโยชน์หรือผลที่มุ่งหมายในชาติหน้าหรือในภพชาติหน้า เรียกว่า สัมปรายิกัตถะ 3) ประโยชน์หรือผลอย่างยิ่งหรือประโยชน์สูงสุดคือพระนิพพาน เรียกว่า ปรมัตถะ (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2531) จากความหมายของประโยชน์ในพระพุทธศาสนาจะเห็นว่าปณิธานมุ่งหมายของชีวิตทั้งชีวิตในชาติภพปัจจุบันและชีวิตในชาติภพหน้าตลอดถึงประโยชน์สูงสุดที่เป็นอุดมคติของชีวิตคือนิพพาน

3.2 การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุที่มาปฏิบัติธรรมแห่งนี้ พบว่า ประกอบด้วยหลักธรรมสำคัญคือ อัตถะ 3 หลักไตรสิกขา และหลักกาวนา 4 เป็นหลักธรรมที่สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพทางร่างกายและจิตใจ

คำสอนเรื่องอตัลละ 3 หมายถึง สิ่งที่เป็นประโยชน์ 3 ระดับ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2555) ที่สอดคล้องกับความจริงและการดำเนินชีวิตของมนุษย์ กล่าวคือมนุษย์โดยธรรมชาติแล้วย่อมแสวงหาหรือทำเพื่อประโยชน์แก่ตนเองก่อน (อตัลละประโยชน์) เมื่อตนเองมีความมั่นคงมั่นคงระดับหนึ่งแล้วจึงกระทำเพื่อประโยชน์ผู้อื่น (ปรัตละประโยชน์) และเมื่อสมบูรณ์พร้อมด้วยประโยชน์ทั้งสองนั้นแล้วจึงกระทำเพื่อประโยชน์ทั้งของตนเองและผู้อื่น (อุภยัตละประโยชน์) ประโยชน์ในปัจจุบัน (ทิฎฐธัมมิกัตละประโยชน์) ประโยชน์ในภพเบื้องหน้า (สัมปรายิกัตละประโยชน์) และประโยชน์อย่างยิ่ง (ปรมัตละประโยชน์) สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกันไปตามลำดับกล่าวคือ เมื่อมนุษย์ควรแสวงหาหรือบำเพ็ญประโยชน์ตนเองให้สมบูรณ์จนสามารถเป็นที่พึ่งแก่ตนเองได้แล้วจึงกระทำตนให้เป็นประโยชน์แก่คนอื่นและเพราะการที่ตนเองเป็นที่พึ่งตนเองได้แล้วย่อมเป็นที่พึ่งแก่คนอื่นได้เช่นเดียวกันเช่นที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญเป็นแบบอย่าง

หลักไตรสิกขา ได้แก่ 1) ด้านศีลหรือด้านกายและพฤติกรรมเนื่องด้วยร่างกาย (ศีลสิกขา) 2) ด้านจิตใจ (จิตตสิกขา) หมายถึง พัฒนาจิตใจให้มีความมั่นคง และ 3) ด้านสติปัญญา การรู้คิด (ปัญญาสิกขา) หรือเรียกโดยย่อว่า ศีล สมาธิ และปัญญา (2555) ซึ่งเป็นหลักการในการพัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา ศีลสิกขา หมายถึง หลักการพัฒนามนุษย์ในด้านพฤติกรรมของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมให้ดีงาม จิตตสิกขา หมายถึง หลักการในการพัฒนามนุษย์ในด้านจิตใจให้มีความมั่นคงในคุณงามความดี มีจิตใจสงบสุข และปัญญาสิกขา หมายถึง หลักในการพัฒนามนุษย์ในด้านสติปัญญาเข้าใจในสัจธรรมของชีวิตและสิ่งแวดล้อม หลักการพัฒนามนุษย์ทั้งสามด้านนี้ มีความสำคัญต่อมนุษย์ทุกเพศทุกวัย นับได้ว่ามีความเหมาะสมอย่างยิ่งที่ควรได้รับการดูแลหรือพัฒนาตามหลักไตรสิกขานี้ เพราะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในชีวิตเห็นสัจธรรมของชีวิตมามาก ในกระบวนการพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขานี้หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง คือ หลักคำสอนว่าควรพัฒนาอะไรอย่างไรบ้าง เรียกว่าภาวนา 4

ภาวนา 4 ได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา ความสัมพันธ์ระหว่างไตรสิกขากับภาวนา 4 คือ ศีลสิกขาสัมพันธ์กับภาวนา 4 ข้อ กายภาวนาและศีลภาวนาเพราะเป็นการพัฒนาทางร่างกายและพฤติกรรมที่เนื่องด้วยร่างกาย จิตตสิกขาสัมพันธ์กับจิตตภาวนาเพราะเป็นการพัฒนาด้านจิตใจ และปัญญาสิกขาสัมพันธ์กับปัญญาภาวนา เพราะเป็นการพัฒนาให้เกิดสติปัญญาเข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง หลักไตรสิกขาเป็นหลักการใหญ่ในการพัฒนามนุษย์ของพระพุทธศาสนาและในการลงมือพัฒนาในทางปฏิบัติใช้หลักธรรมภาวนา 4 เพื่อจะวัดผลว่าได้พัฒนาตามหลักไตรสิกขามากน้อยเพียงใดและพัฒนาส่วนใดบ้าง หลักภาวนา 4 ได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาให้กับผู้สูงอายุได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยจะเห็นได้จากปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมากระทบทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และเศรษฐกิจ (พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตฺโต), 2549) ผู้สูงอายุต้องตระหนักและให้ความสำคัญในการเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ต้องสามารถปรับตัวเองให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ความรู้ ความเชื่อ ทักษะคติ ค่านิยม การเรียนรู้ และการปฏิบัติตัวของผู้สูงอายุเอง และอาศัยปัจจัยภายนอก ได้แก่ สิ่งแวดล้อม ครอบครัว ชุมชน สังคม เป็นต้น เมื่อผู้สูงอายุในสังคมมีความรู้ความสามารถ และมีศักยภาพ มีความพร้อมที่จะช่วยกันขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมก็จะสามารถกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, 2547) สอดคล้องกับแนวคิดของ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) (2527) ที่กล่าวไว้ว่า การพัฒนาชีวิตมนุษย์สำคัญยิ่งในลักษณะองค์รวมประสานกัน 4 ด้าน ดังนี้ 1) พัฒนากาย คือ การพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง มีสุขภาพดีและพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพอย่างถูกต้องดีงามในทางที่เป็นคุณประโยชน์ 2) พัฒนาศีล คือ การพัฒนาการอยู่ร่วมในสังคมด้วยดีอย่างเกื้อกูลเป็นประโยชน์และมีอาชีพ

ที่ถูกต้องโดยประกอบสัมมาอาชีพ 3) พัฒนาจิต คือ การพัฒนาคุณสมบัติของจิต ผูกอบรมเสริมสร้างจิตให้พร้อมสมบูรณ์ 4) พัฒนาปัญญา คือ การพัฒนาความรู้ความเข้าใจเริ่มตั้งแต่ปัญญาเป็นความรู้ความเข้าใจในศิลปวิทยาการ ความรู้ทางวิชาการ ต่อจากนั้นก็ลึกซึ้งลงไปอีก คือการรับรู้เรียนรู้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง ไม่บิดเบือนหรือเอนเอียงด้วยอคติและเหนือขึ้นไป ก็คือการวินิจฉัยซึ่งหมายถึงการคิดวินิจฉัยด้วยการใช้ปัญญา โดยบริสุทธิ์ใจ ไม่ถูกครอบงำโดยกิเลสและตัณหา จากการวิเคราะห์ พบว่า การจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นมนุษย์ต้องรู้จักพัฒนาตนเองทั้ง 4 ด้านคือ กาย ศีล จิต และปัญญา ต้องมีแนวทางในการดำเนินชีวิต รู้จักทำตนเองให้มีความสุข รู้จักความพอใจในชีวิต รู้จักคุณค่าและความหมายของชีวิต คือ ละความชั่ว ทำความดี ทำจิตใจให้บริสุทธิ์มีเหตุผล การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภาวนา 4 นั้นเป็นการแสดงให้เห็นแต่ละขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาการของชีวิตอย่างชัดเจน เป็นเครื่องยืนยันว่าหลักภาวนาเป็นหลักคำสอนที่ควรค่าแก่การรับมาปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเอง ให้บริสุทธิ์จากกิเลสยิ่งขึ้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

รูปแบบการสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีพุทธเป็นการดูแลชีวิตแบบองค์รวมประกอบด้วยด้านร่างกาย จิตใจ ปัญญา และสังคมสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุล มีสุขภาวะที่ดีทั้งทางกายและจิตใจ แนวทางในการสร้างสุขภาวะของพระพุทธศาสนาโดยนำเอาหลักอรรถ 3 ไตรสิกขาและภาวนา 4 มาประยุกต์ ได้แก่ (1) การสร้างสุขภาวะด้านร่างกายและสิ่งแวดล้อมด้วยอริยสิกขา มีสัมมาวาจา (วาจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (การกระทำชอบ) และสัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีวิตชอบ) ให้มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตเป็นไปในทิศทางถูกต้องเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม (2) การสร้างสุขภาวะด้านจิตใจด้วยอริยจิตตสิกขา ซึ่งมีสัมมาวายามะ (เพียรชอบ), สัมมาสติ (ระลึกชอบ) และสัมมาสมาธิ (จิตตั้งมั่นชอบ) เป็นอริยมรรคให้ดำเนินชีวิตด้วยสภาวะจิตที่บริสุทธิ์และมีสมาธิตั้งมั่น และ (3) การสร้างสุขภาวะด้านปัญญาด้วยอริยปัญญาสิกขา ซึ่งมีสัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) อันเป็นความเข้าใจเรื่องราวอย่างถูกต้อง มีปัญญาเห็นชอบในสิ่งที่ถูกต้องทั้งทางโลกและธรรมะ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

1.1 ทุกหน่วยงานควรให้ความสำคัญแก่กระบวนการทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แก่ผู้สูงอายุและครอบครัว และควรมีการเตรียมความพร้อมและการวางแผนชีวิตสู่ผู้สูงอายุของบุคคล ตั้งแต่อยู่ในช่วงวัยต้นๆ ที่สามารถเรียนรู้ได้ นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้เกิดการสร้างค่านิยมใหม่ในสังคมเกี่ยวกับศักยภาพผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับกรอบวัฒนธรรมของไทย แสวงหาแนวทางที่เหมาะสมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านจิตวิญญาณ และด้านสิ่งแวดล้อม

1.2 ความเข้มแข็งที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มกิจกรรมของผู้สูงอายุในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ การรวมกลุ่มกิจกรรมต่างๆ และการรวมกลุ่มกับคนหลายช่วงวัย ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมให้เกิดการเปิดกว้างในการรวมกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมรวมกลุ่มที่เกิดขึ้นตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุและคนในชุมชน นอกจากนี้ ควรมุ่งเน้นการใช้ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มดังกล่าวให้เป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุ เด็ก เยาวชน และกลุ่มคนหลายช่วงวัย เพื่อสร้างการรวมตัวที่ไม่มีการแบ่งแยกความเป็นผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน เป็นการรวมตัวที่ส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนแก่ชุมชนอย่างแท้จริง

1.3 การรวมตัวกันของผู้สูงอายุมีความหลากหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบมีลักษณะของการดำเนินงานแบบแยกส่วนขาดการบูรณาการและไม่มีความเชื่อมโยงกัน ทำให้การทำงานของแต่ละส่วนงานเป็นไปอย่างไม่เป็นระบบ ข้อเสนอแนะนโยบายคือ กลไกหลักในการสนับสนุนหน่วยงานในท้องถิ่นควรมีบทบาทหลักในการสนับสนุนกลไกการรวมตัวกันของผู้สูงอายุในรูปแบบต่างๆ ร่วมกับภาคีเครือข่ายต่างๆ ในและนอกพื้นที่

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การทำวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่ด้อยโอกาส เช่น ผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจน ผู้สูงอายุที่อยู่ตัวคนเดียวในชุมชนต่างๆ โดยมุ่งเน้นการศึกษาถึงความจำเป็นต้องการในมิติต่างๆ เช่น มิติสุขภาวะด้านกาย มิติสุขภาวะด้านจิตใจ มิติสุขภาวะด้านสังคม มิติสุขภาวะด้านจิตวิญญาณ และมิติสุขภาวะด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อจะเห็นถึงแนวทางในการนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุได้อย่างครอบคลุมทุกระดับ และลดความเหลื่อมล้ำในสังคมต่อไป

2.2 การทำวิจัยเพื่อการพัฒนาแกนนำผู้สูงอายุในชุมชนและการทำวิจัยเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมศักยภาพภาคีเครือข่ายเพื่อจัดการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้สูงอายุระดับชุมชนที่มีกระจายทั่วประเทศ และแนวทางการสนับสนุนการทำงานของชุมชนผ่านการรวมกลุ่มกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา พิบุลย์ และคณะ. (2552). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุ. ชลบุรี: คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กิตติวงศ์ สาสวด. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารชุมชนวิจัย, 11(2), 21-38.
- จิราภรณ์ ใจสบาย. (2553). พฤติกรรมการดูแลตนเอง และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร. (ปริญาานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสุขภาพศึกษา). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทวีศักดิ์ ทองทิพย์. (2555). การวิเคราะห์การศึกษาตามหลักไตรสิกขา. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธิดา ทองวิเชียร. (2550). ความพึงพอใจของผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรปราการ. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพยาบาลสาธารณสุข). มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นันทวุฒิ จำปางาม. (2562). การจัดการอนามัยแวดล้อม: สุขภาวะที่ดีในสังคมสูงวัย. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 13(2), 63-73.
- นิจ ลาภธนานนท์ และคณะ. (2564). สังคมวิทยาของพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม: บทวิเคราะห์ว่าด้วยงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ. วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 10(2), 25-38.
- บรรพต วีระสัย และคณะ. (2523). พระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมในเชิงเศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ประเวศ วสี. (2540). วิถีมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ศูนย์หนึ่งก้าว (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สวนเงินมีมา.

- พงษ์ วรพงศ์พิเชษฐ์. (2545). พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุชมรมส่งเสริมสุขภาพและฟื้นฟูสภาพผู้สูงอายุ โรงพยาบาลนราธิวาสราชนครินทร์ จังหวัดนราธิวาส. ใน วราภรณ์ จินตานนท์ (บรรณาธิการ), กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2527). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2549). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2549). สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2555). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพฯ: ผลิตivism.
- พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ. (2547). มงคลชีวิต ฉบับทางก้าวหน้า. กรุงเทพฯ: ชมรมพุทธศาสตร์สากล ในอุปถัมภ์สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์.
- พุทธทาสภิกขุ. (2512). พระบรมธรรม. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดการพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รักชนก ชูพิชัย. (2550). ความผาสุกของผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาจิตวิทยาชุมชน). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วาสนา เกื้อวงศ์. (2540). พฤติกรรมการดูแลตนเองและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ พบ.ม.). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิพุธ พูลเจริญ. (2544). สุขภาพ: อุดมการณ์และยุทธศาสตร์ทางสังคม. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- วิรงรอง แก้วสมบูรณ์. (2561). การจัดทำแผนยุทธศาสตร์เตรียมความพร้อมป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่แห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2564). วารสารควบคุมโรค, 44(1), 50-62.
- วุฒินันท์ กันทะเตียน. (2563). แก่นสาธารณสุขสงเคราะห์ในคัมภีร์พุทธ. นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์.
- ศิริเพิ่ม เชาวศิลป์. (2543). การปรับพฤติกรรมความวิตกกังวลทางสังคม. เชียงใหม่: ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2559). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2559. กรุงเทพฯ: สถาบันสถาบันวิจัยประชากรและสังคม.
- สมชาย วิริกรรมกุล และคณะ. (2565). สถานการณ์สุขภาพของผู้สูงอายุที่มีภาวะทุพพลภาพ: กรณีศึกษาอำเภอท่ามะกา และอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี. วารสารวิทยาลัยราชสุดา, 11(14), 24-42.

สูตรรัตน์ พุ่มพิมพ์. (2545). อัตมโนทัศน์ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุวัดป่าแสนอุดม จังหวัดอุบลราชธานี.
(การค้นคว้าแบบอิสระ พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช).
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อุดม บัวศรี. (2548). วัฒนธรรมอีสาน. ขอนแก่น: บริษัท คลังนันทนาการพิมพ์ จำกัด.

Castleman, M. (1997). *Nature's Cures*. New York: Bantam Books.

Mahidol University. (2024). ความเสี่ยง และผลกระทบต่อผู้สูงอายุในช่วง Covid-19. ภาควิชาการพยาบาล
คณะพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล. สืบค้นเมื่อ 23 กันยายน 2565, จาก
<https://op.mahidol.ac.th/ga/posttoday-13/>

Paloutzian, R. F., & Ellison, C. W. (1982). Loneliness, spiritual well-b

การขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย THE MOBILIZING BUDDHIST HEALTH CARE WORK IN TAKING CARE OF THE ELDERLY IN LOEI PROVINCE

จารุกิตต์ พิริยสุวัฒน์

Jarukit Phiriyasuvat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: phitriyasuvat.62471@gmail.com

บทความวิจัย (Research Article)

Received 06/03/2024, Revised 14/05/2024, Accepted 2 /8/2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัย มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย 2) เพื่อพัฒนารูปแบบและบทบาทการเยียวยาผู้สูงอายุจากสถานการณ์ โรคภัยพิบัติติดต่อยาวนาน ในจังหวัดเลย การวิจัยเรื่องนี้ กลุ่มประชากรศึกษา ดังนี้ 1) โรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอเมือง 2) โรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอวังสะพุง จำนวน 2 แห่ง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 112 ราย การวิจัยที่ผสมผสานการวิจัยแบบมีส่วนร่วม กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ รวมทั้งวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า (1) ผู้สูงอายุ สังหารทุกข์โทรม กิจกรรมคนหนุ่มคนสาว ไม่ควรใช้กับคนแก่หรือผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุ จะมีความสุขมาก เมื่อมีโอกาสได้เข้าวัด ได้ฟังเทศน์ ได้กราบพระ ได้สวดมนต์ ผู้สูงอายุไม่ว่าเหว ไม่เดี๋ยวตาย ไม่ถูกทอดทิ้ง เพราะมีโรงเรียนผู้สูงอายุ มีครูลูกครูหลานช่วยเหลือดูแล ทำให้เกิดภูมิต้านทานขบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมที่ช่วยยึดโยงสังคมให้มีความเข้มแข็งมั่นคง นอกจากนั้นยังมีกลไกของการส่งเสริมให้คนทำความดี อันจะส่งผลให้คนในชุมชนอยู่อย่างมีความสุขทั้งกายและใจ ส่งผลดีต่อสุขภาพในที่สุด(2) การสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์เป็นการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ในด้านสังคมสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการช่วยเหลือเยียวยาผู้ประสบภัยพิบัติในด้านต่างๆ เช่น ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น การส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โดยเน้นการพัฒนาจิตใจเป็นหลักสำคัญ เพื่อเพิ่มศักยภาพของมนุษย์ให้มีคุณภาพเจริญยิ่งขึ้นเพื่อไปขับเคลื่อนงานต่างๆ ให้เจริญตามขึ้นมา หลักพุทธธรรมที่ประยุกต์ในการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุที่มาปฏิบัติธรรม คือ ได้แก่ หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา, และหลักภavana 4 ได้แก่ กายภavana ศีลภavana จิตตภavana และปัญญาภavana

คำสำคัญ: การขับเคลื่อน, งานสุขภาวะวิถีพุทธ, ผู้สูงอายุ

Abstract

A research article has an objective.1) To Mobilizing the health system for the elderly in Loei Province.2) To develop a model and role in relieving the elderly from situations serious communicable diseases in Loei Province. This research study population as follows: 1) School for the elderly, Mueang District. 2) School for the elderly, Wang SA Phung District, two places. Group of key informants: 112 people. Research that combines participatory research with action research including qualitative research methods The results showed that (1) Elderly people with deteriorated bodies Young people's activities should not be used with old or elderly people. Elderly people will be very happy. When you have the opportunity to go to a temple, listen to a sermon, pay respect to the Buddha, and pray, the elderly are not lonely, not alone, not abandoned. Because there is a school for the elderly there are teachers, children and grandchildren helping to take care of them. This creates rules; customs, traditions, and culture that help bind society to be strong and stable. There is also a mechanism for encouraging people to do good deeds. This will result in people in the community living happily both physically and mentally. Ultimately, it has a positive effect on health. (2) Public welfare in the Buddhist way of the Sangha is an activity to provide public benefit in terms of social welfare, both individual assistance and public welfare. With monks leading the community in providing relief to disaster victims in various areas such as mental development. Community and local development promoting the preservation of arts and culture Emphasis is placed on mental development as an important principle. To increase human potential to have better quality and prosperity in order to drive various tasks. Let it grow and follow. The principles of Buddhism that are applied in promoting the health of the elderly who come to practice Dhamma include the threefold principle of morality, concentration, and wisdom, and the four principles of meditation: body meditation, morality meditation, mental meditation, and wisdom meditation.

Keywords: mobilizing, Buddhist health work, elderly people

บทนำ

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับครอบครัว เพราะถือว่าครอบครัวที่ดีเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ และการพัฒนา สภาพสังคมไทยในปัจจุบัน สังคมในปัจจุบันมีการแข่งขันทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ทำให้เกิดผลกระทบต่อสถานะความเป็นอยู่ของบุคคล ให้มีความรู้ ความเข้าใจในการศึกษาหลักธรรม คุณธรรม จริยธรรม เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข เพื่อการขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงวัยและพัฒนาให้รู้จักหน้าที่ของตนและฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศชาติ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาและนึกถึงประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าส่วนตน พระพุทธศาสนาจึงมีหลักธรรมที่ส่งเสริมให้มนุษย์พัฒนาครอบครัวสู่สังคม

ดังนั้น ปัญหาสุขภาพวัยผู้สูงอายุมักเกิดจากปัญหาพฤติกรรมสุขภาพที่เคยทำจนกลายเป็นนิสัยติดตัวมาตั้งแต่อยู่ในช่วงวัยกลางคน (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565) เนื่องจากช่วงวัยกลางคนหรือวัยที่กำลังทำงานนั้นมักจะคิดแต่เรื่องการสร้างฐานะหาเงินให้ได้มากๆ จนละเลยที่จะดูแลตัวเองหรือไม่ได้คิดถึงเรื่องสุขภาพร่างกายที่ถูกใช้งานอย่างหนักเกินพอดีจนทำให้เกิดการสะสมหรือก่อตัวของโรคเรื้อรังต่างๆ ตัวอย่างเช่น โรคความดันโลหิตสูงที่มักเป็นจุดเริ่มต้นของโรคอันตรายต่างๆ ที่เกิดจากการไม่ควบคุมดูแลระดับความดันโลหิตให้อยู่ในเกณฑ์ปกติจนเกิดภาวะแทรกซ้อนของโรคความดันโลหิตสูงขึ้นมาซึ่งการสะสมอาการของโรคนั้นไม่ใช่จะเกิดขึ้นภายในเวลาอันสั้นแต่ต้องใช้ระยะเวลาหลายปี หากมีการดูแลสุขภาพในช่วงวัยทำงานจะทำให้ปัญหาพฤติกรรมสุขภาพจะเกิดขึ้นน้อยเมื่อก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุก็จะมีหรือได้รับผลกระทบจากโรคเรื้อรังน้อยลง (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2565) วัยสูงอายุเป็นวัยที่ต้องพบกับความเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม ทำให้ผู้สูงอายุต้องพบกับปัญหาสุขภาพ โรคเรื้อรัง จิตใจหดหู่ ภาวะซึมเศร้า ฯลฯ แต่หากผู้สูงอายุยอมรับความเปลี่ยนแปลงและพยายามปรับตัวจะทำให้ปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุลดลง และส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุน้อยลงซึ่งการปรับพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุจะเป็นการลดผลกระทบและช่วยป้องกันโรคต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ (วิจิตร ภัทรพรไพโรจน์ และคณะ, 2563) ดังนั้นผู้สูงอายุจึงควรหันมาใส่ใจดูแลสุขภาพในเรื่องอาหารการกิน การออกกำลังกาย การพักผ่อนที่เพียงพอและทำอารมณ์ให้แจ่มใสไม่เครียดก็จะช่วยลดปัญหาสุขภาพผู้สูงอายุไทยให้น้อยลงได้ จัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของรัฐบาล สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้สูงอายุ และแก้ปัญหาต่างๆ ที่อยู่ บนข้อจำกัดหลายประการ ทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาพื้นที่ที่จะช่วยให้เห็นทางเลือกใหม่ หรือนวัตกรรมในการจัดบริการสาธารณะ เกิดอำนาจหรือพลังในการผลักดัน เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่มีลักษณะของการเชื่อมโยงระหว่างส่วนราชการทั้งส่วนกลาง ภูมิภาค รัฐวิสาหกิจและองค์กรมหาชน เพื่อเป็นต้นแบบขยายสู่ระดับประเทศ

คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงประโยชน์ที่ผู้สูงอายุจะได้รับจากการวิจัยนับเป็นประเด็นและขยายผลงานวิจัยที่ต้องการเพิ่มเติมสามารถสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ตามแผนพัฒนาระดับภาคและการพัฒนาโครงการที่จะเกิดผลกระทบ (Impact) เป็นที่ชัดเจนเชิงประจักษ์ ประชากรก่อนวัยสูงอายุเพียบพร้อมไปด้วยทักษะสำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 พร้อมทั้งมีทักษะชีวิต มีการเตรียมการในทุกมิติก่อนวัยสูงอายุ พร้อมทั้งจะเรียนรู้และเพิ่มพูนทักษะการทำงานให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงตลอดช่วงชีวิต ได้ต้นแบบสำหรับถ่ายทอดสู่สาธารณชน และชุดแผนงานวิจัยนี้ยังตอบโจทย์คนไทยและสังคมไทยเกิดความตระหนัก และเตรียมการเพื่อยามสูงอายุ ลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของรัฐ และครอบครัว อันเนื่องมาจากการสูงอายุ แผนงาน “การขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงวัย ในจังหวัดเลย” ชุดแผนงานวิจัยนี้มีโครงการวิจัยย่อยภายใต้แผนงาน จำนวน 2 โครงการ ประกอบด้วย

1) ขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย วัตถุประสงค์หลัก สร้างสุขภาพกายใจวิถีพุทธ พัฒนาระบบกระบวนการพัฒนานักกิจกรรม การส่งเสริมและสนับสนุนเทคโนโลยี แบบมีส่วนร่วม สำหรับการเตรียมความพร้อมของผู้ที่จะก้าวเข้าสู่ความสูงวัย เสริมสร้างนวัตกรรมการผลิตและการบริการ เชิงสร้างสรรค์ของผู้สูงวัยแบบมีส่วนร่วม

2) รูปแบบบทบาทการเยียวยาผู้สูงวัยสถานการณ์ โรคจากภัยพิบัติติดต่อยาวแรงในจังหวัดเลย
วัตถุประสงค์หลัก พัฒนาศักยภาพกระบวนการพัฒนาการรูปแบบการเยียวยาผู้สูงวัยในสภาพการณ์ แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายและชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะผู้สูงวัย ในจังหวัดเลย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบและบทบาทการเยียวยาผู้สูงวัยจากสถานการณ์ โรคภัยพิบัติติดต่อยาวแรง ในจังหวัดเลย

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยบูรณาการจากแนวความคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงวัย แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงวัย : สถานการณ์ โรคจากภัยพิบัติติดต่อยาวแรง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เริ่มศึกษา ตุลาคม 2565 จนถึงเดือน กันยายน 2566 รวมระยะเวลา 1 ปี

แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงวัย

เป้าหมายสูงสุดของการส่งเสริมสุขภาวะวิถีพุทธในความปกติใหม่ ได้แก่ การมีสุขภาวะชีวิตที่ปกติสุข ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทุกสถานการณ์ที่เกิดขึ้นบนฐานแห่งการเข้าใจชีวิตตามความเป็นจริง เพราะบางครั้ง สิ่งที่เกิดขึ้น ไม่น่ากลัวเท่ากับจิตใจที่ไร้สติควบคุม ล่องลอยฟุ้งซ่าน วิตกกังวล หดหู่ หวาดกลัว จิตใจที่ขาดสติจะนำไปสู่ความประมาทในการใช้ชีวิต ดังนั้นการเจริญสติให้มีความรู้สึกตัว นึกได้ ระลึกได้ อยู่กับปัจจุบันทุกขณะ อริยาบถ จึงจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น ยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม คิด พูด ทำ เป็นปัจจัยส่งเสริมสุขภาวะในทุก ๆ ด้าน คำว่า “สติ” แปลว่า ความระลึกได้ นึกได้ ไม่เผลอ หรือการกุมใจไว้กับกิจที่ทำอยู่ (พระมหาอำคา วรปัญโญ, 2564)

ณัฐฉิ เทพทวี (2560) ได้สรุปการสร้างจิตสาธารณะเพื่อส่วนรวม และแนวทางการสร้างจิตสาธารณะ ดังนี้

จิตสาธารณะเพื่อส่วนรวม

1) โดยการกระทำของตนเอง ต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบ และเกิดความเสียหายต่อส่วนรวม

2) มีบทบาทช่วยสังคมในการรักษาประโยชน์ของส่วนรวม เพื่อแก้ปัญหา สร้างสรรค์สังคม ซึ่งถือว่าเป็นความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

แนวทางการสร้างจิตสาธารณะ

- 1) สร้างวินัยในตนเอง
- 2) ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม
- 3) ตระหนักถึงปัญหา และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม

กระแสโลกาภิวัตน์ และเศรษฐกิจฐานความรู้ในสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศมีผลกระทบต่อสังคมไทย ทั้งที่พึงประสงค์ และไม่พึงปรารถนา การพัฒนาเศรษฐกิจโดยไม่พัฒนาคน และสังคมย่อมส่งผลเสียในด้าน

ต่างๆ ซึ่งนำไปสู่คุณภาพชีวิตของคนไทยที่ตกต่ำ สังคมไทยในปัจจุบันมีความเปราะบางด้านคุณธรรมจริยธรรม มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วสู่วิถีโลกปัจจุบันโดยขาดการไตร่ตรองอย่างรอบคอบของการก้าวเดินไปข้างหน้า ภาพที่เห็นชัดเจนก็คือ การทุจริตคอร์รัปชัน การก่ออาชญากรรม การเสพ และการค้ายาเสพติดของวัยรุ่น จากปัญหา และสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เด็กและเยาวชนได้รับอิทธิพลโดยตรงทำให้มีค่านิยมด้านวัตถุ ขาดระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบ และจริยธรรมในสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

กิจกรรม การขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย ด้วยเทคนิคการมีส่วนร่วมสนับสนุนทางสังคม คือ 3 อ. 1) อาหาร 2) การออกกำลังกาย 3) อารมณ์ 3 ส. 1) สวดมนต์ 2) สมาธิ 3) สนทนาธรรม/ และมรรค 8 คือ 1) สัมมาทิฐิ 2) สัมมาสังกัปปะ 3) สัมมาวาจา 4) สัมมากัมมันตะ 5) สัมมาอาชีวะ 6) สัมมาวายามะ 7) สัมมาสติ 8) สัมมาสมาธิ ดำเนินการจัดกิจกรรมจำนวน 6 ครั้ง 6 สัปดาห์ โดยมีขั้นตอนการขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อรูปแบบบทบาทการเฝ้าระวังผู้สูงอายุสถานการณ์ โรคจากภัยพิบัติติดต่อร้ายแรง มาปรับใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

แบบแผนของการวิจัย

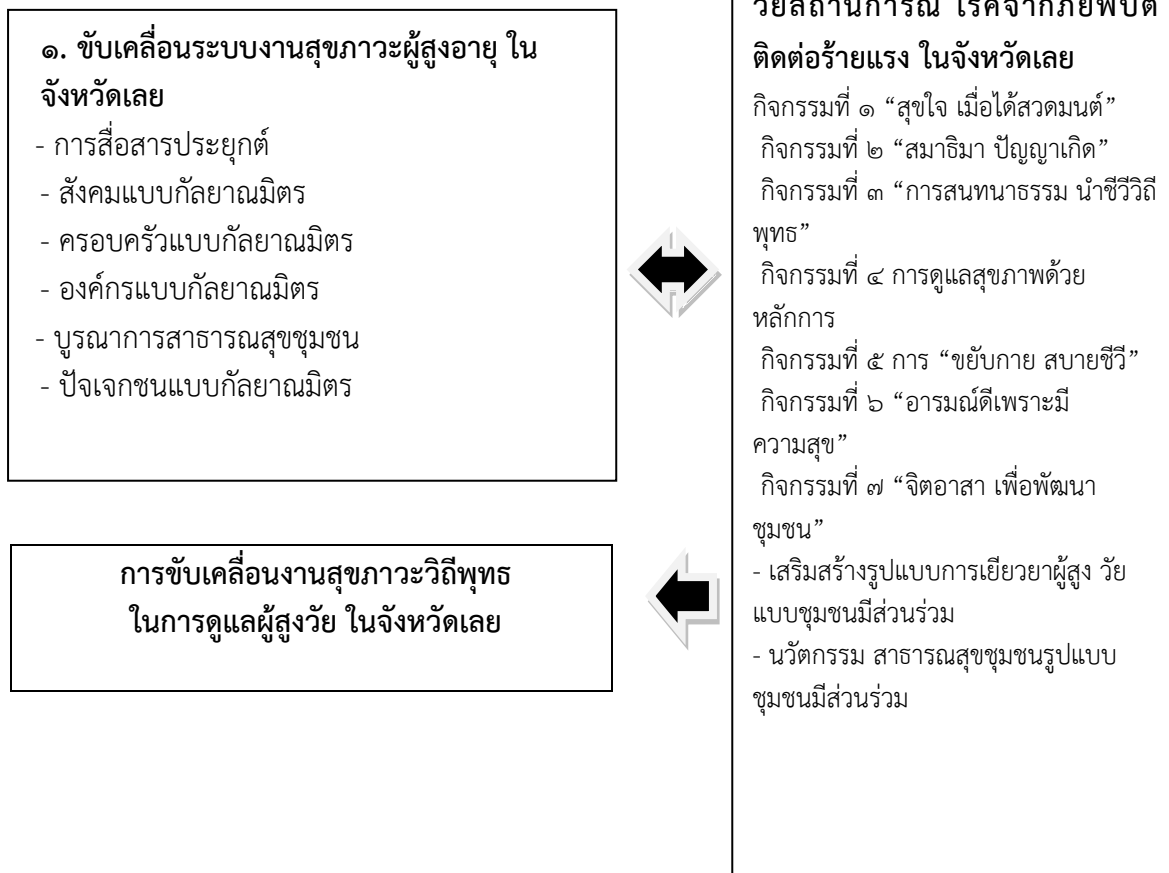
การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อประมวลองค์ความรู้ ศึกษาแนวคิด การขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย โดยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาจากคัมภีร์ จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อกำหนดแนวคำถาม และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในพื้นที่ จังหวัดเลย

ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยภาคสนาม (Field Research) ซึ่งดำเนินการในลักษณะจัดเป็นโครงการ “การขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ” คือ 1) โรงเรียนผู้สูงวัยบ้านน้ำสวย อำเภอเมือง จังหวัดเลย 2) โรงเรียนผู้สูงวัยบ้านวังสะพุง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย รวมทั้งสิ้น 112 คน

ระยะที่ 3 เป็นการนำเสนอและยืนยันแนวทางการขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูล จาก ระยะ ที่ 1 และ ระยะที่ 2 ในลักษณะการถอดบทเรียน (Lesson Learned) และยืนยันแนวทางโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ของผู้ทรงคุณวุฒิในจังหวัดเลย

กรอบแนวคิดของแผนงานชุดโครงการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาเลือกตัวแทนประกอบด้วย ผู้รู้ (Keys Persons) พื้นที่ในเขต จังหวัดเลย คือ กลุ่มผู้สูงวัยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เครือข่ายการขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงวัย ในจังหวัดเลย ประชากรศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ กลุ่มผู้สูงวัย โดยศึกษาจากผู้สูงวัยที่อาศัยใน 2 อำเภอ ซึ่งขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์โร ยามาเน่ และการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) ประกอบด้วย 1) อำเภอเมืองเลย ประชากร จำนวน 95,712 ราย 2) อำเภอวังสะพุง ประชากร จำนวน 66,432 ราย จำนวนประชากร ทั้งสิ้น 162,144 ราย (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2565) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแผนบูรณาการวิจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงวัย ในจังหวัดเลย” จำนวน 112 ราย

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ด้วยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) กำหนดคุณสมบัติตามกลุ่มต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ (Interview form) สำหรับการวิจัยระยะที่ 1 โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-

structured Interview) และ 2) วิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) สำหรับ “กิจกรรมสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ” คือ 1) โรงเรียนผู้สูงวัยบ้านน้ำสวย อำเภอเมือง จังหวัดเลย 2) โรงเรียนผู้สูงวัยบ้านวังสะพุง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ และระยะที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากโครงการ “กิจกรรมสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ” จากนั้นนำผลจากการวิจัยระยะที่ 1 และระยะที่ 2 มารูปแบบการสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีพุทธ ติความเพื่อสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษา การขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย

พบว่า ผู้สูงอายุ สังฆารทศโทรม กิจกรรมคนหนุ่มคนสาว ไม่ควรใช้กับคนแก่หรือผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุ จะมีความสุขมาก เมื่อมีโอกาสได้เข้าวัด ได้ฟังเทศน์ ได้กราบพระ ได้สวดมนต์ ผู้สูงอายุไม่ว่าเพศ ไม่เคยว้าย ไม่ถูกทอดทิ้ง เพราะมีโรงเรียนผู้สูงอายุ มีโรงเรียนอาชีวศึกษา มีโรงเรียนชราบาล มีครูลูกครูหลานช่วยเหลือดูแล ผลการศึกษาที่พบดังกล่าวนี้กับได้สอดคล้องกับแนวคิดของ พระโสภณพัฒนบัณฑิต และคณะ (2562) ที่กล่าวถึงรูปแบบงานขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีกลไกของการดำเนินงานแบบบูรณาการ ทั้งงบประมาณและภารกิจในบรรยากาศของการมีส่วนร่วมทั้งภาคีเครือข่ายภาครัฐ และเอกชน รวมทั้งคนในชุมชนด้วย ทั้งนี้เพราะการดำเนินงานสามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้ตามความต้องการอย่างตรงจุด ในด้านหลักประกันสุขภาพและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้เกิดกฎกติกาขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมที่ช่วยยึดโยงสังคมให้มีความเข้มแข็งมั่นคง ประชาชนทุกคนยอมรับและปฏิบัติตามด้วยความจริงใจ ตามพันธสัญญา นอกจากนั้นยังมีกลไกในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนกลุ่มต่างๆ ตั้งแต่เกิดจนตาย เช่นการดูแลพัฒนาการเด็กเล็ก กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรีและกลุ่มผู้สูงอายุ มาประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการสร้างเสริมสุขภาพประชาชนและผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาบุคคลตามวิถีพุทธที่ครอบคลุมความเป็นองค์รวมที่มีทั้งสุขภาวะทางกาย จิตใจ ปัญญา และสังคมสิ่งแวดล้อม เรียกว่า “สุขภาวะองค์รวมตามแนววิถีพุทธ”

ผลการศึกษา รูปแบบบทบาทการเยียวยาผู้สูงอายุสถานการณ์ โรคจากภัยพิบัติติดต่อยาวนานในจังหวัดเลย

พบว่า การสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์เป็นการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ในด้านสังคมสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการช่วยเหลือเยียวยาผู้ประสบภัยพิบัติในด้านต่างๆ เช่น ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น การส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้ใช้สถานที่วัดดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน เป็นสถานที่จัดประชุมอบรมอาชีพต่างๆ ให้แก่ประชาชน การช่วยเหลือผู้ยากไร้ เพื่อมุ่งพัฒนาทางคุณภาพชีวิตประชาชนทั้งทางวัตถุและจิตใจให้มีความสมดุลทั้งกาย วาจาและใจ งานสาธารณสุขสงเคราะห์ได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส ตามมาตรา 37 ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 ข้อ 4 บัญญัติไว้ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่ “ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล” งานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์จึงได้ดำเนินการช่วยเหลือประชาชนและสังคมทั้งทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่างๆ โดยเน้นการพัฒนาด้านจิตใจเป็นหลักสำคัญ เพื่อเพิ่มศักยภาพของมนุษย์

ให้มีคุณภาพเจริญยิ่งขึ้นเพื่อไปขับเคลื่อนงานต่างๆ ให้เจริญตามขึ้นมา เกิดการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ งานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ กิจกรรม จากผลการจัดกิจกรรมและผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม โดยเพื่อนช่วยเพื่อน เช่น นำเพื่อนสวดมนต์หมู่สรรเสริญพระรัตนตรัย ทำนองสรภัญญะ จะเห็นได้ว่าอยู่ในระดับเป็นที่น่าพอใจ ผู้สูงอายุได้รับการเยียวยาด้วยกิจกรรม เพื่อนช่วยเพื่อน ทำให้สุขภาพจิตและสุขภาพกายดีขึ้น โดยผู้สูงอายุมีความมั่นใจที่ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าและลดการไปโรงพยาบาล ลดค่าใช้จ่าย ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาโครงการ ขยายกลุ่มเป้าหมาย เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และบูรณาการหลายภาคส่วนในวงกว้างขึ้นต่อไป

อภิปรายผล

การขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ ด้วยธรรมชาติของมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก ทำให้ผู้สูงอายุมีแนวโน้มจะกลับไปเป็นเหมือนเด็กที่ต้องการการพึ่งพาอาศัยจากผู้อื่น สัญญาณเตือนที่บ่งชี้ว่าผู้สูงอายุจำเป็นต้องได้รับการดูแลสุขภาพจิตอย่างใกล้ชิด

โดยหลักการทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่สามารถจะพัฒนาได้และยกย่องผู้ที่พัฒนานั้นว่าเป็นบุคคลสูงสุด ดังภาษิตว่า ทนโต เสฏโฐมนุสเสสสุ ในหมู่มนุษย์คนที่ฝึกตนแล้วเป็นผู้ประเสริฐที่สุด พระพรหมคุณาภรณ์ (2557: 83) จึงได้วางหลักอันเป็นกรอบแห่งการพัฒนาไว้ ดังปรากฏในคำสอนเรื่องไตรสิกขาที่ครอบคลุมการพัฒนาชีวิตมนุษย์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ จำแนกออกเป็น สิกขา 3 (อง.ติก. 20/521/294) ได้แก่ 1) ด้านศีลหรือด้านกายและพฤติกรรมเนื่องด้วยร่างกาย (ศีลสิกขา) หมายถึงพัฒนาด้านสังคมและสภาพแวดล้อม เพื่อให้คนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับสังคมและสภาพแวดล้อม 2) ด้านจิตใจ (จิตสิกขา) หมายถึงพัฒนาจิตใจให้มีความมั่นคง มีความสงบเยือกเย็น ไม่หวั่นไหวต่ออารมณ์ต่างๆ ที่มากระทบ และ 3) ด้านสติปัญญา การรู้คิด (ปัญญาสิกขา) ผู้สูงอายุก็ยังคงต้องการการดูแลและพัฒนาตนเองตามกรอบการพัฒนาชีวิตทั้ง 3 ด้านนี้เช่นเดียวกับคนในวัยอื่นๆ และยิ่งต้องการการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ดังนั้น แนวคิดในการพัฒนามนุษย์ตามหลักธรรมไตรสิกขาก็เป็นกรอบในการดูแลผู้สูงอายุ โดยในการดูแลผู้สูงอายุนี้พระพุทธศาสนามีเกณฑ์การวัดว่าบุคคลนั้นได้รับการพัฒนาตามหลักไตรสิกขามากน้อยเพียงใดและอย่างไร โดยอาศัยคำสอนเรื่องภavana 4 (อง.ปญจก. 22/79/121) ได้แก่ 1) กายภavana 2) ศีลภavana 3) จิตตภavana 4) ปัญญาภavana การดูแลและพัฒนาผู้สูงอายุตามหลักภavana 4 นี้ ครอบคลุมการดูแลผู้สูงอายุทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจให้มีศีลธรรม มีสติปัญญาเข้าใจความเป็นจริงของโลกและชีวิต หากผู้สูงอายุได้รับการพัฒนาตามแนวทางทั้งสี่ด้านนี้อย่างเหมาะสมประกอบด้วยสัทธาสัมปทา ศีลสัมปทา จาคสัมปทาและปัญญาสัมปทาย่อมทำให้ผู้สูงอายุพึงพอใจและมีความสุข ภavana 4 เป็นหลักที่พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนเพื่อใช้เป็นคุณสมบัติของบุคคล หมายความว่า อันไหนที่ไม่เป็นก็ทำให้เป็นขึ้น อันไหนที่ไม่มีก็ทำให้มีขึ้น เป็นคุณสมบัติของบุคคลผู้ได้เจริญกาย ศีล จิต และปัญญาแล้ว สอดคล้องกับแนวคิดของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (2566) ที่กล่าวไว้ว่า การพัฒนาชีวิตมนุษย์สำคัญยิ่งในลักษณะองค์รวมประสานกัน 4 ด้าน ดังนี้ 1) พัฒนากาย คือ การพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง มีสุขภาพดีและพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพอย่างถูกต้องดีงามในทางที่เป็นคุณประโยชน์ 2) พัฒนาศีล คือ การพัฒนาการอยู่ร่วมในสังคมด้วยดีอย่างเกื้อกูลเป็นประโยชน์และมีอาชีพที่ถูกต้องโดยประกอบสัมมาอาชีพ 3) พัฒนาจิต คือ การพัฒนาคุณสมบัติของจิต ฝึกอบรมเสริมสร้างจิตให้พร้อมสมบูรณ์ 4) พัฒนาปัญญา คือ การพัฒนาความรู้ความเข้าใจเริ่มตั้งแต่ปัญญาเป็นความรู้ความเข้าใจในศิลปวิทยาการ ความรู้ทางวิชาการ

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

พบว่า สังคมผู้สูงอายุมักจะถูกมองว่าเป็นคนแก่เลอะเลือน ทำอะไรไม่ค่อยได้ ความคิดอ่านโบราณ เหมือนเป็นดอกไม้ที่ใกล้โรยราเต็มที อย่างไรก็ตามหากดอกไม้ต้องการน้ำหล่อเลี้ยงฉันใด ผู้สูงอายุก็นต้องการการดูแลเอาใจใส่ฉันนั้น เนื่องจากเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ทั้งสุขภาพร่างกายเสื่อมลงและจิตใจแปรปรวน ปัญหาด้านสภาพจิตใจของผู้สูงอายุเกิดจากความรู้สึกสูญเสีย ทั้งคนใกล้ชิดอย่างบุตรหลานที่ค่อยๆ เติบโตแยกย้ายไปมีครอบครัว รวมถึงเพื่อนสนิทหรือคู่ชีวิตที่ล้มหายตายจากไป สูญเสียความสามารถการเป็นที่พึ่ง ภาวะผู้นำ การยอมรับจากผู้อื่น อีกทั้งโลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สภาพสังคมแบบในอดีตเริ่มเลือนหายไป การแข่งขันสูงขึ้น จากครอบครัวใหญ่กลายเป็นครอบครัวเล็กและสังคมไม่มองว่าบุคคลเหล่านี้เป็นภาระ มีดังนี้

การขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ จากรูปแบบการสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักคำสอน พระพุทธศาสนา เป็นการดูแลชีวิตแบบองค์รวมประกอบด้วยด้านร่างกาย จิตใจ ปัญญาและสังคม สิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุล มีสุขภาวะที่ดีทั้งกายและจิตใจ แนวทางในการสร้างสุขภาวะของพระพุทธศาสนาโดยนำเอาหลักไตรสิกขาและภาวนา 4 มาประยุกต์ คือ

(1) การสร้างสุขภาวะด้านร่างกายและสังคมสิ่งแวดล้อมด้วยอิทธิศีลสิกขา มีสัมมาวาจา (วาจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (การกระทำชอบ) และสัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีวิตชอบ) ให้นุชนสามารถดำเนินชีวิตเป็นไปในทิศทางถูกต้องเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

ที่มา: โรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอเมือง จ.เลย กิจกรรม การสร้างสุขภาวะด้านร่างกายและสังคมสิ่งแวดล้อม

(2) การสร้างสุขภาวะด้านจิตใจด้วยอิทธิจิตตสิกขา ซึ่งมีสัมมาวายามะ (เพียรชอบ), สัมมาสติ (ระลึกชอบ) และสัมมาสมาธิ (จิตตั้งมั่นชอบ) เป็นอริยมรรคให้ดำเนินชีวิตด้วยสภาวะจิตที่บริสุทธิ์และมีสมาธิตั้งมั่น

ที่มา: โรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอเมือง จ.เลย กิจกรรม สนทนาธรรม อารมณ์ดีเพราะมีความสุข

(3) การสร้างสุขภาวะด้านปัญญาด้วยอภิปญญาสิกขา ซึ่งมีสัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) อันเป็นความเข้าใจเรื่องราวอย่างถูกต้องมีปัญหาเห็นชอบในสิ่งที่ถูกทั้งทางโลกและทางธรรม

ที่มา: โรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอวังสะพุง จ.เลย กิจกรรม บุญผะเหวด

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย ในครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยรับรู้ถึง การขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลยและพัฒนารูปแบบบทบาทการเยียวยาผู้สูงอายุ สถานการณ์ โรคจากภัยพิบัติติดต่อยาวนาน ในจังหวัดเลย ซึ่งได้สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยไปแล้วนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้นดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ในเชิงปฏิบัติ

1.1 จากผลการวิเคราะห์รูปแบบการขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ ประเด็นสำคัญที่ควรพัฒนาในเชิงปฏิบัติ คือ เน้นรูปแบบการจัดกิจกรรมการ สร้างเสริมกิจกรรม โดยนำหลักการทางพระพุทธศาสนามาเป็นปรับเป็นหลักในการดำเนินชีวิตให้สมบูรณ์แบบที่สะท้อนในแง่มุมต่างๆ ในสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว ชุมชน และสังคมที่ตนดำรงอยู่

1.2 การสนับสนุนให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ วัฒนธรรมประเพณี การให้ความรู้โดยการจัดสถานที่ฝึกอบรมพัฒนา เพื่อการขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุโดยใช้หลักพระพุทธศาสนา มาเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการวางแนวทางการสร้างความสามัคคีในชุมชน

1.3 การส่งเสริมการมีส่วนร่วม ประสานกันระหว่างส่วนราชการ วัด และชุมชนเพื่อเป็นกำลังในการพัฒนาหมู่บ้าน ชุมชน และวัดไปพร้อมๆ กัน

1.4 การจัดประชุมปรึกษาหารือกันระหว่างส่วนราชการ วัด และชุมชน เพื่อและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ก่อให้เกิดความสามัคคีและการมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม

1.5 การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุและการรณรงค์ต่างๆ ด้วยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อให้ครอบคลุมการพัฒนาในทุกด้าน และทุกมิติ สังคม และสิ่งแวดล้อม จิตใจ วัฒนธรรม ฯลฯ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ในเชิงนโยบาย

1) ทุกหน่วยงานควรให้ความสำคัญแก่กระบวนการทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แก่ผู้สูงอายุและครอบครัว และควรมีการเตรียมความพร้อมและการวางแผนชีวิตผู้สูงอายุของ บุคคล ตั้งแต่อยู่ในช่วงวัยต้นๆ ที่สามารถเรียนรู้ได้ นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้เกิดการสร้างค่านิยมใหม่ในสังคมเกี่ยวกับศักยภาพผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับกรอบวัฒนธรรมของไทย แสวงหาแนวทางที่เหมาะสมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านจิตวิญญาณ และด้านสิ่งแวดล้อม

2) ความเข้มแข็งที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มกิจกรรมของผู้สูงอายุในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ การรวมกลุ่มกิจกรรมต่างๆ และการรวมกลุ่มกับคนหลายช่วงวัย ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมให้เกิดการเปิดกว้างในการรวมกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมรวมกลุ่มที่เกิดขึ้นตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุและคนในชุมชน นอกจากนี้ ควรมุ่งเน้นการใช้ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มดังกล่าวให้เป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุ เด็ก เยาวชน และกลุ่มคนหลายช่วงวัย เพื่อสร้างการรวมตัวที่ไม่มีการแบ่งแยกความเป็นผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน เป็นการรวมตัวที่ส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนแก่ชุมชนอย่างแท้จริง

3) รัฐควรประกาศนโยบายให้ชัดเจน และให้วัด โรงเรียน และชุมชนได้มีส่วนร่วมในการสร้างเสริม ให้มีการพบปะในส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ ให้ความรู้ และข้อปฏิบัติกับประชาชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองต้องการของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม การรวมตัวกันของผู้สูงอายุมีความหลากหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบมีลักษณะของการ ดำเนินงานแบบแยกส่วนขาดการบูรณาการและไม่มีความเชื่อมโยงกัน ทำให้การทำงานของแต่ละส่วนงาน เป็นไปอย่างไม่เป็นระบบ ข้อเสนอแนะนโยบายคือ กลไกหลักในการสนับสนุนการดำเนินงานคือ หน่วยงานในท้องถิ่นควรมีบทบาทหลักในการสนับสนุนกลไกการรวมตัวกันของผู้สูงอายุในรูปแบบต่างๆ ร่วมกับภาคีเครือข่ายต่างๆ ในและนอกพื้นที่

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาเรื่องเดียวกันในมิติอื่น เช่น ศึกษาผลกระทบจากกลุ่มเปราะบาง สถานการณ์โรคภัยพิบัติติดต่อร้ายแรงในจังหวัดอื่นๆ หรือภูมิภาคอื่นๆ ในประเทศไทย เป็นต้น

3.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบและบทบาทการเฝ้าระวังผู้สูงอายุจากสถานการณ์โรคภัยพิบัติติดต่อร้ายแรงในจังหวัดอื่นๆ หรือภูมิภาคอื่นๆ ในประเทศไทย

3.3 ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุให้หลากหลายมิติมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนอุดหนุน จาก สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2565). กรมกิจการผู้สูงอายุ. สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2566, จาก <https://gdcatalog.m-society.go.th>
- ณัฐวุฒิ เทพทวี. (2560). สิ่งที่เราเรียกว่าจิตสำนึก. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. สืบค้นเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2566, จาก <http://www.learners.in.th/blogs/posts/508839>
- พจนานุกรมพุทธศาสตร์. (2546). ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2566). หลักแม่บทของการพัฒนาตน (พิมพ์ครั้งที่ 30, e-book). มงคลวาร อายุครบ 44 ปี. ผศ.ดร.วัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ.
- พระมหาอำคา วรปัญญา (สุขแดง). (2564). การศึกษาสุขภาวะแบบองค์รวมตามแนววิถีพุทธในความปกติใหม่ของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6(2), 457-470.
- พระโสภณพัฒนบัณฑิต และคณะ. (2562). การขับเคลื่อนระบบสุขภาพ โดยใช้ธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก้ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 19(2), 1-2.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500 เล่ม 12. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหิดล. (2565). สภาพจิตใจของผู้สูงอายุ. สืบค้นเมื่อ 23 ธันวาคม 2566, จาก <https://www.rama.mahidol.ac.th/ramamental/generalknowledge/general/07172014-1131>
- วิจิตร ภัทรพรไพโรจน์ และคณะ. (2563). การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพวิถีพุทธของผู้สูงอายุ จังหวัดระนอง. วารสารพยาบาลทหารบก, 21(1), 157-166.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2562). พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย (พิมพ์ครั้งที่ 53). กรุงเทพฯ: ม.เอเชียอาคเนย์.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2566). "พัฒนาตน" เป็น "หลักแม่บทของการพัฒนาตน". สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2566, จาก https://www.watnyanaves.net/th/book_detail

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R กับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT ของนักเรียน

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

COMPARISON OF READING COMPREHENSION ACHIEVEMENT USING THE SQ4R
LEARNING MANAGEMENT METHOD WITH THE 4MAT LEARNING MANAGEMENT
METHOD OF STUDENTS AT ROI ET RAJABHAT UNIVERSITY
DEMONSTRATION SCHOOL

หนึ่งฤทัย ม่วงเย็น, นันทวัน อรมาศ, อาทิตยา อรอินทร์, ณัฐธิดา ไชยธรรม และธิตติยาพร ศรีกาล
Neungreuthai Muangyen, Nanthawan Oramat, Arthittaya Onain, Natthida Chaiyatham and Thitiyaporn Srikal

คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

Faculty of Education and Human Development Roi Et Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: Neungreuthaim@gmail.com

บทความวิจัย (Research Article)

Received 5/04/2024, Revised 14/08/2024, Accepted 16/08/2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความ ระหว่างการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R กับการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT ร่วมกับแบบฝึกทักษะ และเปรียบเทียบค่าดัชนีประสิทธิผลของแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความที่ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบทั้ง 2 แบบ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 24 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบฝึกทักษะและแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านจับใจความ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และการหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัยพบว่าการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความ โดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R มีประสิทธิภาพเท่ากับ 88.53/80.00 ส่วนการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT มีประสิทธิภาพเท่ากับ 78.83/84.17 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 75/75 ทั้ง 2 วิธี 2) การเปรียบเทียบค่าดัชนีประสิทธิผลของแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความที่ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT มีดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ .73 ผู้เรียนมีพัฒนาการในการเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะเพิ่มสูงขึ้นคิดเป็นร้อยละ 73 ซึ่งมีค่าสถิติสูงกว่าการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R ซึ่งมีผลดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ .60 ซึ่งผู้เรียนมีพัฒนาการในการเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะเพิ่มสูงขึ้น คิดเป็นร้อยละ 60

คำสำคัญ: การอ่านจับใจความ, วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R, วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT

Abstract

The purpose of this research was to compare reading comprehension achievement. Between using the SQ4R learning management method and using the 4MAT learning management method together with skill training and compare the effectiveness index of reading comprehension exercises using both types of learning management methods. The sample group was 24 students in grades 1 - 6 of Roi Et Rajabhat University Demonstration School, semester 2, academic year 2023. Using the Purposive Sampling method, the research tools were skill training exercises and tests to measure reading comprehension abilities. Statistics used in data analysis include percentage, mean ($\bar{X}$), and standard deviation (S.D.). The results of the research found that 1) Comparison of reading comprehension achievement. Using the SQ4R learning management method has an efficiency of 88.53/80.00, while using the 4MAT learning management method has an efficiency of 78.83/84.17, which is higher than the set criteria of 75/75 for both methods. 2) Comparing the effectiveness index of reading comprehension exercises using the 4MAT learning management method, the effectiveness index was equal to .73. Learners made progress in learning using the skill training exercises. Up to 73 percent which has a higher statistical value than using the SQ4R learning management method, which has an effectiveness index of .60 The students have improved in learning by using skill training. Accounting for 60 percent.

Keywords: : Reading comprehension, SQ4R learning method, 4MAT learning method

บทนำ

ความสามารถในการอ่านจับใจความของเด็กไทยเป็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ครูผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการใช้ภาษาของนักเรียน ดังนั้นครูจึงต้องเป็นผู้จัดกิจกรรมการฝึกทักษะการพูด ฟัง อ่าน เขียนให้แก่ นักเรียน สร้างโอกาสในการฝึกทักษะ ช้า ๆ บ่อย ๆ จนเกิดความเคยชิน จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทางภาษาให้แก่ นักเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความ เมื่อฝึกจนเกิดทักษะแล้ว จำเป็นต้องฝึกปฏิบัติและอ่านเพิ่มเติมอยู่เสมอ จัดสถานการณ์และแบบฝึกที่แตกต่างกันจะช่วยพัฒนาความสามารถทางการอ่านของนักเรียนได้ โดยในการฝึกครูต้องมีอุปกรณ์ที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในการอ่านของนักเรียน (บัสกร คงเปี่ยม, 2561) การใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่สามารถประยุกต์ใช้กับการอ่านจับใจความที่น่าสนใจ วิธีที่ 1 คือ วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R เป็นเทคนิคการสอนอ่านที่เน้นให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในการอ่านที่มีประสิทธิภาพ เป็นอีกวิธีที่ช่วยแก้ไขปัญหการอ่านจับใจความอย่างต่อเนื่องเป็น การสอนอ่านโดยใช้คำถามพัฒนาแนวคิด เนื่องจากมีขั้นตอนการสอนที่ชัดเจน มีวิธีการกำกับการอ่านของนักเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์จากขั้นตอนต่าง ๆ พิบูลย์ ตันยบุตร (2558: 30) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ตามระบบวิธีการสอนแบบ SQ4R มี 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1. ผู้เรียนสำรวจ (Survey-S) 2. ผู้เรียนตั้งคำถาม (Question-Q) 3. ผู้เรียนอ่านบทอ่านอย่างละเอียด (Read) และค้นหาคำตอบสำหรับคำถามที่ตั้งไว้ 4. ผู้เรียนจดบันทึก (Record-R) 5. ให้ผู้เรียนสรุปใจความสำคัญ (Recite-R) โดยใช้ภาษาของตนเอง 6. ให้ผู้เรียนวิเคราะห์

(Reflect-R) วิเคราะห์ วิจาณ์บทอ่านหากข้อมูลที่สำคัญหาให้ผู้เรียนกลับไปอ่านซ้ำ ดังนั้น การจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R จึงเป็นระบบที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจแนวคิดของเรื่องได้อย่างมีประสิทธิภาพในแต่ละขั้นตอน ช่วยพัฒนาทักษะของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

วิธีที่ 2 คือ การจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนสร้างความรู้และผลงานด้วยตนเองนักเรียนสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ทิตนา แคมมณี, 2557) และสุนทร สันธพานนท์ (2560) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT เป็นการจัดการเรียนรู้ที่การพัฒนาของสมองทั้งสองซีก โดยเน้นให้นักเรียนได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นทักษะความคิด การลงมือปฏิบัติกิจกรรมรายบุคคลและกิจกรรมกลุ่ม รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม การรับฟังและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น จนสามารถปรับใช้แก้ปัญหาในชีวิตได้

จากการศึกษาปัญหาการอ่านของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า นักเรียนบางส่วนไม่สามารถอ่านจับใจความจากเรื่องที่อ่านได้ส่งผลไปถึงการเข้าใจเนื้อหา ไม่สามารถลำดับเหตุการณ์ ไม่เข้าใจเจตนาผู้เขียน และการตีความเนื้อหาคลาดเคลื่อน ซึ่งการแก้ปัญหาประเด็นดังกล่าวต้องอาศัยการฝึกอ่านจับใจความ ด้วยวิธีการทำแบบฝึกหัดการอ่าน โดยเริ่มจากการอ่านสิ่งง่ายๆ เช่น การอ่านนิทาน หรือเรื่องสั้นสนุก ๆ แล้วถามแก่นเรื่องหรือข้อคิดที่ได้ ดังนั้น สิ่งที่จะส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถเพิ่มขึ้น จึงต้องมีสื่อหรือนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน เช่น ชุดการเรียนรู้ ชุดฝึกทักษะ ชุดการสอน แบบฝึกทักษะ บทเรียนสำเร็จรูป เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจกระจ่าง ชัดเจนในเรื่องที่เรียน ทำให้นักเรียนได้มีการพัฒนาการเรียนรู้ในทักษะด้านต่าง ๆ ได้เร็วยิ่งขึ้น

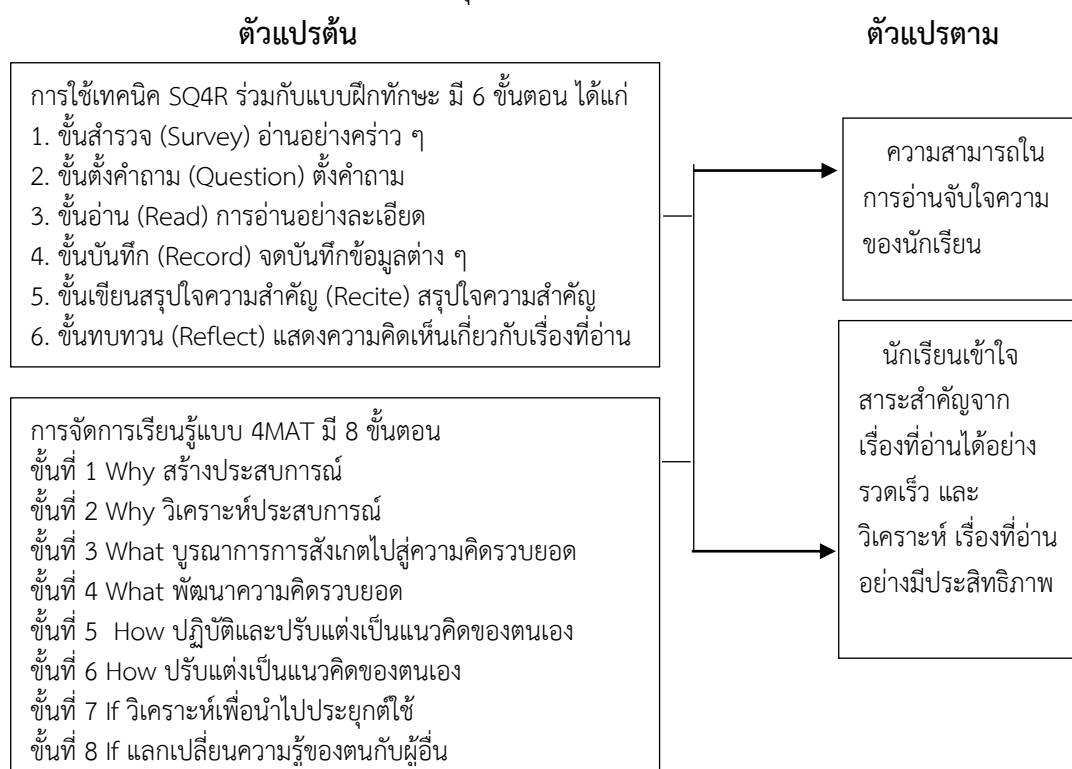
จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเกิดคำถามว่าวิธีการจัดการเรียนรู้แนวทางใดจะเกิดผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความสำหรับนักเรียนได้ดีที่สุด ผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R กับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายร่วมกับการพัฒนาแบบฝึกทักษะที่สอดคล้องกับกิจกรรมและความสามารถของนักเรียน โดยมุ่งหวังให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการอ่านจับใจความเต็มเต็มศักยภาพ เพราะทักษะนี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาตนเองทั้งด้านสติปัญญาการเรียนรู้เนื้อหาในรายวิชาอื่นๆ รวมถึงการศึกษาในระดับชั้นที่สูงขึ้น เพื่อสร้างเยาวชนที่มีคุณภาพให้แก่ประเทศชาติปลูกฝัง การรับสารอย่างมีวิจารณญาณ รอบรู้ รอบคอบ รู้เท่าทันการสื่อสารที่ถ่ายทอดอย่างรวดเร็วในสถานการณ์ปัจจุบัน

วัตถุประสงค์

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความระหว่างการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R กับการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT ร่วมกับแบบฝึกทักษะ
2. เปรียบเทียบค่าดัชนีประสิทธิผลของแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความที่ใช้การใช้เทคนิค SQ4R กับการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

กรอบแนวคิด

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยแสดงกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R เป็นวิธีสอนที่อาศัยหลักของทฤษฎีอภิปัญญาและทฤษฎีโครงสร้างความรู้ การจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกอ่านอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสรุปใจความและแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่อ่าน (สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ และคณะ, 2554) ร่วมกับแบบฝึกทักษะ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ฝึกทักษะ เพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงและทำซ้ำ ๆ อย่างต่อเนื่องเป็นการเสริมให้เกิดทักษะที่ถูกต้อง ส่วนการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT แนวคิดของ Bernice Mccarthy ในปี 1979 ได้รับอิทธิพล มาจากทฤษฎีของ David A. Kolb (Bernice Mccarthy, 1985) ซึ่งมุ่งพัฒนาความสามารถของนักเรียนพร้อมกับการพัฒนาสมองทั้งซีกซ้ายและซีกขวาอย่างเหมาะสม โดยสามารถแบ่งออกเป็น 8 ขั้น สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ (2558: 119-120) สามารถสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด อำเภอสว่างภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีนักเรียนทั้งสิ้นจำนวน 133 คนที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด อำเภอสว่างภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้มาโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วยนักเรียนที่มีผลคะแนนจากการทดสอบการอ่านจับใจความ ซึ่งเป็นแบบทดสอบแบบปรนัยจำนวน 20 ข้อ กลุ่มตัวอย่างมีผลคะแนนไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 50 ขึ้นไป จำนวน 24 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 12 คน

1.3 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น คือ วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R และวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT ร่วมกับแบบฝึกทักษะ

ตัวแปรตาม คือ ผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความของนักเรียน

1.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.4.1 สร้างแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R ทั้งหมด 5 ชุด ชุดละ 2 กิจกรรม รวมทั้งหมด 10 กิจกรรม ประกอบด้วยแบบฝึกทักษะที่ 1 เรื่องกระต่ายกับเต่า แบบฝึกทักษะที่ 2 เรื่องหมากับเงา แบบฝึกทักษะที่ 3 เรื่องเด็กเลี้ยงแกะ แบบฝึกทักษะที่ 4 เรื่องราชสีห์กับหนู และแบบฝึกทักษะที่ 5 เรื่องมดกับตักแตน

1.4.2 สร้างแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT ทั้งหมด 5 แบบฝึก แบบฝึกละ 2 กิจกรรม รวมทั้งหมด 10 กิจกรรม ประกอบด้วยแบบฝึกทักษะที่ 1 เรื่องดีแต่สอนคนอื่น แบบฝึกทักษะที่ 2 เรื่องแพะเจ้าปัญญา แบบฝึกทักษะที่ 3 แม่สุนัขจิ้งจอกกับแม่สิงโต แบบฝึกทักษะที่ 4 เรื่องสุนัขจิ้งจอกกับพวงอุ้มและแบบฝึกทักษะที่ 5 เรื่องแมงป่องกับเต่าทอง

นำแบบฝึกทักษะที่ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ประเมินความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบของนวัตกรรม (IOC) ผลการประเมินความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบของแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความและตัวชี้วัดแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีตัวชี้วัดจำนวน 22 ตัวชี้วัด มีค่าความสอดคล้อง IOC อยู่ระหว่าง 0.50–1.00 ทุกข้อ แสดงว่าแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญสอดคล้องกับตัวชี้วัดและนำไปใช้กับนักเรียนได้จริง

สร้างแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านจับใจความ ใช้ทดสอบก่อนการจัดการเรียนรู้ (Pre-test) และหลังการจัดการเรียนรู้ (Post-test) เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ โดยให้ครอบคลุมเนื้อหาจุดประสงค์การเรียนรู้

1.5 ดำเนินการทดลอง

การดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็นขั้นตอน ดังนี้

1.5.1 กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ทำแบบทดสอบก่อนเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านจับใจความ จำนวน 20 ข้อ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นเวลา 1 ชั่วโมง

1.5.2 ดำเนินการศึกษาโดยให้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 จำนวน 12 คน จัดการฝึกพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R ร่วมกับแบบฝึกทักษะ และให้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 2 จำนวน 12 คน จัดการฝึกพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT จำนวน 5 แบบฝึกทักษะ ใช้เวลาจัดกิจกรรม 10 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 10 ชั่วโมง เริ่มตั้งแต่วันที่ 22 มกราคม ถึง 2 กุมภาพันธ์ 2567 ในคาบเรียนสุดท้ายเวลา 15.00 น. – 16.00 น.

1.5.3 กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ทำแบบทดสอบหลังเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านจับใจความ จำนวน 20 ข้อ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นเวลา 1 ชั่วโมง

1.5.4 นำเสนอที่ได้ไปแทนค่าสถิติตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทำการสรุปผลและวิเคราะห์ผล

ผลการศึกษา

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความ ระหว่างการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R กับการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT ร่วมกับแบบฝึกทักษะของนักเรียน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด สรุปผลการวิจัยได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความระหว่างการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R กับการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT ร่วมกับแบบฝึกทักษะ

วิธีการจัดการเรียนรู้	กลุ่มตัวอย่าง	N	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ประสิทธิภาพ
แบบ SQ4R	กระบวนการ	12	125	110.67	7.75	88.53
	ผลลัพธ์	12	20	16	2.50	80.00
แบบ 4MAT	กระบวนการ	12	50	39.42	2.19	78.83
	ผลลัพธ์	12	20	16.83	1.11	84.17

จากตารางที่ 1 พบว่าผลการวิเคราะห์การหาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะพัฒนาความสามารถการอ่านจับใจความโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R ร่วมกับแบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด การหาประสิทธิภาพได้ค่า 88.53/80.00 ส่วนผลการวิเคราะห์การหาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะพัฒนาความสามารถการอ่านจับใจความโดยใช้เทคนิค SQ4R การหาประสิทธิภาพได้ค่า 78.83/84.17 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 75/75 ทั้ง 2 วิธี

2. เปรียบเทียบค่าดัชนีประสิทธิผลของแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความที่ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R กับการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT ของนักเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบค่าดัชนีประสิทธิผลของแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความที่ใช้

วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R กับการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

วิธีการจัดการเรียนรู้	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	ผลรวมคะแนน		ค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.)
			ทดสอบก่อนเรียน	ทดสอบหลังเรียน	
แบบ SQ4R	12	20	120	192	0.60
แบบ 4MAT	12	20	98	202	0.73

จากตารางที่ 2 จากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R กลุ่มตัวอย่างจำนวน 12 คน คะแนนเต็ม 20 คะแนน ผลรวมคะแนนของการทดสอบก่อนเรียนเท่ากับ 120 คะแนน ผลรวมคะแนนของการทดสอบหลังเรียนเท่ากับ 192 คะแนน เมื่อคำนวณโดยใช้สูตรดัชนี

ประสิทธิผล (E.I.) ได้เท่ากับ 0.60 หมายความว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้การพัฒนาความสามารถการอ่านจับใจความโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R ร่วมกับแบบฝึกทักษะ มีความสามารถในการอ่านจับใจความเพิ่มขึ้น 0.60 หรือ คิดเป็นร้อยละ 60 และจากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน คะแนนเต็ม 20 คะแนน ผลรวมคะแนนของการทดสอบก่อนเรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT กลุ่มตัวอย่างจำนวน 12 คน คะแนนเต็ม 20 คะแนน ผลรวมคะแนนของการทดสอบก่อนเรียนเท่ากับ 98 คะแนน ผลรวมคะแนนของการทดสอบหลังเรียนเท่ากับ 202 คะแนน เมื่อคำนวณโดยใช้สูตรดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ได้เท่ากับ 0.73 หมายความว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้ การพัฒนาความสามารถการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT ร่วมกับแบบฝึกทักษะ มีความสามารถในการอ่านจับใจความเพิ่มขึ้น 0.73 หรือคิดเป็นร้อยละ 73

อภิปรายผล

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความ การใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R ประสิทธิภาพเท่ากับ 88.53/80.00 ส่วนการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT การหาประสิทธิภาพได้ค่า 78.83/84.17 สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 75/75 ทั้ง 2 วิธี ซึ่งค่าสถิติ ด้านประสิทธิภาพของกระบวนการวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R มีค่าร้อยละมากกว่าวิธี การจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT เนื่องจากการพัฒนาการอ่านจับใจความโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R ร่วมกับแบบฝึกทักษะ เป็นนวัตกรรมการอ่านจับใจความที่เน้นการ จัดกิจกรรมไปที่ละขั้นตอน ทำให้ผู้เรียนมีจุดมุ่งหมายสามารถจับใจความจากเรื่องที่อ่านได้อย่างถูกต้อง วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R เป็นวิธีที่ช่วยแก้ไขปัญหาการอ่านจับใจความอย่างต่อเนื่อง และเป็น การสอนอ่านโดยใช้คำถามพัฒนาแนวคิดมีขั้นตอนการสอนที่ชัดเจน มีวิธีการกำกับกับการอ่านของนักเรียนให้ บรรลุวัตถุประสงค์จากขั้นตอนต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญลักษณ์ อ่างแก้ว (2565) ได้ศึกษาการ พัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง การอ่านจับใจความโดยใช้เทคนิคการอ่าน แบบ SQ4R สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในภาพรวมมีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.98/81.49 ซึ่งเป็น ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมกับวัย ระดับการศึกษาความแตกต่างระหว่าง บุคคล ความพร้อมของ ผู้เรียน เรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายาก ส่วนค่าสถิติด้านประสิทธิภาพของผลลัพธ์การวิธีการจัดการเรียนรู้ แบบ 4MAT มีค่าร้อยละมากกว่าวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT เป็นการ จัดการเรียนรู้ที่การพัฒนาของสมองทั้งสองซีก โดยเน้นให้นักเรียนได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นทักษะ ความคิดโดยเฉพาะการอ่านที่เป็นการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนาพร แสนสมบัติ และศานิตย์ ศรีคุณ (2562) ศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านจับใจความภาษาไทย ผลการศึกษาพบว่าการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT ให้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพิชัยวิทยา มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 81.10/81.82 แสดงให้เห็นว่าวิธีการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวทำให้นักเรียนมีความสนใจในการฝึกทักษะการอ่านจับใจความมากขึ้นโดยลักษณะกิจกรรมเปิดโอกาสให้ผู้เรียน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และสามารถพัฒนาศักยภาพตัวเองได้เต็มประสิทธิภาพ

ผลการเปรียบเทียบค่าดัชนีประสิทธิผลของแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความที่ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT มีดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ .73 ผู้เรียนมีพัฒนาการในการเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะเพิ่มสูงขึ้นคิดเป็นร้อยละ 73 ซึ่งมีค่าสถิติสูงกว่าการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R ซึ่งมีผลดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ .60 ซึ่งผู้เรียนมีพัฒนาการในการเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะเพิ่มสูงขึ้น คิดเป็นร้อยละ 60 สอดคล้องกับยุวนารี ไม่มาลาและศิริวรรณ วณิชวัฒนวรชัย (2561) ศึกษาการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์และ

เขียนสื่อความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT พบว่าวิธีการจัดการเรียนลักษณะดังกล่าวสามารถสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนด้วยวิธีที่หลากหลาย ครูสร้างสถานการณ์โดยใช้คำถามปลายเปิดเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ มีความกระตือรือร้นและการร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์และอภิปรายถึงลักษณะของบทอ่าน จากนั้นจึงได้ปรับประสบการณ์เป็นความคิดรวบยอดสอดคล้องกับใจความสำคัญกับเรื่องที่อ่านได้อย่างถูกต้อง

ข้อเสนอแนะ

1. การเลือกวิธีการจัดการเรียนรู้การอ่านจับใจความ ควรศึกษาควบคู่กับความเหมาะสมระหว่างช่วงวัยของกลุ่มตัวอย่างให้ชัดเจน เนื่องจากความซับซ้อนของวิธีการจัดการเรียนรู้อาจจะส่งผลกับความสามารถในการทำความเข้าใจวิธีการการทำแบบฝึกทักษะและการทำแบบทดสอบของผู้เรียนบางคน
2. แบบทดสอบควรเพิ่มเติมการประเมินทักษะการอภิปรายเกี่ยวกับประเด็นที่พบในการอ่านจับใจความ ซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะการสื่อสารทางภาษาด้วยวิธีการพูดหรือการเขียนที่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ชนาพร แสนสมบัติ และศานิตย์ ศรีคุณ. (2562). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านจับใจความภาษาไทย. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 8(2), 154-165.
- ทิตนา แหมมณี. (2557). รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญลักษณ์ อ่างแก้ว. (2565). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง การอ่านจับใจความสำคัญ โดยใช้เทคนิคการอ่านแบบ SQ4R สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- บัสกร คงเปี่ยม. (2561). การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. (วิทยานิพนธ์ กศ.ม., หลักสูตรและการสอน). มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พิบูลย์ ตัญญบุตร. (2558). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R ร่วมกับข้อมูลท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี. (วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสอนภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยุวนารี ไม่มาลา และศิริวรรณ วณิชพัฒน์วรชัย. (2561). การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ และเขียนสื่อความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 16(2), 74-87.
- สุคนธ์ สินธพานนท์. (2558). นวัตกรรมการเรียนการสอน (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม, พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: 9119 เทคนิคพรินต์.
- สุคนธ์ สินธพานนท์. (2560). นวัตกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bernice McCarthy. (1985). What 4MAT training teaches us about staff development. Dissertation Abstracts International.

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของ
สถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

ADMINISTRATORS' ACADEMIC LEADERSHIP AND LEARNING ORGANIZATION OF
SCHOOLS IN PRAEWA KHAM MUANG SCHOOL GROUP UNDER KALASIN
PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

ติรยา นามวงศ์, สมคิด สกุลสถาปัตย์

Traya Namwong, Somkid Sakunsatapat

หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร

Master of Educational in Saculty of Education Bangkokthonburi University

Corresponding Author E-mail: tirays55@gmail.com

บทความวิจัย (Research Article)

Received 18/2/2024, Revised 22/06/2024, Accepted 23/8/ 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารของสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง (2) ศึกษาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง และ (3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรประกอบด้วย ครูของสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง จำนวน 318 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ ประกอบด้วยครูของสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง จำนวน 175 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า (1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารของสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง ในภาพรวม และรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก (2) การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วงในภาพรวม และรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก และ (3) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง ในภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางวิชาการ, การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้, สถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were: (1) to study administrators' academic leadership of schools in Praewa Kham Muang School Group; (2) to study learning organization of schools in Praewa Kham Muang School Group; and (3) to study the correlation between academic leadership of administrators and learning organization of schools in Praewa Kham Muang School Group. This research was a survey research. The population included 318 teachers of schools in Praewa Kham Muang School Group. The sample was obtained via stratified random sampling technique, comprised of 175 teachers of schools in Praewa Kham Muang School Group 3. The instrument used for data collection was a 5-point rating scale questionnaire. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, Standard Deviation, and Pearson's product moment correlation coefficient. The results of this research were found that: (1) administrators' academic leadership of schools in Praewa Kham Muang School Group were at high level in overall and all aspects; (2) learning organization of schools in Praewa Kham Muang School Group were at high level in overall and all aspects; and (3) the correlation between administrators' academic leadership and learning organization of schools in Praewa Kham Muang School Group were highly positive correlation at statistical significance of the .01 level.

Keywords: Academic leadership, learning organization, Schools

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 65 บัญญัติรัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติ เป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้ สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมาย กลุ่มงานพัฒนากฎหมาย สำนัก กฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา (2560) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) การพัฒนาและ เสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรบุคคล มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญคือการพัฒนาคนในทุกด้านและทุกช่วงวัย ให้เป็นคนดี มีความสามารถ และมีคุณสมบัติ คนไทยมีความพร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา พัฒนา เต็มที่ และมีสุขภาพที่ดีทุกระยะ มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและทุกคน ประหยัด ประหยัด มีน้ำใจ มี ระเบียบวินัย รักษาคุณธรรม และเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ มีทักษะในการคิดที่ถูกต้องและจำเป็นแห่ง ศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์ และความสามารถในการแก้ปัญหาที่ ซับซ้อน ภูมิคุ้มกันต่อปัญหาหรืออาชญากรรมต่างๆและสร้างสรรค์ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ชอบเรียนรู้ และพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2562: 32)

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาถือว่ามีความสำคัญต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ของสถานศึกษา เพราะผู้บริหารเป็นผู้ขับเคลื่อนองค์การให้บรรลุไปสู่เป้าหมาย โดยผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำ ทางวิชาการในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และการวางแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษาให้บุคลากรมีแนวทางใน การปฏิบัติงานได้อย่างชัดเจน พฤติกรรมหรือการกระทำที่แสดงให้เห็นถึงภาวะผู้นำทางวิชาการที่มีประสิทธิผล

(Krug, 2002) นอกจากนี้เซย์ฟาร์ธ (Seyfarth, 2003) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำทางวิชาการว่าประกอบด้วย 1) มุมมองแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง 2) หลักสูตร 3) การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน 4) การจัดทำโครงการสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ 5) การประเมินการสอนครู และ 6) การวางแผนพัฒนาครู การพัฒนาอาชีพภาวะผู้นำทางวิชาการมีความสำคัญต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ขององค์กร กล่าวคือสามารถทำให้ประสิทธิผลของงานและองค์กรสูงขึ้นแม้ว่าสภาพการณ์ขององค์กรจะมีข้อจำกัดเพียงใด ดังนั้นการที่จะพัฒนาองค์กรหรือสถานศึกษาให้ก้าวสู่ “องค์กรแห่งการเรียนรู้” (Learning Organization) ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องมี “ภาวะผู้นำทางวิชาการ” เพื่อสร้างความสามารถในการพัฒนาองค์กรและพัฒนาองค์กรให้ไปสู่การเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา

การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นการสั่งสมความรู้ของบุคลากรที่มีความรู้และนำไปใช้ในการพัฒนา งาน จึงเป็นเรื่องที่บุคคลและกลุ่มจะต้องตระหนักในการสร้างผลงานที่ดีให้กับองค์กร ร่วมกันพัฒนาตนเอง และหน่วยงานให้เจริญงอกงามต่อองค์กรของตนเอง และองค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นพลวัตที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงและแลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ซึ่งลักษณะสำคัญขององค์กรแห่งการเรียนรู้มี 5 ประการ ดังนี้ อันดับแรกจะต้องมีความรู้เฉพาะตัว สมาชิกขององค์กรมีความสามารถ ทักษะ และทัศนคติที่เหมาะสมในการทำงาน มีบุคลิกเฉพาะตัว มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีสติปัญญา เป็นคนดี มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ มีความสามารถในการวิเคราะห์และตัดสินใจด้วยข้อมูล ข้อเท็จจริง ตลอดจนความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน ประการที่สอง มีรูปแบบความคิด สมาชิกขององค์กรมีวิถีชีวิตแบบมีอาชีพที่ชัดเจน เข้าใจบทบาทของตนอย่างชัดเจน และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเกี่ยวกับอนาคต ยอมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ ให้ความร่วมมือ ให้ความร่วมมือ และเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ประการที่สาม มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน สมาชิกขององค์กรคิดร่วมกันและสร้างวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และกลยุทธ์ขององค์กร และสามารถทำงานได้ในทิศทางเดียวกัน ประการที่สี่ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม สมาชิกขององค์กรหารือกันเป็นประจำ แลกเปลี่ยนข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ ความคิดเห็น และประสบการณ์ พร้อมทั้งมีโอกาสเรียนรู้สิ่งต่างๆ ร่วมกัน และสามารถทำงานเป็นกลุ่มเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีและเป็นมิตรกับทุกคน ประการที่ห้า มีความคิดที่เป็นระบบ สมาชิกขององค์กรตระหนักถึงสถานการณ์และมองเห็นโอกาสต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร สมาชิกคิดและทำงานอย่างเป็นระบบอยู่เสมอ (Senge 2006)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ครอบคลุมสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง อำเภอกำแพง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า สถานศึกษายังมีประสิทธิผลต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาต่ำกว่าเกณฑ์คุณภาพการศึกษา ผู้บริหารโดยภาพรวมยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียนสอดคล้องกับนโยบายภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันได้ เพื่อให้มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อกระตุ้นให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้พัฒนาตนเอง และเพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน และสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งภาวะผู้นำทางวิชาการจำเป็นต่อการกำหนดภารกิจของโรงเรียน การส่งเสริมการบริหารจัดการด้านการเรียน การสอน การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ การบริหารหลักสูตร และการติดตามการปฏิบัติการสอนของครู รวมถึงการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 (2566: 15-19)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 โดยศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวคิดของ

Hallinger and Murphy (1987), Ubben and Hughes (2001), Heck (2011), Krug (2002), Wildy and Dimmock (1993), McEwan (2001), Blase and Blasé (2004), Glickman (2004), Seyfarth (2003) สัเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการที่ตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทน์ที่ 50 ขึ้นไป เพื่อนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ สรุปได้เป็น 5 องค์ประกอบคือ 1) การกำหนดภารกิจ 2) การบริหารจัดการด้านการเรียนการสอน 3) การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ 4) การบริหารหลักสูตร และ 5) การติดตามการปฏิบัติการสอนของครู และได้ศึกษาการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ตามแนวคิดของ Marquardt and Reynold, Pedler, Burguynne and Boydell , Garvin (2002), Stata ,Senge สัเคราะห์องค์ประกอบขององค์การแห่งการเรียนรู้ที่ตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทน์ที่ 50 ขึ้นไป เพื่อนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้องค์ประกอบขององค์การแห่งการเรียนรู้เพื่อใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบคือ 1) ความเชี่ยวชาญบุคคล 2) แบบแผนทางความคิด 3) วิสัยทัศน์ร่วม 4) การเรียนรู้เป็นทีม 5) การคิดอย่างเป็นระบบ ว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาและสถานศึกษาให้ก้าวเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ตลอดจนเป็นข้อมูลในการปรับเปลี่ยนสถานศึกษา และช่วยพัฒนาสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3
2. เพื่อศึกษาการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 3 จำนวน 318 คน

กลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 3 ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ เครจซี่ และมาร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970: 670-610) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 175 คน และสุ่มโดยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยใช้จำนวนประชากรแต่ละโรงเรียนเป็นฐาน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ
 - 1.1 การกำหนดภารกิจ
 - 1.2 การบริหารจัดการด้านการเรียนการสอน
 - 1.3 การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ

- 1.4 การบริหารหลักสูตร
- 1.5 การติดตามการปฏิบัติการสอนของครู
2. การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ
 - 2.1 ความเชี่ยวชาญบุคคล
 - 2.2 แบบแผนทางความคิด
 - 2.3 วิสัยทัศน์ร่วม
 - 2.4 การเรียนรู้เป็นทีม
 - 2.5 การคิดอย่างเป็นระบบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ วิทยฐานะ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 44 ข้อ ประกอบด้วย 1) การกำหนดภารกิจ 2) การบริหารจัดการด้านการเรียนการสอน 3) การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ 4) การบริหารหลักสูตร และ 5) การติดตามการปฏิบัติการสอนของครู

ตอนที่ 3 เกี่ยวกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา จำนวน 41 ข้อ ประกอบด้วย 1) ความเชี่ยวชาญบุคคล 2) แบบแผนทางความคิด 3) วิสัยทัศน์ร่วม 4) การเรียนรู้เป็นทีม 5) การคิดอย่างเป็นระบบ

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
2. ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือที่เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ
3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง 1.00
4. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับครูของสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามตามสูตรค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.80

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถาม ซึ่งตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ และดำเนินการปรับปรุงข้อคำถามตามข้อชี้แนะ ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 175 คน โดยผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ให้เก็บรวบรวมข้อมูลไปยังผู้บริหารสถานศึกษา และได้แบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 175 ฉบับ คิดเป็นร้อยละร้อย แล้วนำไปวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้คำนวณค่าความถี่ ร้อยละ
2. วิเคราะห์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. วิเคราะห์การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
4. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สถิติพื้นฐาน ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

ผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วงสังกัด โดยรวมและรายด้าน

ด้านที่	ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ การปฏิบัติ
1	การกำหนดภารกิจ	4.50	0.17	มาก
2	การบริหารจัดการด้านการเรียนการสอน	4.44	0.20	มาก
3	การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ	4.45	0.21	มาก
4	การบริหารหลักสูตร	4.48	0.21	มาก
5	การติดตามการปฏิบัติการสอนของครู	4.48	0.22	มาก
	รวมเฉลี่ย	4.47	0.15	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยใช้เกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2560)

2. การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง โดยรวมและรายด้าน

ด้านที่	การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ของสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ การปฏิบัติ
1	ความเชี่ยวชาญของบุคคล	4.46	0.21	มาก
2	แบบแผนทางความคิด	4.46	0.24	มาก
3	วิสัยทัศน์ร่วม	4.47	0.25	มาก
4	การเรียนรู้ของทีม	4.47	0.21	มาก
5	การคิดอย่างเป็นระบบ	4.41	0.20	มาก
	รวมเฉลี่ย	4.45	0.18	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่าค่าเฉลี่ยการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของผู้บริหารในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยใช้เกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2560)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาตามการประเมินของครูในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง ในภาพรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง ($r_{xy}=.781$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาตามการประเมินของครูในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง โดยรวมและรายด้าน

ตัวแปร	ความ เชี่ยวชาญ ของ บุคคล (Y ₁)	แบบแผน ทาง ความคิด (Y ₂)	วิสัยทัศน์ ร่วม (Y ₃)	การ เรียนรู้ ของทีม (Y ₄)	การคิด อย่าง เป็น ระบบ (Y ₅)	การเป็นองค์การ แห่งการเรียนรู้ ของสถานศึกษา (Y _{tot})
การกำหนดภารกิจกิจ(X ₁)	.385**	.244**	.221**	.713**	.593**	.507**
การบริหารจัดการด้าน การเรียนการสอน(X ₂)	.559**	.527**	.492**	.422**	.667**	.652**
การส่งเสริมบรรยากาศ ทางวิชาการ(X ₃)	.580**	.573**	.475**	.484**	.446**	.629**
การบริหารหลักสูตร(X ₄)	.494**	.422**	.483**	.378**	.442**	.548**
การติดตามการปฏิบัติการ สอน ของครู(X ₅)	.600**	.576**	.337**	.415**	.403**	.568**
ภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหาร(X _{tot})	.702**	.637**	.555**	.626**	.682**	.781**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาของครูในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง ในภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง ($r_{xy}=.781$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาความสำคัญรายคู่ พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารในภาพรวม (X_{tot}) มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง ($r_{xy}=.781$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในภาพรวม (Y_{tot}) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารในภาพรวม (X_{tot}) มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง ($r_{xy}=.702$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับความเชี่ยวชาญของบุคคล (Y₁) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารในภาพรวม (X_{tot}) มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับปานกลาง ($r_{xy} = .555$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับความเชี่ยวชาญของบุคคล (Y₁) การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในภาพรวม (Y_{tot}) มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง ($r_{xy} = .702$) อย่าง

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับการบริหารจัดการด้านการเรียนการสอน (X_2) และการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในภาพรวม (Y_{tot}) มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับปานกลาง ($r_{xy} = .507$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับการกำหนดภารกิจกิจ (X_1) โดยใช้เกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2560)

อภิปรายผล

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง อยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวมและรายด้านโดยสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านการกำหนดภารกิจ ($\bar{x} = 4.50$) 2) ด้านการบริหารหลักสูตร ($\bar{x} = 4.48$) 3) การติดตามการปฏิบัติการสอนของครู ($\bar{x} = 4.48$) 4) ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ ($\bar{x} = 4.45$) 5) ด้านการบริหารจัดการด้านการเรียนการสอน ($\bar{x} = 4.44$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภาวะผู้นำทางวิชาการมีส่วนช่วยให้บุคคลที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีอิทธิพลในการนำหมู่คณะให้ร่วมกันทำงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาความรู้สามารถกำหนดทิศทางการจัดการเรียนการสอนได้ส่งเสริมให้เกิดการตั้งคำถาม อยากรู้อะไร มีวิสัยทัศน์ในด้านงานวิชาการ กำหนดภารกิจของโรงเรียน ส่งเสริมการจัดการหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีการนิเทศการศึกษา และประเมินผลภายในโรงเรียน และผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีหรือหมั่นฝึกฝน ตลอดจนพัฒนาตนเองให้มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ อีกทั้งต้องเป็นผู้นำในการสร้างพลังเครือข่ายความร่วมมือเพื่อปฏิบัติการเรียนรู้ และเป็นผู้ดำเนินการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาผู้บริหารมีเป้าหมายจากการรับนโยบายด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอย่างชัดเจนจึงได้มีการกำหนดเป้าหมายและการสื่อสารทำความเข้าใจในลักษณะนโยบายอย่างเป็นทางการ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิรดา สมคำ (2565: 63-94) ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทิตาภร ยิ้มสงวน (2565: 59-83) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินการนิเทศภายในของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) การดำเนินการนิเทศภายในของโรงเรียนอยู่ในระดับมากทุกด้าน 3) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินการนิเทศภายในของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง ($r_{xy} = 0.848$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารมองเห็นถึงประโยชน์จากการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ทางของโรงเรียนในฐานะเครื่องมือและเป็นนวัตกรรมทางการบริหารที่ช่วยให้เกิดผลประโยชน์ในการบริหารแบบองค์รวม บูรณาการทุกมิติให้เกิดขึ้นกับองค์กร โดยเฉพาะการปฏิบัติการเรียนรู้ของผู้เรียนและการจัดการกลไกแห่งการเรียนรู้สู่ความสำเร็จซึ่งต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการในการบริหารจัดการสถานศึกษาจากแนวทางดำเนินการแบบเดิมดังที่เคยผ่านมาไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาให้มีความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ขึ้นภายในโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นสถานที่ที่มีบรรยากาศและวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้สำหรับสมาชิกทุกคนโดยจัดให้มีการสนับสนุนและการเป็นผู้นำร่วมกัน มีการสร้างค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันและการประยุกต์ใช้ความรู้ การมีเงื่อนไขที่สนับสนุนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล รวมทั้งการสร้าง

ความรู้ใหม่ ตลอดจนนวัตกรรมที่เหมาะสมสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนสมัยใหม่ อีกทั้งเป็นแหล่งที่ช่วยสร้างพลังขับเคลื่อนให้การปฏิรูปการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จตามเจตจำนงของการปฏิรูปการศึกษา ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่นๆ คือการคิดอย่างเป็นระบบ อาจเนื่องมาจากในมุมมองของคณะครูผู้บริหาร คือผู้มีอำนาจและมีความสามารถในทุกเรื่อง เป็นผู้มีคามเฉลียวฉลาด ทำให้เกิดความยากที่ครูและผู้มีส่วนได้เสียจะแนะนำและเสนอความคิดมุมมองที่แตกต่าง และอาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารขาดการแสดงออกในด้านการสนับสนุนการปฏิบัติการให้ประสบผลสำเร็จของนโยบาย จึงทำให้การเป็นผู้นำร่วมกันในโรงเรียนเกิดขึ้นน้อยทำให้ครูรู้สึกว่าการปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนเป็นหน้าที่ของบริหารส่งผลให้ระดับกระบวนการ หาคำรู้ใหม่ฯ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของกรองกาญจน์ อรุณเมฆ (2564) ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่าการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุชาติ สืบทอง (2564) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา พบว่าการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนแพรวาคำม่วง มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารมีความสำคัญต่อสถานศึกษา มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของบุคคลในโรงเรียนทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม ผู้บริหารโรงเรียนต้องการขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จ สร้างโอกาสมากกว่าจะรอให้โอกาสมาถึงก่อนจึงจะลงมือทำมีความกระตือรือร้นพร้อมที่จะคิดสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ เป็นผู้นำทางความคิด และการบริหารจัดการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงานมีการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ส่งเสริมความก้าวหน้าให้กับคณะครูอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องและกำกับติดตามผลการปฏิบัติงานของครูอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้การเสริมสร้างการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความเข้าใจและเล็งเห็นความสำคัญของการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนจากตัวผู้บริหารซึ่งถือว่าเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ยาวไกลและเห็นประโยชน์ที่จะได้รับจากการดำเนินการจึงสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของกรองกาญจน์ อรุณเมฆ (2564) ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยภาพรวมคือ ด้านการพูดคุยสะท้อนพฤติกรรมครู และด้านการสนับสนุนให้มีการพัฒนาทางวิชาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และยังสอดคล้องกับMatthews (2007) ที่ได้ศึกษาเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปฏิบัติการประเมินของครูภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ข้อมูลได้จากการเขียนตอบคำถามปลายเปิด จากการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารในภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับปานกลางกับความเชี่ยวชาญของบุคคล และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า การปรารถนาที่จะเรียนรู้เมื่อพบสิ่งใหม่ๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง มีค่ามัธยฐานเลขคณิตเป็นลำดับสุดท้าย ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพให้ก้าวไปสู่จุดมุ่งหมายและความสำเร็จที่กำหนดไว้

1.2 การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูงกับการบริหารจัดการด้านการเรียนการสอน และการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับปานกลางกับการกำหนดภารกิจผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับ การกำหนดภารกิจ โดย การประชุมชี้แจงข้อมูลเพื่อสื่อสารข้อมูลและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายทางวิชาการของสถานศึกษากับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และกำกับติดตามการดำเนินงานตามแผนวิชาการให้บรรลุเป้าหมาย

2. ข้อเสนอในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา

2.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กรองกาญจน์ อรุณเมฆ. (2564). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9. (วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยศิลปากร). กรุงเทพมหานคร.
- กลุ่มงานพัฒนากฎหมาย สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- ทิตาทร ยิ้มสงวน. (2565). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินการนิเทศภายในของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1. (วิทยานิพนธ์ ค.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง). ราชบุรี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วิรดา สมคำ. (2565). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2. (วิทยานิพนธ์ ค.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง). ราชบุรี.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3. (2562). แผนปฏิบัติการ. กาฬสินธุ์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

- สุชาติ สืบทอง. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4. (วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์).
- Garvin, D. A. (1993). Building a learning organization. *Harvard Business Review*, 71(4), 78.
- Glickman, C. D. (2004). *Supervision and instructional leadership: A developmental approach*. Boston: Allyn & Bacon.
- Hallinger, J. S., & Murphy, S. L. (1987). *Work stress and social support*. Reading, MA: Addison-Wesley Publishing Company.
- Heck, R. H. (2011). Conceptualizing and conducting meaningful research studies in education. In R. J. Tierney (Ed.), *The SAGE handbook for research in education* (pp. 365-387). Sage.
- Blase, J., & Blase, J. (2004). *Handbook of instructional leadership: How successful principals promote teaching and learning*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B., & Lozano, R. (2002). The world report on violence and health. *The Lancet*, 360(9339), 1083-1088.
- Marquardt, M. J. (2002). *Building the learning organization: A systems approach to quantum improvement and global success*. New York: McGraw-Hill.
- Pedler, M., Burgoyne, J. G., & Boydell, T. (1991). *The learning organization: A strategy for sustainable development*. New York: McGraw-Hill.
- Senge, P. M. (2006). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization*. New York: Doubleday.
- Seyfarth, J. T. (2003). *The principal: New leadership for new challenges*. New Jersey: Prentice Hall.
- Ubben, G. C., Hughes, L. W., & Norris, C. J. (2001). *The principal: Creative leadership for effective schools*. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Wildy, H., & Dimmock, C. (1993). Instructional leadership in primary and secondary schools in Western Australia. *Journal of Educational Administration*, 31(2), 43. Retrieved January 18, 2011, from ABI/INFORM Global. (Document ID: 1064832).

การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนิสิตกายภาพบำบัด
ผ่านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
ENHANCING 21ST CENTURY SKILLS IN PHYSICAL THERAPY STUDENTS
THROUGH COMMUNITY-BASED LEARNING

อรุณรัตน์ ศรีทวงษ์

Arunrat Srithawong

คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

Faculty of Allied Health Sciences, University of Phayao

Corresponding Author E-mail: arunrat.sr@up.ac.th

บทความวิจัย (Research Article)

Received 18/4/-2024, Revised 14/8/2024, Accepted 20/8/ 2024

บทคัดย่อ

การครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนิสิตกายภาพบำบัดหลังได้รับการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในรายวิชากายภาพบำบัดในชุมชน 1 และเพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในรายวิชากายภาพบำบัดในชุมชน 1 ของนิสิตกายภาพบำบัดชั้นปีที่ 3 จำนวน 55 คน โดยใช้กระบวนการ PAOR ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (P), การปฏิบัติตามแผน (A), การสังเกต (O), และการสะท้อนผล (R) เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนประเมินการรับรู้ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และความพึงพอใจต่อคุณภาพและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนใช้ชุมชนเป็นฐาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า ผลการรับรู้ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ภายหลังการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$) และในรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านคุณธรรม จริยธรรม และการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพกายภาพบำบัด ($\bar{X} = 4.76$) และการประยุกต์ใช้ความรู้ทฤษฎี ($\bar{X} = 4.64$) และระดับความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$) สรุปได้ว่า รูปแบบการเรียนรู้อาศัยชุมชนเป็นฐานในรายวิชากายภาพบำบัดในชุมชน 1 ช่วยส่งเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน; ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21; กายภาพบำบัด

Abstract

This study aimed to evaluate physical therapy students' perception of 21st-century learning skills and their satisfaction with community-based education in the course "Community Physical Therapy 1." The study involved 55 third-year physical therapy students using the PAOR process, which includes Planning (P), Acting (A), Observing (O), and Reflecting (R). At the end of the learning activities, students assessed their 21st-century learning skills and satisfaction with the community-based teaching model. Data analysis using mean and standard deviation. The results indicated that students' perception of 21st-century learning skills after the community-based teaching was at the highest level ($\bar{X} = 4.56$), with all individual skills also rated at the highest level. Specifically, the highest scores were in ethics, professionalism, and adherence to the code of conduct for physical therapy ($\bar{X} = 4.76$) and the application of theoretical knowledge ($\bar{X} = 4.64$). Additionally, overall satisfaction with the community-based learning model was also at the highest level ($\bar{X} = 4.66$). In conclusion, the community-based learning model in the "Community Physical Therapy 1" course significantly promotes 21st-century skills and students are highly satisfied with this learning model

Keywords: Community-based learning; Learning management model; Physical therapy

บทนำ

การเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning: CBL) คือ การเรียนรู้จากประสบการณ์ในชุมชน ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและผูกพันกับชุมชน พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน และความรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนี้ ยังช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การทำงานภายใต้บริบทที่หลากหลายและความท้าทายที่แท้จริง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในโลกปัจจุบัน ดังนั้นชุมชนเปรียบเสมือนห้องเรียนมีชีวิตที่เสริมสร้างทักษะทางวิชาชีพและสังคม (Hamzah, Tajuddin, Romly, Wahi, & Aris, 2023; Li & Yan, 2023)

วิชาชีพกายภาพบำบัดมีบทบาทสำคัญในการให้บริการทั้งเชิงรับและเชิงรุก มีความพร้อมในการสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพขั้นพื้นฐาน (primary health care) ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของตนเองและผู้อื่น (นงคราญ เต็มวุฒิ & นวลเนตร, 2561) ในศตวรรษที่ 21 การศึกษาสำหรับผู้เรียนด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพได้มีการปรับตัวเพื่อให้ทันกับความต้องการในยุคใหม่ โดยมุ่งเน้นการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการพัฒนาทักษะสำคัญ เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีม และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ผ่านการเรียนรู้แบบโครงการและการทำกิจกรรมกลุ่ม (Voogt, Erstad, Dede, & Mishra, 2013) นอกจากนี้ การเรียนการสอนที่เน้นการเชื่อมโยงกับชุมชนโดยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและบริการที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน นำไปสู่การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ (Hamzah et al., 2023; Li & Yan, 2023)

ในยุคที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากการใช้เทคโนโลยีที่เชื่อมโยงข้อมูลทั่วทุกภูมิภาค การเตรียมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนพร้อมสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วกลายเป็นเรื่องสำคัญ การพัฒนาความรู้ ทักษะเฉพาะทาง ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และสมรรถนะในการรู้เท่าทัน เป็นปัจจัยหลักที่ต้องเน้นในการเรียนรู้ (Techanok, Jaronggsirawat, & Vatasatto, 2020; Tuntirojanawong, 2017) คุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 คือการมีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในฐานะพลเมืองทั้งระดับประเทศและระดับโลก (Saavedra & Opfer, 2012; Techanok et al., 2020) การเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning: CBL) เป็นวิธีที่ช่วยส่งเสริมทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งการมีส่วนร่วมในการกิจกรรมร่วมกับชุมชน ช่วยพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม การคิดเชิงวิพากษ์ และความคิดสร้างสรรค์ พร้อมทั้งเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมและการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การเรียนรู้ในบริบทจริงช่วยเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนในการเผชิญกับความท้าทายในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการใช้ชีวิต การเข้าสู่สังคม และการทำงานในยุคปัจจุบัน (กัญญาณัฐ สิมสวัสดิ์, 2565)

การนำแนวทางการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มาประยุกต์ใช้ในรายวิชากายภาพบำบัดชุมชน 1 ของคณะสหเวชศาสตร์มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานในยุคปัจจุบัน การเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยให้บัณฑิตสามารถนำความรู้ทางทฤษฎีไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานจริงในชุมชน ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนในการเผชิญกับความท้าทายในโลกของการทำงาน ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาประสิทธิภาพของการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในวิชานี้ โดยเน้นการประเมินการรับรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และประเมินความพึงพอใจของนิสิตต่อกระบวนการเรียนรู้ในบริบทของชุมชนอีกด้วย การศึกษานี้ช่วยให้การเรียนการสอนกายภาพบำบัดตอบสนองต่อความต้องการและความท้าทายของโลกยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น และยังสามารถนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนในอนาคต เพื่อให้สามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทที่หลากหลายของชุมชน

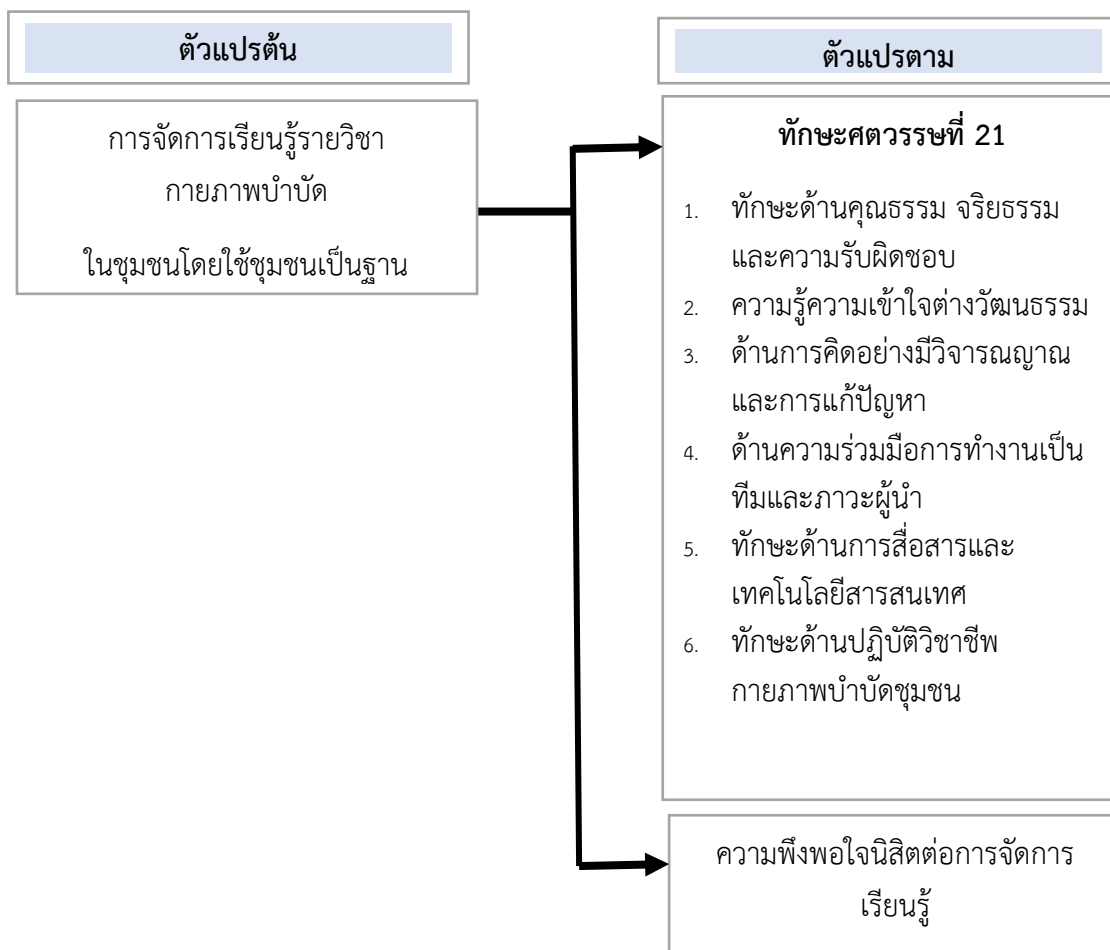
วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการรับรู้ของนิสิตกายภาพบำบัดเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หลังจากที่ได้รับ การเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในรายวิชากายภาพบำบัดในชุมชน 1
2. เพื่อประเมินความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในรายวิชา กายภาพบำบัดในชุมชน 1

กรอบแนวคิด

การศึกษาใช้การเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning: CBL) โดยใช้ กระบวนการ PAOR ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (P) การปฏิบัติตามแผน (A) การสังเกต (O) และการ สะท้อนผล (R) ซึ่งเป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ทำงานในบริบทจริงของชุมชน เพื่อเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับ การปฏิบัติในรายวิชากายภาพบำบัดในชุมชน 1 การศึกษานี้มุ่งพัฒนาทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 โดยอิง จากแนวคิดของ Trilling และ Fadel (2009) (Trilling & Fadel, 2009) ซึ่งเสนอทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ผ่านการเรียนรู้ที่รวม 3Rs (Reading, Writing, Arithmetic) x 7Cs การศึกษานี้เน้นทักษะ 7Cs ที่นำมา

ประยุกต์ใช้ประกอบด้วย: ทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบ; ความรู้ความเข้าใจในความแตกต่างของวัฒนธรรม; การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา; ความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ; ทักษะด้านการสื่อสาร; เทคโนโลยีสารสนเทศ; และทักษะด้านปฏิบัติวิชาชีพกายภาพบำบัดชุมชน การประยุกต์ใช้ทักษะเหล่านี้จะช่วยพัฒนาความสามารถที่สำคัญสำหรับการทำงานในศตวรรษที่ 21 และทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพ 1 แนวกรอบแนวคิดการศึกษา

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ คือ นิสิตกายภาพบำบัดบัณฑิตชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยพะเยา

กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชากายภาพบำบัดชุมชน 1 หลักสูตรกายภาพบำบัดบัณฑิตปีการศึกษา 2566 จำนวน 55 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือประชากรทั้งหมด

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือในการศึกษาเก็บข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม “รูปแบบการจัดการเรียนการสอนกายภาพบำบัดชุมชนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน” โดยผู้วิจัยปรับแบบสอบถามจากธีรณี ผิวผ่องและคณะ 2565 (ธีรณี ผิวผ่อง และคณะ, 2565) แบบสอบถามประกอบด้วยเนื้อหา 3 ตอน จำนวน 21 ข้อ ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบ

แบบสอบถาม จำนวน 3 ข้อ ตอนที่ 2 ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนิสิตกายภาพบำบัด จำนวน 9 ข้อ และตอนที่ 3 ความพึงพอใจต่อการจัดเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน จำนวน 12 ข้อ

ในตอนที่ 2 และตอนที่ 3 เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) การแปลความหมาย ค่าเฉลี่ย จากคะแนน 1-5 ได้แก่ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด (ศศิธร อินตุน, 2562) โดย กำหนดจำนวนขั้นที่ต้องการเป็น 5 ขั้น เกณฑ์การแปลค่าเฉลี่ยคะแนน คือ 4.21-5.00 ระดับมากที่สุด 3.41-4.20 ระดับมาก 2.01-3.40 ระดับปานกลาง 1.80-2.00 ระดับน้อย และ 1.00-1.80 ระดับน้อยที่สุด (ศศิธร อินตุน, 2562) แบบสอบถามได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน โดยการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence: IOC) ผลปรากฏว่า มีค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 แล้วทางผู้วิจัยได้ปรับปรุงข้อคำถามตามข้อเสนอแนะผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำไปทดสอบกลุ่ม นิสิตชั้นปีที่ 4 ที่เคยเรียนวิชากายภาพบำบัดในชุมชน 1 จำนวน 10 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของ แบบสอบถามด้วยวิธีการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์อัลฟา (cronbach, 1970) มีค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อถือได้ เท่ากับ 0.97 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 1.00 แสดงว่า ข้อมูลในแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ

การศึกษานี้ได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยพะเยา (เลขที่ HREC-UP-HSST 1.3/059/66)

การเก็บรวบรวมข้อมูล การดำเนินงานแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1) ระยะก่อนดำเนินการ

1.1) การเลือกชุมชน

ผู้รับผิดชอบรายวิชาประสานงานกับผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลงเจน อ.ภูพาน ยาว จ.พะเยา เพื่อขอเป็นพื้นที่ชุมชนต้นแบบในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเกณฑ์ในการคัดเลือกชุมชนต้นแบบ ได้แก่ 1. เป็นพื้นที่ที่ชุมชนและคณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยามีความสัมพันธ์ที่ดี 2. ผู้นำชุมชนและ ประชาชนในชุมชนยินดีเข้าร่วมกิจกรรมและให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และ 3.ชุมชน เป็นต้นแบบที่เข้มแข็งด้านการสร้างเสริมสุขภาพ

1.2) ขอนหนังสือจากคณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ไปยังองค์การบริหารส่วนจังหวัด พะเยาและผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลงเจน อ.ภูพานยาว จ.พะเยา เพื่อขอความอนุเคราะห์ ในการลงพื้นที่

2) ระยะดำเนินการ

ผู้รับผิดชอบรายวิชาดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิบัติของ Kemmis and McTaget คือ กระบวนการ PAOR ประกอบด้วย การวางแผน (plan: P) การปฏิบัติตามแผน (act: A) การสังเกตตรวจสอบผล จากการปฏิบัติ (observe; O) และการสะท้อนผล (reflect; R) ดังนี้

2.1) การวางแผน (Plan: P)

2.1.1) เป็นการเตรียมผู้เรียนให้มีความรู้ โดยผู้เรียนได้เรียนภาคทฤษฎีและปฏิบัติเพื่อเตรียมความ พร้อมก่อนลงปฏิบัติในชุมชนโดยอาจารย์ผู้สอนรายวิชากายภาพบำบัดในชุมชน 1

2.1.2) เตรียมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนโดยการวางแผนร่วมกับผู้อำนวยการโรงพยาบาล สุขภาพตำบลงเจน อสม. และตัวแทนชุมชน เพื่อชี้แจงและร่วมวางแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชา กายภาพบำบัดในชุมชน 1 แจกจ่ายละเอียดวัตถุประสงค์หรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายวิชา กำหนดแผนผังการ

ดำเนินการ ปฏิบัติการปฏิบัติงานในการลงพื้นที่ ซึ่งกำหนดลงพื้นที่จำนวน 2 ครั้ง โดยมีรายละเอียดกิจกรรมแต่ละครั้งดังนี้

ครั้งที่ 1 กิจกรรมสำรวจชุมชนและรวบรวมข้อมูลชุมชนโดยเครื่องมือ 7 ชิ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1.1 สร้างสัมพันธภาพกับชุมชน รับฟังข้อมูลชุมชนจากผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข และประชาชนในพื้นที่ เป็นต้น

1.2 สำรวจและศึกษาชุมชนโดยแบ่งกลุ่มนิสิตออกเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละ 9-10 คน และมอบหมายให้นิสิตแต่ละกลุ่มรวบรวมข้อมูลชุมชนด้วยเครื่องมือ 7 ชิ้น ดังนี้ แผนที่เดินดิน ผังเครือญาติ โครงสร้างองค์กรชุมชน ระบบสุขภาพ ปฏิทินชุมชน ประวัติชุมชน และประวัติชีวิตบุคคลที่น่าสนใจ เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นนำไปสู่การรวบรวมข้อมูลปัญหาสุขภาพจากบุคคลในทุกช่วงวัย

ครั้งที่ 2 ให้บริการบำบัดรักษาด้านกายภาพบำบัด

ให้บริการบำบัดรักษากายภาพบำบัด โดยแบ่งกลุ่มนิสิตออกเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละ 9-10 คน ให้บริการตามพื้นที่ที่ได้รับผิดชอบ โดยให้บริการกายภาพบำบัดตามบ้าน สำหรับผู้ป่วยติดบ้านติดเตียง ผู้สูงอายุ หรือผู้ที่จำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟูด้านกายภาพบำบัดจากการสำรวจชุมชน

2.1.3) ประชุมปฐมนิเทศรายวิชาและประชุมชี้แจงต่อนิสิตกายภาพบำบัดชั้นปีที่ 3 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชากายภาพบำบัดชุมชน 1 จำนวน 55 คน เกี่ยวกับการเรียนรู้ ระยะเวลาและวันในการลงพื้นที่

2.2) การปฏิบัติและการสังเกต (Act & Observe: A & O)

ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ควบคุมปฏิบัติการในรายวิชา ร่วมกันจัดการเรียนรู้ โดยร่วมลงพื้นที่ชุมชนจำนวน 2 ครั้ง เพื่อร่วมให้คำชี้แนะระหว่างปฏิบัติ สังเกตพฤติกรรมการทำงานและพฤติกรรมการทำงานสำรวจชุมชนรวมทั้งการให้บริการบำบัดรักษาด้านกายภาพบำบัดแก่บุคคลในชุมชน

2.3) การสะท้อนผล (Reflex: R)

ในการลงพื้นที่แต่ละครั้ง อาจารย์ผู้สอนปฏิบัติการในรายวิชาประชุมร่วมกับนิสิตแต่ละกลุ่ม เพื่อให้นิสิตและอาจารย์ได้สะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้รับ ปัญหาและอุปสรรคในการลงพื้นที่ เพื่อนำมาปรับปรุงในครั้งต่อไป

3) ระยะหลังดำเนินการ

หลังสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ อาสาสมัครทำแบบประเมิน “การเรียนรู้กายภาพบำบัดชุมชนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน” พร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม และผู้รับผิดชอบรายวิชาจัดประชุมร่วมกับผู้อำนวยการโรงพยาบาล สุขภาพตำบลดงเจน อาสาสมัครสาธารณสุขและตัวแทนชุมชน เพื่อสรุปผลการจัดการเรียนการสอนในรายวิชา

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูป ดังนี้ โดยข้อมูลทั่วไป วิเคราะห์โดยใช้สถิติพื้นฐาน การแจกแจงความถี่ และร้อยละ ส่วนทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 รายวิชากายภาพบำบัดในชุมชน 1 โดยใช้ชุมชนเป็นฐานและความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์โดยใช้สถิติพื้นฐานด้วยค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา

1. ผลการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในรายวิชากายภาพบำบัดในชุมชน 1 ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน โดยการจัดประชุมอาจารย์ผู้สอน ผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชน คือ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ประธานอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน (อสม.) และ อสม. เพื่อวางแผนร่วมกันในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใช้ชุมชนเป็นฐาน การกำหนดวันเวลา และจำนวนครั้งในการลงพื้นที่ ปฐมนิเทศรายวิชาและชี้แจงนักศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ขั้นตอนการทำกิจกรรม ระยะเวลา วันในการลงพื้นที่ ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติตามแผน และขั้นตอนที่ 3 การสังเกตตรวจสอบผลจากการปฏิบัติ โดยจัดการเรียนการสอนกายภาพบำบัดในชุมชน 1 ภาคทฤษฎี จำนวน 15 ชั่วโมง และภาคปฏิบัติการ 45 ชั่วโมง ผู้เรียนเป็นนิสิตกายภาพบำบัดชั้นปีที่ 3 เพื่อให้นิสิตได้เรียนรู้ร่วมกันโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มีการมอบหมายนิสิตแบ่งกลุ่มจำนวน 6 กลุ่ม กลุ่มละประมาณ 9-10 คน มีอาจารย์กายภาพบำบัดหรือนักกายภาพบำบัดที่ปรึกษา 1 คนต่อกลุ่ม และมี อสม. ประจำกลุ่มประมาณ 10-15 คนต่อกลุ่ม การลงพื้นที่ชุมชนจำนวน 2 ครั้ง ซึ่งมีกิจกรรมดังนี้ 1) สำรวจชุมชนและรวบรวมข้อมูลชุมชนโดยเครื่องมือ 7 ชิ้น และแบบประเมินชุมชนอื่นๆ เช่น แบบประเมิน INHOMESS, Barthel index เป็นต้น 2) ให้บริการกายภาพบำบัดตามบ้าน สำหรับผู้ป่วยติดบ้านติดเตียง ผู้สูงอายุ หรือผู้ที่จำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟูด้านกายภาพบำบัด โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา 1 คนต่อกลุ่มคอยให้คำแนะนำระหว่างทำกิจกรรมและสังเกตตรวจสอบผลการปฏิบัติ เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมแต่ละครั้ง 1. นิสิตอาจารย์กายภาพบำบัดหรือนักกายภาพบำบัดที่ปรึกษา และอสม.ประจำกลุ่ม สรุปและสะท้อนการทำกิจกรรมร่วมกัน 2. นิสิตบันทึกผลการสำรวจชุมชน เขียนความประทับใจในการลงชุมชน และทำแบบรายงานการสำรวจชุมชนด้วย google site และ 3. นิสิตทำแบบประเมินการเรียนรู้ตนเองตามแบบสอบถาม “การจัดการเรียนการสอนกายภาพบำบัดชุมชนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน” และขั้นตอนที่ 4 สะท้อนผลประชุมร่วมกับผู้อำนวยการโรงพยาบาลสุขภาพตำบลตงเจน อาสาสมัครสาธารณสุขและตัวแทนชุมชน เพื่อสรุปผลการจัดการเรียนการสอนในรายวิชา

2. ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานกลุ่มตัวอย่างจำนวน 55 ราย กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงมากที่สุด ร้อยละ 78.57 อายุเฉลี่ย 21.36 ± 0.53 ปี กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$ SD=0.57) และในรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาทักษะรายด้านที่สูงที่สุด ได้แก่ ด้านคุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบ ข้อหวัความมีชื่อเสียง และปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพกายภาพบำบัด ($\bar{X} = 4.76$ SD=0.43) รองลงมาคือ ด้านปฏิบัติกายภาพบำบัดชุมชน ข้อหวันิสิตได้ประยุกต์ใช้ความรู้ทฤษฎีสู่การปฏิบัติด้านกายภาพบำบัดชุมชน ($\bar{X} = 4.64$ SD=0.48) (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 การรับรู้ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนิสิตกายภาพบำบัด

ข้อ	ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	$\bar{X}$	SD	การแปลค่า
1.	ด้านคุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบ			
	นิสิตเข้าใจและให้ความเคารพต่อความ คิดเห็นของผู้อื่น	4.67	0.48	มากที่สุด
	นิสิตมีความซื่อสัตย์ และปฏิบัติตาม จรรยาบรรณวิชาชีพกายภาพบำบัด	4.76	0.43	มากที่สุด

ข้อ	ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	$\bar{X}$	SD	การแปลค่า
	นิสิตมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ตนเองและงานที่ได้รับมอบหมาย	4.64	0.89	มากที่สุด
2.	ด้านความรู้ และความเข้าใจต่างวัฒนธรรม นิสิตนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในรายวิชาอื่น หรือในชีวิตประจำวันได้	4.44	0.55	มากที่สุด
3.	ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา นิสิตมีทักษะการใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เผชิญ	4.56	0.55	มากที่สุด
4.	ด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ นิสิตได้เรียนรู้ด้วยตนเองและทักษะการทำงานกลุ่มร่วมกับผู้อื่น ทั้งในบทบาทผู้นำและผู้ตาม	4.47	0.55	มากที่สุด
5.	ด้านการสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ นิสิตมีทักษะสื่อสาร สามารถถ่ายทอดความรู้ ความคิดความเข้าใจของตนเองแก่เพื่อนและอาจารย์	4.47	0.59	มากที่สุด
	นิสิตมีทักษะสื่อสาร สามารถถ่ายทอดความรู้ ความคิดความเข้าใจของตนเองแก่ผู้รับบริการในชุมชน	4.51	0.55	มากที่สุด
	นิสิตเลือกและใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาตนเองและงานอย่างสร้างสรรค์เหมาะสมตามวัย	4.53	0.59	มากที่สุด
6.	ทักษะด้านปฏิบัติวิชาชีพกายภาพบำบัดชุมชน นิสิตสามารถสำรวจชุมชนด้วยเครื่องมือศึกษาชุมชน	4.49	0.59	มากที่สุด
	นิสิตซักประวัติ ตรวจประเมินและการรักษา	4.58	0.54	มากที่สุด
	กายภาพบำบัดแบบเชิงรุกในชุมชน			
	นิสิตได้ประยุกต์ใช้ความรู้ทฤษฎีสู่การปฏิบัติด้านกายภาพบำบัดชุมชน	4.64	0.48	มากที่สุด
ภาพรวม		4.56	0.57	มากที่สุด

$\bar{X}$; ค่าเฉลี่ย, SD; ค่าเฉลี่ยเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน รายวิชากายภาพบำบัดในชุมชน 1 พบว่านิสิตมีระดับความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ =4.66, SD=0.93) และความพึงพอใจรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ระดับความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนใช้ชุมชนเป็นฐาน

ข้อ	การจัดการเรียนการสอน	$\bar{X}$	SD	การแปลค่า
1.	ด้านผู้สอน			
1.1	ผู้สอนมีการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนก่อนการปฏิบัติจริง	4.60	0.50	มากที่สุด
1.2	ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้จากในชุมชน	4.67	0.56	มากที่สุด
1.3	ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้การใช้เครื่องมือในการสำรวจชุมชนและกายภาพบำบัดชุมชน	4.62	0.53	มากที่สุด
1.4	ผู้สอนสามารถตอบคำถามและให้คำแนะนำได้อย่างชัดเจน	4.71	0.46	มากที่สุด
2.	ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน			
2.1	กิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาวิชา	4.71	4.58	มากที่สุด
2.2	กิจกรรมการเรียนการสอนมีความเหมาะสมกับผู้เรียน	4.58	0.54	มากที่สุด
2.3	บรรยากาศการจัดการเรียนการสอนส่งเสริมการเรียนรู้ด้านกายภาพบำบัดชุมชนให้กับผู้เรียน	4.69	0.56	มากที่สุด
2.4	กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะด้านกายภาพบำบัดชุมชน	4.71	0.51	มากที่สุด
3.	ด้านชุมชนแหล่งเรียนรู้			
3.1	ชุมชนแหล่งเรียนรู้ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านกายภาพบำบัดชุมชนให้กับผู้เรียน	4.62	0.53	มากที่สุด
3.2	ชุมชนแหล่งเรียนรู้ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	4.73	0.50	มากที่สุด
ภาพรวม		4.66	0.93	มากที่สุด

$\bar{X}$; ค่าเฉลี่ย, SD; ค่าเฉลี่ยเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปและอภิปรายผล

1. ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนิสิตกายภาพบำบัดที่เรียนโดยใช้การเรียนการสอนแบบใช้ชุมชนเป็นฐาน

การศึกษาในครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาผลของการเรียนการสอนแบบชุมชนเป็นฐาน ต่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนมีระดับการรับรู้ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สูงที่สุด ($\bar{X}$ = 4.56, SD=0.57) สะท้อนถึงความสำเร็จในการใช้การเรียนการสอนที่เชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติจริงในบริบทของชุมชน ซึ่งการเรียนการสอนแบบชุมชนเป็นฐานช่วยให้ผู้เรียนได้สัมผัสประสบการณ์จริงจากการทำงานและการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชน ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงทฤษฎีเข้ากับการปฏิบัติจริงอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับหลายๆ การศึกษาก่อนหน้า การศึกษา Saavedra และ Opfer (2012) พบว่าการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีการสอนที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและการมีส่วนร่วมที่แท้จริง ซึ่งสนับสนุนการศึกษานี้ว่า การเรียนการสอนแบบชุมชนเป็นฐานช่วยพัฒนาทักษะที่สำคัญ เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการทำงานร่วมกัน โดยการเรียนรู้ในบริบทจริงและการมีปฏิสัมพันธ์กับ

ชุมชนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับศตวรรษที่ 21 (Saavedra & Opfer, 2012) การจัดการเรียนการสอนนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Trilling และ Fadel (2009) ที่เน้นความสำคัญของทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน และการสื่อสารซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 (Trilling & Fadel, 2009) นอกจากนี้ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถสะท้อนคิดและเข้าใจตนเองได้ดีขึ้น เรียนรู้และเข้าใจตนเองอย่างไคร่ครวญ มีวิจารณญาณ จนนำไปสู่การสร้างการเรียนรู้ของตนเอง ทำให้เกิดความเข้าใจในบทเรียน สามารถบูรณาการความรู้ทางทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ของผู้เรียน ชี้ให้เห็นว่าเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายและยั่งยืน (Andresen, Boud, & Cohen, 2000; องค์การ ประจันเขตต์, 2558) การศึกษาของ Beers (2011) แสดงให้เห็นว่า การเชื่อมโยงการเรียนการสอนกับความเป็นจริงในโลกการทำงานและการมีส่วนร่วมของชุมชนมีความสำคัญในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงความสำคัญของการเชื่อมโยงการเรียนการสอนกับบริบทของชุมชน (Beers, 2011) การศึกษาของรัชนี ผิว่อง และคณะ (2565) พบว่าการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบชุมชนเป็นฐานช่วยส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (รัชนี ผิว่องและคณะ, 2565) และการศึกษาของภูษณิศา มินาเขต และสิริทรัพย์ สีหะวงษ์ (2562) ยืนยันว่า การเรียนการสอนแบบชุมชนเป็นฐานร่วมกับการใช้ Courseville ช่วยส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบ (ภูษณิศา มินาเขต & สิริทรัพย์ สีหะวงษ์, 2562)

2. ความพึงพอใจต่อคุณภาพและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ชุมชนเป็นฐาน

ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อคุณภาพและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ชุมชนเป็นฐานในระดับมากที่สุด เนื่องจากรูปแบบการเรียนการสอนนี้ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการเรียนรู้ที่เป็นจริงทั้งในภาคทฤษฎีและการปฏิบัติจริง การศึกษาชุมชนช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะสำคัญ เช่น การวางแผนการลงพื้นที่ การวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน และการเสนอแนวทางการแก้ไขอย่างมีวิจารณญาณ นอกจากนี้ ยังช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสารและการนำเสนอในรูปแบบที่หลากหลาย รวมถึงการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น ผังเครือญาติและแผนที่เดินดิน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถระบุข้อดี ข้อเสีย และการนำไปใช้ของเครื่องมือได้อย่างเป็นระบบ ช่วยส่งเสริมพฤติกรรมผู้เรียนให้มีความกระตือรือร้นและมีความสนใจมากขึ้นในการเรียนรู้และทำให้บรรยากาศการเรียนมีความแตกต่างจากการฟังบรรยายอย่างเดียวในชั้นเรียน (นิภาพรรณ เจนสันติกุล, 2564) ผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาของสอดคล้องกับการศึกษาของ รัชนี ผิว่องและคณะ พบว่า ความพึงพอใจการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ของนักศึกษา ผู้ป่วยและครอบครัว และภาคีเครือข่ายอยู่ในระดับมากที่สุด (รัชนี ผิว่องและคณะ, 2565) รวมถึงสอดคล้องกับการศึกษาของภูษณิศา มินาเขต และสิริทรัพย์ สีหะวงษ์ ศึกษาผลของการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับการใช้ Courseville ในรายวิชาการสร้างเสริมสุขภาพต่อการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีความพึงพอใจต่อคุณภาพและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับ Courseville อยู่ในระดับมาก (ภูษณิศา มินาเขต & สิริทรัพย์ สีหะวงษ์, 2562) การศึกษาเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าการเรียนจัดการเรียนการสอนแบบใช้ชุมชนเป็นฐานสามารถเพิ่มความพึงพอใจและประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อมีการผสมผสานกับเครื่องมือการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ผังเครือญาติ โครงสร้างองค์กรชุมชน และระบบสุขภาพชุมชน ซึ่งทำให้การเรียนการสอนมีความหลากหลายและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีขึ้นกับบริบทของชุมชน

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอ

การเรียนการสอนแบบชุมชนเป็นฐานมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยการสร้างประสบการณ์จริงในชุมชนทำให้การเรียนรู้มีความหมายและยั่งยืน การนำผลวิจัยไปใช้สามารถทำได้โดยการปรับปรุงหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการของชุมชน การพัฒนาแผนการสอนที่เน้นประสบการณ์จริง การสร้างความร่วมมือกับชุมชน และการติดตามประเมินผลการประยุกต์ใช้ผลวิจัยอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะสำหรับการเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนการสอนแบบชุมชนเป็นฐานสำหรับการศึกษานาในอนาคตมีดังนี้ ประการแรก วิทยาลัยควมพึงพอใจจากกลุ่มบุคคลอื่นในชุมชน เช่น อสม. และผู้นำชุมชน เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงลึกที่ช่วยในการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน ประการที่สอง ควรปรับปรุงแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียน เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการเรียนรู้ นอกจากนี้ ควรจัดฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะในการใช้รูปแบบการเรียนการสอน สุดท้าย ควรส่งเสริมการสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย: ควรมีการสนับสนุนจากหน่วยงานการศึกษาและระดับท้องถิ่น เช่น การจัดสรรงบประมาณสำหรับการดำเนินการตามรูปแบบการเรียนการสอนแบบชุมชนเป็นฐาน การพัฒนานโยบายที่สนับสนุนการฝึกอบรมครูและอาจารย์ให้สามารถใช้วิธีการนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

การใช้การเรียนการสอนแบบชุมชนเป็นฐาน เป็นกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะสำคัญของนิสิตกายภาพบำบัดในศตวรรษที่ 21 โดยการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมกับชุมชนช่วยให้ผู้เรียนได้สัมผัสประสบการณ์จริง ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับชุมชนสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้ทดลองปฏิบัติจริงในบริบทที่เป็นจริง ทำให้กระบวนการเรียนรู้มีผลลัพธ์ที่ดีขึ้น การศึกษานี้ยืนยันว่าการเรียนการสอนที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการประสบความสำเร็จในโลกยุคใหม่

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณอาสาสมัคร อาจารย์กายภาพบำบัด และชุมชนตำบลงเจน อ. ภูพานยาว จ.พะเยา ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และการศึกษาที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการนวัตกรรมจัดการเรียนการสอน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยพะเยา ที่ให้การสนับสนุนการศึกษานี้อย่างเต็มที่

เอกสารอ้างอิง

กัญญาณัฐ สิมสวัสดิ์. (2565). การจัดการเรียนรู้โดยชุมชนเป็นฐาน: กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19. วารสารวิจัยศรีล้านช้าง, 2(6), 47-55.

- นงคราญ เต็มวุฒิ, & น้อมจิตต์ นวลเนตร์. (2561). การปฏิบัติงานของนักกายภาพบำบัดในสถานบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ. วารสารกายภาพบำบัด, 40(1), 1-15.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2564). กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน: บทสะท้อนจากประสบการณ์และการเรียนรู้. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน, 2(3), 78-85.
- ภูษณิศา มีนาเขต, & สิริทรัพย์ สีหะวงษ์. (2562). ผลของการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับการใช้ Courseville ในรายวิชาการสร้างเสริมสุขภาพต่อการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาพยาบาล. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา, 25(1), 74-87.
- รัชณี ผิวผ่อง, ณรงค์กร ชัยวงศ์, เพิ่มพูล บุญมี, เยี่ยม คงเรืองราช, นงนุช หอมเนียม, & สุนิสา สอนวิชา. (2565). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในรายวิชาการพยาบาลผู้สูงอายุและปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ 1 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาพยาบาล. ราชวดีสาร วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์, 12(1), 16-31.
- ศศิธร อินต๋น. (2562). การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่ใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐานโดยเน้นการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 15(1), 145-158.
- องค์อร ประจันเขตต์. (2558). การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง: มุมมองในการศึกษาทางการพยาบาล. วารสารพยาบาลทหารบก, 15(3), 179-184.
- Andresen, L., Boud, D., & Cohen, R. (2000). Experience-based learning. Sydney: Allen & Unwin.
- Beers, S. (2011). 21st century skills: Preparing students for their future. Pearson Education.
- Hamzah, N. F. A., Tajuddin, A. J. A., Romly, R., Wahi, W., & Aris, S. R. S. (2023). From classroom to community: Understanding community-based learning practices in Malaysian higher education institutions. International Journal of Learning, Teaching and Educational Research, 22(3), 33-50.
- Li, Q., & Yan, F. (2023). Community theory-based learning framework for higher education. Learning and Motivation, 84.
- Saavedra, A. R., & Opfer, V. D. (2012). Learning 21st-century skills requires 21st-century teaching. Phi Delta Kappan, 94(2), 8-13.
- Techanok, A., Jaronggsirawat, R., & Vatasatto, P. H. (2020). 21st century education management. Journal of MCU Nakhondhat, 7(9), 1-15.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). 21st century skills: Learning for life in our times. Hoboken, NJ: Jossey-Bass/Wiley.
- Tuntirojanawong, S. (2017). A direction of educational management in the 21st century. Veridian E-Journal, 10(2), 2843-2854.
- Voogt, J., Erstad, O., Dede, C., & Mishra, P. (2013). Challenges to learning and schooling in the digital networked world of the 21st century. Journal of Computer Assisted Learning, 29(5), 403-413.

ขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะในสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดเลย ศึกษากรณีพื้นที่
อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

THE OLD AGERS' TAKING CARE ACTIVITIES IN LOEI PROVINCE
A CASE STUDY OF LOEI DISTRICT

อุดร จันทวัน, พระครูสิทธิธรรมมาภรณ์, พระมหาธีระชัย สุจิตโต และสมชาย หานนท์

Udom Chanthawan, Phrakrusiddhidhammaporn, Phramaha Theerachai Sujitto, Somchai Hanon

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Loei Buddhist College

Corresponding Author E-mail: phitriyasuvat.62471@gmail.com

บทความวิจัย (Research Article)

Received 5/03/2024, Revised 14/05/2024, Accepted 20 /8/2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัย มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1.เพื่อศึกษาสภาพการขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะของผู้สูงอายุในจังหวัดเลย 2.เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะผู้สูงอายุของเครือข่ายชมรมผู้สูงอายุ นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอเมืองเลย 3.เพื่อสร้างรูปแบบงานขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบผสานวิธี ผลการวิจัย พบว่า ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดและข้อเสนอแนะได้ว่า ผู้สูงอายุ มีอายุมาก วัยสังขารทรุดโทรม กิจกรรมแบบคนหนุ่มคนสาว ไม่ควรใช้กับคนแก่หรือผู้สูงวัย ผู้สูงอายุ จะมีความสุขมาก เมื่อมีโอกาสได้เข้าวัด ได้ฟังเทศน์ ได้กราบพระ ได้สวดมนต์ ผู้สูงอายุไม่ว่าเหว ไม่เดี๋ยวตาย ไม่ถูกทอดทิ้ง เพราะมีโรงเรียนผู้สูงอายุ มีโรงเรียนอาชีวศึกษา มีโรงเรียนพยาบาล มีครูลูกครูหลานช่วยเหลือดูแล ส่วนข้อเสนอแนะนั้น มีข้อเสนอแนะทั่วไปว่า 1) ให้ท้องที่ ท้องถิ่น มีโรงเรียนผู้สูงอายุ หรือโครงการดูแลผู้สูงอายุเป็นโครงการประจำขององค์กร หน่วยงาน ของท้องที่ หรือท้องถิ่นตลอดไป 2) ผู้สูงอายุที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะกับหน่วยงานองค์กร ด้วยเงื่อนไขส่วนบุคคล เช่นเป็นผู้พิการ ผู้ป่วยติดเตียง ผู้มีภาวะพึ่งพิง เป็นต้น ควรได้รับการดูแลและได้รับการจัดสรรสวัสดิการ เช่นเดียวกับผู้สูงอายุที่อยู่ในระบบ 3) ผู้สูงอายุที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม ควรได้รับการเยี่ยมเยียนเป็นครั้งคราวจากกลุ่มผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจจากคนวัยเดียวกัน หรือไม่ก็ให้หน่วยงาน องค์กร ได้ช่วยเหลือให้ท่านเหล่านั้น ได้มีโอกาสมาดูงาน มาชมเพื่อน ๆ ทำกิจกรรมและต่อยอดให้กับชุมชนอื่นต่อไป

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ, ขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะ, รูปแบบงานขับเคลื่อน

Abstract

The research article has 3 objectives: 1. To study the conditions of driving the health system of the elderly in Loei Province. 2. To promote and develop the movement of the elderly health system of the network of elderly clubs. Elderly school students in Mueang Loei District 3. To create a work model to drive the health work system. It is a qualitative research using coordinated methods. He research results found that the research results found that the idea and suggestion is that the elderly are old and their bodies are deteriorating. Activities for young people should not be used with old or elderly people. Elderly people will be very happy. When you have the opportunity to go to a temple, listen to a sermon, pay respect to the Buddha, and pray, the elderly are not lonely, not alone, not abandoned. Because there is a school for the elderly there is a school for senior education. There is a senior school. There are teachers, children and grandchildren helping to take care of them. As for the suggestion there are general suggestions: 1) Let local areas have schools for the elderly. Or the project to care for the elderly is a regular project of the organization, local agency, or local government forever. 2) The elderly who do not participate in activities to drive the health system with the organization agency with personal conditions such as being disabled bedridden patient Dependent persons, etc., should be cared for and receive the same welfare allocation as the elderly in the system. 3) Elderly people who do not participate in activities. It should receive occasional visits from a group of healthy elderly people. To build morale and encouragement from people of the same age. Or let agencies and organizations help them. Had the opportunity to come see the work, see friends doing activities and continue to build on it for other communities.

Keywords: The Old Ager, The Old Ager's Good Health Carrying Activities, Format of Carrying Activities.

บทนำ

ถึงทศวรรษที่ผ่านมา คือเมื่อปี พ.ศ.2559 โลกของเรามีประชากร 7,433 ล้านคน มีประชากรผู้สูงอายุ คือมีผู้สูงอายุ 60 ปี ขึ้นไปอยู่ 929 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 12.5 ของประชากรโลกทั้งหมด ซึ่งมีความหมายว่า โลกได้กลายเป็นสังคมผู้สูงอายุแล้ว ประชากรในอาเซียน ก็กำลังมีประชากรผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2555) ประเทศในอาเซียนที่เป็นสังคมผู้สูงอายุแล้ว 3 ประเทศ เรียงตามลำดับร้อยละของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป คือ สิงคโปร์ ร้อยละ 20 ไทย ร้อยละ 17 และเวียดนาม ร้อยละ 11

องค์การอนามัยโลกได้ให้นิยามโรคติดต่ออุบัติใหม่ หมายถึง โรคติดต่อที่เกิดจากเชื้อใหม่ (New infectious diseases) โรคติดต่อที่พบในพื้นที่ใหม่ (New geographical areas) โรคติดต่ออุบัติซ้ำ (Re-emerging infectious diseases) เชื้อก่อโรคที่ดื้อต่อยาต้านจุลชีพ (Antimicrobial resistant organism) และเหตุการณ์จูงใจกระทำของมนุษย์ด้วยสารชีวเคมีกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์โรคติดต่ออุบัติใหม่

แห่งชาติ กล่าวว่า โรคติดต่ออุบัติใหม่ คือ โรคที่เกิดจากเชื้อใหม่ โรคที่พบในพื้นที่ใหม่ โรคที่เคยระบาดแล้ว กลับมาระบาดซ้ำ โรคดื้อยาปฏิชีวนะ (สำนักโรคติดต่ออุบัติใหม่ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2558) ด้วยความปรีติวิตห่วงใยของผู้นำและนักประชากรศาสตร์ทั่วโลกที่มีต่อการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรโลกและอัตราการเกิดที่ลดลง แต่อัตราการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ๆ เป็นรายวัน ผู้นำทั่วโลกต่างหันมา มองแนวทางในการบริหารจัดการปัญหาสังคมผู้สูงวัยหรือผู้สูงอายุ โดยต่างก็ผลักดันให้เป็นแนวนโยบายแห่งรัฐ (Directive Principles of State Policy) ของแต่ละชาติ มีหลาย ๆ ชาติรวมเป็นกลุ่มประเทศเพื่อเสนอ แนวทางขับเคลื่อนนโยบายการดูแลผู้สูงอายุ เฉพาะในเอเชีย กลุ่มประเทศอาเซียน 10 ประเทศ (สถาบันวิจัย ประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2559) ก็ได้ให้กำเนิดปฏิญญาบรูไนดารุสซาลาม ว่าด้วยการ เสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว (2553) (Brunei Darussalam declaration on strengthening family institution: caring for the elderly) ต่อมาอีก 5 ปี คือในปี พ.ศ.2558 อาเซียนก็ได้ ออกปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ ว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ และเมื่อ 2 ปีที่ผ่านมา (2564) ประเทศสมาชิกอาเซียน 3 ประเทศ คือสิงคโปร์ ไทย และเวียดนาม ได้เข้าสู่สังคมสูงวัยตามหลักการขององค์การสหประชาชาติแล้ว ประเทศที่เหลือกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยติดตามมา

สำหรับประเทศไทย ได้มีแนวนโยบายแห่งรัฐเกี่ยวกับคลังสมองแห่งชาติ หรือโครงการวุฒิอาสา ธาราการสมองแห่งชาติ ให้ความสำคัญเกี่ยวกับผู้สูงอายุและผู้เป็นปราชญ์ ราชบัณฑิต ผู้ทรงภูมิรู้ภูมิปัญญา หรือข้าราชการที่เกษียณอายุราชการ โดยสนองตอบต่อพระราชดำริของสมเด็จพระ ปณิธานพินิจหลวง สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ที่ตรัสว่า “คนที่เกษียณอายุแล้ว แต่ยังมีความเป็นนักวิชาการที่เก่งมาก น่าจะรวบรวมมันสมองที่เก่งให้มารวมกัน ช่วยพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ของประเทศ ดูแลแก้ไข ช่วยเหลือ บ้านเมือง โดยจัดทำเป็นธนาคาร และเชิญชวนให้อาสามาช่วยงานแผ่นดิน ดูแลปกป้องชีวิตคนไทยให้ดีขึ้น” และ“...ความจริงหกลีบแล้ว ถึงแม้จะเป็นเวลาที่สมควรจะให้ผู้ที่มียาอายุยืนเข้ามาทำหน้าที่ของเขาบ้าง มีโอกาส ทำหน้าที่ เราก็ยังเป็นกองหนุนที่คอยปกป้องคุ้มครองบ้านเมือง...เรียกว่า เบรนแบงก์ (Brain Bank) ธนาคาร มันทสมอง..” นั้น อย่างต่อเนื่อง (สอวช., 2565) และต่อยอดมาเป็นโครงการขับเคลื่อน ดูแล ช่วยเหลือผู้สูงอายุ ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการมาถึงปัจจุบัน

เกี่ยวกับความเป็นมาของวุฒิอาสาธาราการสมองและพัฒนาการเรื่องคลังสมองนี้ มีข้อควรรำลึก สำนึก ในพระมหากรุณาธิคุณ พอสั่งเขปดังต่อไปนี้

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระราชดำรัส เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ.2543 เนื่องในมงคลสมัยเฉลิมพระ ชนมพรรษา (วิรงรอง แก้วสมบูรณ์, 2561) ความตอนหนึ่งว่า

“...ความจริงหกลีบแล้ว ถึงแม้จะเป็นเวลาที่สมควรจะให้ผู้ที่มียาอายุยืนเข้ามาทำหน้าที่ของเขาบ้าง มี โอกาสทำหน้าที่ เราก็ยังเป็นกองหนุนที่คอยปกป้องคุ้มครองบ้านเมือง.เรียกว่า เบรนแบงก์ (Brain Bank) ธนาคาร มันทสมอง..” และ “...เรียกว่าคณะกลุ่มที่คอยจ้องดู เฟ่งว่าจะทำประโยชน์ให้บ้านเมืองได้อย่างไรบ้าง คล้ายๆ เป็นผู้ช่วยได้ เราจะคอยฟังพิจารณาทุกเรื่องที่ต่อไปจะเป็นปัญหาที่น่าห่วงใยของประเทศ...”

นับเป็นการจุดประกาย ริเริ่มแนวความคิด “ธนาคารสมอง” ด้วยพระวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ทรงชี้แนะ ให้เห็นว่า (โสภณ แยมกลิ่น, 2564) ประเทศไทยมีผู้เกษียณอายุที่มีความรู้ ความสามารถจำนวนมาก บุคคล เหล่านี้เปรียบประดุจธนาคารสมอง กระจายอยู่ในจังหวัดต่างๆ ไม่มีโอกาสเข้ามาช่วยงานที่เป็นประโยชน์แก่ ประเทศชาติ ทำอย่างไรจึงจะสามารถนำผู้ที่เกษียณอายุแล้ว แต่ยังมีความรู้ ความสามารถมาช่วยงานเพื่อ ประโยชน์ส่วนรวมของประเทศได้

คณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2543 ได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เป็นหน่วยทะเบียนกลางธนาคารสมอง ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล จัดทำบัญชีหรือทำเนียบผู้ทรงคุณวุฒิ จำแนกเป็นรายสาขาตามความเหมาะสม และประสานเชื่อมโยงกับเครือข่ายต่างๆ เพื่อจัดให้วุฒิสภา ได้นำความรู้ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญ มาช่วยเสริมหรือเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานตามความต้องการของหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบัน มีวุฒิสภาธนาคารสมองในระบบฐานทะเบียน รวมทั้งสิ้น 4,919 คน เป็นเพศชาย ร้อยละ 69 เพศหญิง ร้อยละ 31 โดยรวมส่วนใหญ่ร้อยละ 38 อายุเฉลี่ย 75 ปีขึ้นไป กระจายอยู่ในเขต กทม. และปริมณฑล ร้อยละ 41 รองลงมาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลางเหนือ และใต้ ตามลำดับแบ่งเป็นสาขาความรู้ความสามารถและประสบการณ์ 21 สาขา ได้แก่ ด้านเกษตร การเงินการคลังและงบประมาณ การเมืองการปกครอง กฎหมาย การศึกษา การแพทย์และสาธารณสุข การวางแผนพัฒนา คมนาคมสื่อสาร ความมั่นคงและความปลอดภัย การต่างประเทศ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บริหารจัดการและบริหารธุรกิจ ประชาสัมพันธ์ พลังงาน พัฒนาสังคม ท้องถิ่น ชุมชน พาณิชยกรรมและบริการ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิศวกรรม ศิลปวัฒนธรรมและศาสนา สถาปัตยกรรม และด้านอุตสาหกรรม (อาบกนก ทองแถม, 2563)

ในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ หรือผู้สูงอายุกับการพัฒนาประเทศนั้น ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมสูงวัย ตั้งแต่ปี 2548 คือ เป็นสังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด และคาดว่าประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) ในปี 2568

จากสถานการณ์ดังกล่าว ประเทศไทยได้เตรียมพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยรัฐบาลได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี; 2561) เป็นแผนแม่บทที่กำหนดเป้าหมายในระยะยาว และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ที่ผ่านมา เป็นการแปลงยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในช่วง 5 ปีแรก ที่คำนึงถึงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ซึ่งเป็นเป้าหมายการพัฒนาระดับสากลไปพร้อมกัน เพื่อขับเคลื่อนประเทศไปสู่ประเทศไทย 4.0 ให้มีความเข้มแข็งจากภายใน เชื่อมโยงไปสู่ประชาคมโลก ลดความเหลื่อมล้ำ มีความอยู่ดีกินดี สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่าง “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ทั้งนี้ ภายใต้อุตสาหกรรมพัฒนาประเทศ ภาครัฐได้กำหนดนโยบายผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง รวมทั้งจัดระบบสวัสดิการสังคมให้ครอบคลุมทั่วถึงและเพียงพอ อันเป็นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ผู้สูงอายุ ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ และดำเนินชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี มีคุณค่า มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ และมีความสุข

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ที่ผ่านมานั้น ได้เตรียมความพร้อมในการรองรับสังคมสูงวัย และส่งเสริมบทบาทให้ผู้สูงวัยได้ร่วมเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาประเทศ เช่น ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ โดยส่งเสริมพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุวัยต้นให้สามารถเข้าสู่ตลาดงานเพิ่มขึ้น ให้ผู้ประกอบการมีการจ้างงานที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ และสนับสนุนช่องทางการตลาด แหล่งทุน และบริการข้อมูลเกี่ยวกับโอกาสในการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน ยกกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยการปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และมีชีวิต พัฒนาระบบการดูแลและสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับสังคมสูงวัย และพัฒนานวัตกรรมสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิตประจำวันที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ และส่งเสริมการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุทุกกลุ่มในสังคม ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยเพิ่มการจัดสวัสดิการสังคมให้กับกลุ่มเป้าหมายประชากร ร้อยละ 40 อาทิ เพิ่มเบี้ยคนพิการและเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่ยากจนที่มีรายได้ต่ำสุดอย่างเพียงพอและเหมาะสม ให้เพียงพอที่จะดำรง

ชีพได้และสนับสนุนชุมชนให้มีการจัดบริการตามความจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ ส่งเสริมและจัดหาโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมให้ประชากรกลุ่มต่างๆ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน โดยพัฒนานวัตกรรมทางการเงินในรูปแบบใหม่ด้วยการสนับสนุนให้สถาบันการเงินออกแบบผลิตภัณฑ์ทางการเงินให้ตอบสนองความต้องการของแต่ละกลุ่ม อาทิ กลุ่มผู้สูงอายุที่ต้องการหลักประกันการดำรงชีวิตหลังเกษียณ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) ยุทธศาสตร์ที่ 7 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ โดยพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะในเขตเมือง ที่คำนึงถึงการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัย ให้แก่ผู้ใช้บริการทุกกลุ่ม ภายใต้หลักการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) โดยเฉพาะกลุ่มผู้พิการและผู้สูงอายุ ยุทธศาสตร์ที่ 8 การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม โดยการลงทุนวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางสังคม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและยกระดับคุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ

ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ไทยเรามีประชากร 65.5 ล้านคน มีผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไป 11 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 17 ของประชากรทั้งหมด (สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดเลย, 2565) ประเทศไทยกำลังมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นรวดเร็ว และปีพ.ศ.2564 ที่ผ่านมา ประเทศไทยเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ คือมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 20 โดยเฉลี่ย ซึ่งในความเป็นจริง ในบางพื้นที่ บางชุมชน โดยเฉพาะในชนบท อัตราสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุจะมีมากกว่าร้อยละ 23

สำหรับประเทศไทย มองในภาพกว้างอาจจะเห็นว่าสังคมผู้สูงอายุไม่เป็นปัญหา เพราะไทยเป็นสังคมชาวพุทธ เป็นสังคมนับญาติ เป็นพี่เป็นน้องกันทั้งเมือง ทั้งชุมชน และทั้งหมู่บ้าน ต่างก็พึ่งพาอาศัยกัน ไม่เป็นญาติกันทางสายเลือดก็เป็นญาติทางสายธรรม คือนับถือศาสนา ร่วมกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีเดียวกันด้วยกัน ซึ่งก็เป็นจริงตามนั้นในยุคที่สังคมเป็นสังคมปทุมภูมิ แต่ปัจจุบัน เป็นสังคมทุนนิยม สังคมอุตสาหกรรม สังคมพหุวัฒนธรรมและสังคมโลกาภิวัตน์ วิถีชีวิต วิถีประชาธิปไตย สังคมผู้สูงอายุเป็นสังคมที่ว้าวุ่น ซึมเศร้า ถูกเลาะเลาะจากองค์กร หน่วยงาน และลูกหลาน หลายพื้นที่ ฉากหน้า ดูว่าผู้สูงอายุมีชีวิตชีวา แต่ฉากหลังของผู้สูงอายุเหล่านั้นเศร้าซึม คิดถึงแต่หลักกิเลสตรสุดทำอย่างน่าสงสาร เพราะถูกบีบคั้นรุมเร้าด้วยปัญหาทุพพลภาพ ป่วย เจ็บ ด้วยโรคประจำ โรคเรื้อรัง ขาดเพื่อนคู่ชีวิต ขาดการดูแลเอาใจใส่จากลูกหลาน ขาดการยกย่องนับถือ ขาดเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันที่รู้ใจและเข้าใจกันได้ ปี 2564 ที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบ (Aged Society) แล้ว โดยมีการประมาณการว่ามีสัดส่วนผู้สูงอายุในช่วง 60 ปีขึ้นไปถึง 20% ของจำนวนประชากรทั้งหมด หรือไม่น้อยกว่า 13 ล้านคน และคาดการณ์ว่า อีก 17 ปีข้างหน้า หรือปี 2583 ประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุ 20 ล้านคน หรือ 1 ใน 3 ของคนไทยจะเป็นผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุ 80 ปีขึ้นไปจะมีมากถึง 3.5 ล้านคน

การเติบโตของสังคมผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น ทำให้ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมีโอกาสที่จะเติบโตขึ้นตามทีปีโอเอพร้อมให้การส่งเสริมฯ ในกิจการที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อสร้างโอกาสในการเข้าถึงผลิตภัณฑ์และบริการทางการแพทย์ที่สะดวกและมีทางเลือกมากขึ้นสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งการส่งเสริมเหล่านี้เป็นหนึ่งในเป้าหมายของรัฐบาลที่ต้องการผลักดันไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub).

จังหวัดเลยมีจำนวนผู้สูงอายุประมาณ 97,689 คน เฉพาะอำเภอเมืองเลย มีผู้สูงอายุประมาณ 18,715 คน (Loei Statistics, 2017) มีโรงพยาบาลประจำจังหวัด 1 แห่ง โรงพยาบาลประจำอำเภอ 14 แห่ง ศูนย์สุขภาพประจำตำบล 89 แห่ง (รพ.สต.) มีชมรมผู้สูงอายุ มีโรงเรียนผู้สูงอายุ และศูนย์ฟื้นฟูสุขภาพผู้สูงอายุที่ดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาคเอกชนอยู่จำนวน 20 แห่ง การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุทั้งในระบบและนอกระบบราชการในมิติและข้อจำกัดที่มีอาจไม่ทั่วถึงและมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จำเป็นที่จะต้องเพิ่มเติม เสริมสร้างมิติ รูปแบบ เครือข่ายจากส่วนต่าง ๆ และองค์กรที่เป็นพลังทาง

สังคมทุกภาคส่วนเข้ามาสนับสนุนก็จะเกิดประสิทธิภาพได้ คณะผู้วิจัยเห็นความจำเป็นดังกล่าวจึงจัดทำโครงการวิจัย เรื่อง “ขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะในสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดเลย ศึกษากรณีพื้นที่อำเภอเมืองเลย จังหวัด” ขึ้นเพื่อศึกษาสภาพการขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะในสังคมผู้สูงอายุ ส่งเสริมกระบวนการงานสร้างเสริมสุขภาวะและสร้างเสริมรูปแบบงานการขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะในสังคมผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอเมืองเลยและจังหวัดเลยต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะของผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย
2. เพื่อส่งเสริมและพัฒนากการขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะผู้สูงอายุของเครือข่ายผู้สูงอายุและโรงเรียนผู้สูงอายุในเขต อำเภอเมืองเลย
3. เพื่อสร้างรูปแบบงานขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะสำหรับผู้สูงอายุ 3 กลุ่มอายุของเครือข่ายชมรมผู้สูงอายุและโรงเรียนผู้สูงอายุในเขต อำเภอเมืองเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัย ได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. การกำหนดขอบเขตการวิจัย โดย
 - 1.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ กำหนดศึกษาวิเคราะห์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ในเขตเทศบาล 6 เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล 4 องค์การ รวม 10 หน่วยงาน 40 หมู่บ้าน จาก 14 เทศบาล/องค์การ และ 140 หมู่บ้าน
 - 1.2 ขอบเขตด้านประชากร คณะผู้วิจัยได้กำหนดผู้แทนผู้สูงอายุ เป็นผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ผู้ให้สัมภาษณ์ และร่วมเสวนา 50 คน ซึ่งผู้สูงอายุเหล่านี้ ได้มาโดยวิธีจับฉลากหมายเลขจากบัญชีรายชื่อขององค์กร/หน่วยงาน กำหนดเฉพาะผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จากบัญชีรายชื่อผู้รับบริการของหน่วยงาน
 - 1.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา คณะผู้วิจัยได้จำกัดระยะเวลาระหว่างวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ.2565 วันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2566
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ได้แก่เอกสารแนวสัมภาษณ์-เสวนาเชิงลึก(In-dept Interviews & dialogues) ที่คณะผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง ครอบคลุมสาระสำคัญ เพื่อการขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะ 6 ด้าน คือ ด้านงบประมาณที่หน่วยงานสนับสนุน ด้านกิจกรรมที่หน่วยงานดำเนินการ ด้านการเสริมสร้างและพัฒนา ระบบสุขภาวะ ด้านการสร้างรูปแบบการขับเคลื่อนระบบสุขภาวะ และด้านข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุ
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
คณะผู้วิจัย ได้นัดหมาย ออกพบปะ ร่วมกิจกรรม เก็บข้อมูลกับผู้สูงอายุกลุ่มที่เป็นผู้แทนที่เลือกสรรแล้ว 50 คนตามเงื่อนไขและโอกาสอันเหมาะสม ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการระหว่างวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ.2565-8 สิงหาคม พ.ศ.2566 แล้วรวบรวม จัดกลุ่มคำตอบ รวบรวมแนวคิด ทศนคติและข้อเสนอแนะให้เป็นภาษาเชิงพรรณนาวิชาการให้เสร็จสิ้นในเดือนสิงหาคม 2566

4.การวิเคราะห์ข้อมูล

จากข้อมูลที่ได้ ผู้สูงอายุที่เป็นเพศชายมีจำนวนน้อยกว่าเพศหญิง คือคิดเป็นอัตราส่วน 0.05/100 มีวัยแตกต่างกัน มีสถานภาพต่างกัน ผู้สูงอายุในเขตเมืองที่รับบริการขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะส่วนมากจะเป็นข้าราชการเกษียณ ตรงข้ามกับผู้สูงอายุในเขตชนเมืองและรอบนอก ส่วนมากจะเป็นเกษตรกร ชาวนา ชาวไร่ และมีวิถีชีวิตสนิทแนบกับจารีต ประเพณี ยินดี เป็นสุขกับการได้ร่วมกิจกรรมพื้นบ้านและทางศาสนา ส่วนมากของผู้สูงอายุในเขตรอบเมืองและชนเมือง ในชีวิตปรกติจะเป็นตา-ยาย ปู่-ย่า เลี้ยงหลาน และเป็นอุปาสกอุปาสิกา ในวันพระ วันธรรมสวนะ ในการแสดงออกทางด้านแนวคิดและข้อเสนอแนะ ผู้สูงอายุในเขตเมืองจะเสนอแนวคิดและข้อเสนอแนะได้คล่องแคล่วว่องไว แต่ผู้สูงอายุในเขตรอบนอกส่วนมากจะลังเล และไม่ชอบออกความเห็น ไม่กล้าออกความเห็น ชอบใช้ประโยคคำตอบที่ง่ายว่า”แล้วแต่เพิ่น แล้วแต่นาย”

ผลการวิจัย

ในการวิจัยนี้ มีประชากรวิจัยคือผู้สูงอายุ 727 คน และมีผู้ตอบแบบสัมภาษณ์/ร่วมเสวนา ที่ได้มาโดยวิธีจับฉลากหมายเลขจากบัญชีรายชื่อขององค์กร/หน่วยงาน กำหนดเฉพาะผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จากบัญชีรายชื่อผู้รับบริการของหน่วยงาน เครือข่ายชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 50 คน จากเทศบาล จำนวน 6 เทศบาล คือ เทศบาลเมืองเลย เทศบาลตำบลนาอาน เทศบาลตำบลนาโง่ง เทศบาลตำบลนาอ้อ เทศบาลตำบลน้ำสวย เทศบาลตำบลนาดินคำ จากองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 4 องค์การ คือองค์การบริหารส่วนตำบลเมือง องค์การบริหารส่วนตำบลศรีสองรัก องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำสวย องค์การบริหารส่วนตำบลเลี้ยวและสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์/ร่วมเสวนาเป็นนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 35 คน เป็นผู้รับบริการสวัสดิการจากองค์กร จำนวน 15 คน อายุเฉลี่ยของผู้ให้สัมภาษณ์/ร่วมเสวนาจากเทศบาล 69.51 ปี จากองค์การบริหารส่วนตำบล 70.77 ปี

สรุปประเด็นคำถามและคำตอบที่ได้ ดังต่อไปนี้

ประเด็นคำถามและคำตอบจากแบบสัมภาษณ์ที่กล่าวถึงวิสัยทัศน์และนโยบายในการขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะมีหรือไม่ อย่างไร คำตอบโดยรวม มีวิสัยทัศน์ชัดเจน 5 เทศบาล แต่ที่เป็นนโยบาย จะปรากฏในคำแถลงนโยบายของนายกเทศมนตรีเทศบาล/นายกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะทางกายภาพคำตอบโดยรวมทุกหน่วยงานมีกิจกรรมขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะในหลายกิจกรรมเช่นกิจกรรมชกมวยสบายชีวิวิถีพุทธ กิจกรรมร่ำวงผู้สูงอายุ กิจกรรมรำเชิดขวัญ และกิจกรรมบริหารกายหน้าเสาธง ในวันไปเข้าเรียนเป็นต้น ส่วนกิจกรรมทางจิตภavnนั้น เป็นกิจกรรมการฟังเทศน์ ฟังการบรรยายธรรมจากพระสงฆ์ ตลอดถึงการไปร่วมโครงการธรรมสัญจรเป็นครั้งคราวไปศึกษาดูงาน และไหว้พระ ตามจังหวัดใกล้เคียง เป็นต้น

ประเด็นคำถามเกี่ยวกับการขับเคลื่อนด้านการเงิน หรือ ด้านงบประมาณ (Finance Perspective) นอกจากเบี้ยยังชีพแล้ว มีแหล่งสนับสนุนจากที่อื่นหรือไม่ คำตอบ โดยรวมตอบว่า ได้รับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้รับจากคณะสงฆ์ในโครงการวัด รัฐประชา สร้างสุข ที่มีวัดศรีบุญเรือง บ้านตัว ในเขตเทศบาลเมือง อําเภอเมืองเลย เป็นศูนย์กลาง สำหรับหน่วยงานอื่น นาน ๆ จะมีมูลนิธิ สมาคม ทางการกุศล มีมาบ้าง เฉพาะหน่วยงาน องค์กรในท้องถิ่น มีแจกเสื้อ ผ้า เครื่องใช้ เครื่องครัว มีบ้างในโอกาสสำคัญ เช่นวันสงกรานต์ วันปีใหม่ แต่เห็นเจ้าหน้าที่บอกว่า เป็นของขวัญจากท่านนายกและคำถามต่อเนื่องในประเด็นเบี้ยยังชีพว่าสนองตอบต่อความจำเป็นพื้นฐานหรือไม่ ค่ะแนแนเต็ม 100 จะให้ค่าเท่าไร คำตอบ โดยรวมตอบว่าสนองตอบต่อความจำเป็นพื้นฐานได้บ้าง ให้คะแนน 50 /100 เพราะได้มา ใช้ไป ตลาดสดท้องถิ่น/หมู่บ้าน ราคาสินค้าก็

ราคาเดียวกันกับราคาตลาดในเมือง ตัวเลขเงินเบี้ยยังชีพที่ได้ ถ้าซื้อกิน ก็กินได้ 3 มื้อไม่ค่อยจะอึด ผู้ให้สัมภาษณ์ฝากผู้วิจัยด้วยว่า ถ้าเพิ่มเบี้ยยังชีพไม่ได้ ก็ควรจำกัดเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ทำให้ข้าวของราคาถูกลงด้วย เช่นลดค่าเช่าแผงขายของในตลาดที่เทศบาลหรือ อบต. ดูแล เป็นต้น

ประเด็นการจัดกิจกรรมที่เป็นการขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะ จัดเป็นการขับเคลื่อนในระบบหรือนอกกระบบราชการ คำตอบโดยรวมตอบไปในแนวเดียวกันว่าทั้งในระบบและการกุศล ที่ตอบดั่งนั้นเพราะกิจกรรมบางครั้งหน่วยงานดูแลทั้งหมด ทั้งการตรวจสุขภาพ อาหาร และการอบรมเชิงปฏิบัติการ แต่บางครั้งมีองค์กรการกุศล สมาคม มูลนิธิ และผู้มีจิตศรัทธา มาเป็นเจ้าภาพและบริการ บางครั้งมีพระมหาเถระมาเทศนาธรรม มีเจ้าศรัทธามาเป็นเจ้าภาพทั้งจัดปัจจัยไทยธรรม ภัตตาหาร และเลี้ยงดูผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมด้วย จึงเข้าใจว่าเป็นงานทั้งในระบบและการกุศล

ประเด็นถ้าจะประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงาน องค์กรฯ ในมุมมองด้านผู้รับบริการหรือด้านผู้นำการบริการไปใช้ประโยชน์ คิดว่าควรจัดหา จัดทำ หรือดำเนินการอะไร อย่างไรบ้าง

คำตอบที่ได้คือ ผู้รับบริการ คือผู้สูงอายุ โดยรวมตอบว่า ทุกอย่างดีแล้ว ดีใจ ผู้เพิ่มมีโอกาสพบกัน ได้เห็นกัน ได้หัวเราะด้วยกัน ได้ฟอนรางวัลได้เป็นหนุ่มเป็นสาวรอบใหม่ด้วยกัน ได้ไปเที่ยว ไปไหว้พระด้วยกัน ฯลฯ ในฝ่ายจัดการ คือผู้แทนองค์กร หน่วยงาน เห็นว่า กิจกรรมการให้ผู้สูงอายุมีโอกาสได้รวมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน ควรจัดบ่อย ๆ และควรชักชวนผู้สูงอายุเข้าร่วมให้มาก ๆ และหน่วยงาน องค์กร ควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ เพราะสุขภาพของผู้สูงอายุ คือสุขภาพของพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ที่บ้าน ก็คือสุขภาพและคุณภาพชีวิตของครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน และสังคมด้วย

ในประเด็นให้แสดงความเห็น ให้ให้ข้อเสนอแนะ ว่าการขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะที่ดำเนินการอยู่ปัจจุบัน ดีแล้ว เหมาะสมแล้วหรือยัง ถ้าดีแล้ว เหมาะสมแล้ว ก็ไม่ต้องตอบอะไร แต่ถ้าเห็นว่า ยังมีข้อควรปฏิบัติ จัดทำ จัดหา ดำเนินการ อยู่อีก ขอให้ท่านได้ช่วยชี้แนะได้อย่างอิสระ

คำตอบ ส่วนมากตอบว่า ดีแล้ว เหมาะสมแล้ว แต่อยากจะมีข้อเสนอแนะเพื่อให้ต่อยอดว่า (1) ในการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง ไม่อยากให้เลิกค่ากว่าป้ายสองโมงครึ่ง เพราะตา ยาย ปู่ ย่า หลายท่าน มีภาระยังต้องไปรับหลาน ที่โรงเรียน (2) หน่วยงาน องค์กร ที่จัดกิจกรรมผู้สูงอายุ ควรมีรถยนต์ รถตู้ ไปรับ-ส่งผู้สูงอายุ ดีกว่าให้มาเอง กลับเอง ทั้งนี้ เพื่อความปลอดภัย (3) สถานที่ทำกิจกรรม หรือเข้าร่วมกิจกรรม ควรมีห้องน้ำ ห้องสุขา สำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะไว้ด้วย (ห้องน้ำและทางเดินแบบอารยสถาปัตย์ ?)

เกี่ยวกับมุมมองด้านการเสริมสร้างและพัฒนากิจกรรมขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะหน่วยงาน องค์กรมีอาคาร สถานที่เพื่อส่งเสริม สนับสนุนหรือไม่ อย่างไร คำตอบ โดยรวมตอบว่า ไม่มีอาคารสถานที่ที่เป็นของตนเอง ส่วนมากใช้อาคารร่วมกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้าง ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้าง หอประชุม อเนกประสงค์บ้าง และบางกิจกรรมใช้ศาลาการเปรียญของวัดประจำหมู่บ้านบ้างและคำถามต่อเนื่องเกี่ยวกับกิจกรรมกายภาพบำบัด หรือจิตภาพบำบัด ได้มีการติดตั้งอุปกรณ์เสริมสร้างหรือพัฒนาระบบงานสุขภาวะเพียงพอหรือไม่ อย่างไร คำตอบ โดยรวม หน่วยงาน องค์กร ศูนย์ฯ ไม่มีการติดตั้งอุปกรณ์เสริมสร้างหรือพัฒนากิจกรรมระบบงานสุขภาวะสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ แต่เมื่อมีกิจกรรมกายภาพ จะใช้อุปกรณ์เดียวกันกับศูนย์สุขภาพของหน่วยงาน/องค์กร

ส่วนประเด็นที่เมื่อมีกิจกรรมกายภาพบำบัด มีบุคลากรทางสาธารณสุข หรือนักสุขภาพ บำบัด เข้าร่วมดูแลหรือสนับสนุน ส่งเสริมระบบงานสุขภาวะหรือไม่ อย่างไร คำตอบ โดยรวม ตอบว่า มี เป็นพยาบาลวิชาชีพ ประจำกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม และบางกิจกรรม เป็นพยาบาลจากรพ.สต.ประจำท้องถิ่น แต่สำหรับอุปกรณ์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุน และ/หรือประกอบส่วนสำคัญเพื่อความปลอดภัยสำหรับ

ผู้สูงอายุโดยเฉพาะนั้น ไม่มีหน่วยงานและองค์กรใดตอบว่า “มี” นอกจากไม่มีคำตอบว่ามีแล้ว ยังมีคำตอบในทำนองเดียวกันอีกว่า “ไม่เข้าใจ ไม่รู้จัก”

มุมมองด้านการสร้างรูปแบบการขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะในสังคมผู้สูงอายุ 3 กลุ่มอายุ ผู้ให้สัมภาษณ์/ผู้ร่วมเสวนา เห็นเป็นเอกภาพว่า ผู้สูงอายุ 3 กลุ่มอายุไม่มีข้อแตกต่างกันมากนัก อุปกรณ์เสริมสุขภาพของกลุ่ม 1 อาจใช้กับกลุ่ม 2 หรือ 3 ได้ ขอแต่ให้มีก็พอใจแล้ว และคำถามต่อเนื่องถึงรูปแบบ อุปกรณ์เครื่องมือ ชนิดใดที่ท่านใช้เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะในปัจจุบัน ประเด็นนี้มีความหลากหลายในคำตอบ อาจจะเพราะต่างหน่วยงาน ต่างองค์กร ได้กำหนดรูปแบบ และจัดหาเครื่องมือ/อุปกรณ์การขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะที่แตกต่างกัน เช่นท่อพีวีซีไม้พลองค้ำยัน แท่นเกียวยอก แท่นลู่วิ่ง เส้นทางโค้งเขาศีรีวงกต ก้านมะพร้าวตัดเท้า ไม้มือเทียมเกาหลัง เป็นต้น

ประเด็นสุดท้าย ที่เป็นข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ มีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

ข้อคิดเห็น; ผู้สูงอายุ มีอายุมาก วัยสังขารทรุดโทรม กิจกรรมคนหนุ่มคนสาวแบบเด่นแรงเด่นกา ไม่ควรใช้กับคนแก่หรือผู้สูงอายุ, ผู้สูงอายุ จะมีความสุขมาก เมื่อมีโอกาสได้เข้าวัด ได้ฟังเทศน์ ได้กราบพระ ได้สวดมนต์ เมื่อมีกิจกรรมทางโลกแล้ว ต้องมีกิจกรรมทางธรรมด้วยและ ผู้สูงอายุไม่ว่าเหว ไม่เดียวดาย ไม่ถูกทอดทิ้ง เพราะมีโรงเรียนผู้สูงอายุ มีโรงเรียนอาวุโสศึกษา มีโรงเรียนชราบาล มีครูลูกครูหลานช่วยเหลือดูแล

สรุปและข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป มีว่า ให้ท้องที่ ท้องถิ่น มีโรงเรียนผู้สูงอายุ หรือโครงการดูแลผู้สูงอายุเป็นโครงการประจำขององค์กร หน่วยงาน ของท้องที่ หรือท้องถิ่นตลอดไป, ผู้สูงอายุที่มีได้เข้าร่วมกิจกรรมขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะกับหน่วยงาน องค์กร ด้วยเงื่อนไขส่วนบุคคล เช่นเป็นผู้พิการ ผู้ป่วยติดเตียง ผู้มีภาวะพึ่งพิง เป็นต้น ควรได้รับการดูแลและได้รับการจัดสรรสวัสดิการเช่นเดียวกับผู้สูงอายุที่อยู่ในระบบ และผู้สูงอายุที่มีได้เข้าร่วมกิจกรรม ตามที่กล่าวข้างต้นนั้นควรได้รับการเยี่ยมเยียนเป็นครั้งคราวจากกลุ่มผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจจากคนวัยเดียวกัน หรือไม่ก็ให้หน่วยงาน องค์กร ได้ช่วยเหลือให้ท่านเหล่านั้น ได้มีโอกาสมาดูเพื่อน ๆ ทำกิจกรรมร่วมกันบ้างเป็นคราว ๆ ไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป มีว่า ให้มีวันนัดพบผู้สูงอายุในระดับอำเภอ และจังหวัด มีกิจกรรมร่วมกัน รับรางวัล รับเกียรติบัตร ให้พระสวดมนต์ร่วมกัน ฟังเทศน์พระมหาเถระร่วมกันอย่างเป็นทางการ และควรมีการวิจัยผลสัมฤทธิ์แห่งการขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะสำหรับผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับชาติต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- วิรงรอง แก้วสมบูรณ์. (2561). การจัดทำแผนยุทธศาสตร์เตรียมความพร้อมป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่แห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2564). วารสารควบคุมโรค, 44(1), 50-62.
- วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2555). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ: พงษ์พานิชย์เจริญผล.
- สอวช. (2565). ผู้สูงอายุไทยต้องปรับตัวอย่างไร? เพื่อพร้อมสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Active Aging). สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2566, จาก <https://www.nxpo.or.th/th/8078/>

- สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดเลย. (2565). แจ้มติคณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัดเลย. เลย: กลุ่มงาน
การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก.
- โสภณ แยมกลั่น. (2564). สิ่งที่มีบริโภคสูงอายุให้คุณค่าในผลิตภัณฑ์อาหารว่างสำหรับผู้สูงอายุ. วารสาร
นวัตกรรมการบริหารและการจัดการ, 9(1), 11-21.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). รายงานสถิติจังหวัดเลย พ.ศ. 2563. เลย: สำนักงานสถิติจังหวัดเลย.
- สำนักโรคติดต่ออุบัติใหม่ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2558). แผนยุทธศาสตร์เตรียมความพร้อม
ป้องกัน และแก้ไขปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่แห่งชาติ, (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการ
โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2559). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ: สถาบัน.
- สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564. สืบค้นเมื่อ 17 ธันวาคม 2566, จาก
https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422
- อาบกก ทองแถม. (2563). การลดความเสี่ยงจากภาวะภัยพิบัติในผู้สูงอายุ. วารสารพยาบาลสมาคมฯไทย,
12(1), 76-89.